

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ: ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:

Λογιστική και Έλεγχος Επιχειρήσεων και Δημοσίων Οργανισμών

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

<<ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΚΩΔΙΚΕΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΚΛΑΔΟ>>

Γιώργος Ζαμπάρας

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2019

Ευχαριστίες

Στους γονείς μου και στη καθηγήτριά μου κυρία Δελούκα που με καθοδήγησε.

Περίληψη

Η ανα χείρας διπλωματική εργασία περιλαμβάνει την βιβλιογραφική προσέγγιση του θέματος της ηθικής και της δεοντολογίας στον ελεγκτικό και λογιστικό κλάδο. Αρχικά, η εργασία ασχολείται με τον εννοιολογικό προσδιορισμό της «ηθικής». Η ηθική ασχολείται με τη μελέτη και την αιτιολόγηση των ηθικών πεποιθήσεων των ανθρώπων, επομένως, περιλαμβάνει και τον εν λόγω κλάδο. Σήμερα, ιδιαίτερα μέσα από τα πρόσφατα λογιστικά εταιρικά σκάνδαλα, η μελέτη της ηθικής έχει ξαναγίνει επίκαιρη. Σε δεύτερο στάδιο, η εργασία περνάει στο επάγγελμα του λογιστή, του ελεγκτή και στην ηθική και την δεοντολογία που διέπει τον κλάδο. Σε τρίτο επίπεδο, η εργασία αναλύει και παρουσιάζει ένα σύνολο από τα λογιστικά σκάνδαλα που έχουν γνωστοποιηθεί έως σήμερα, ενώ εξετάζονται από την σκοπιά της ηθικής και της δεοντολογίας. Χρήσιμα συμπεράσματα παρουσιάζονται στο τέλος της έρευνας.

Abstract

This research includes a bibliographic approach to ethics and deontology in the audit and accounting industry. In the foreground, research deals with ethics. Ethics deals with the study and justification of people's moral beliefs, so it also includes this discipline. Today, particularly through recent accounting corporate scandals, ethical research has become more relevant. In the second stage, research goes into the profession of accountant, controller and ethics and deontology in the industry. At a third level, the research analyzes and presents a set of accounting scandals that have been made public today and are being considered, and are considered from the point of view of ethics and deontology. Useful conclusions are presented at the end of the survey.

Πίνακας Περιεχομένων

1. Εισαγωγή.....	7
2. Περί Ηθικής και Δεοντολογίας στο Επάγγελμα του Λογιστή	11
2.1. Κύριες Έννοιες Ηθικής και Δεοντολογίας	11
2.1.1. Ορισμός Ηθικής.....	11
2.1.2. Ορισμός Δεοντολογίας	13
2.1.3. Ατομοκεντρική Ηθική και Χρησιμοθηρία	15
2.1.4. Συνεργατική Ηθική.....	16
2.1.5. Δημιουργία Κώδικα Ηθικής και Δεοντολογίας.....	18
2.1.6. Η Σημασία της Ανώτατης Διοίκησης για την Ηθική σε έναν Οργανισμό.....	21
2.2. Το Επάγγελμα του Λογιστή και του Ελεγκτή	22
2.2.1. Ηθική και Δεοντολογία στην Πράξη	22
2.2.2. Κώδικας Ελεγκτών Λογιστών	25
2.2.3. Η Διαδικασία της Λογιστικής	27
2.2.4. Η Διαδικασία της Ελεγκτικής	30
2.2.5. Η Σημασία των Μαθημάτων Ηθικής στην Λογιστική και την Ελεγκτική	35
2.2.5.1. Ο Ρόλος των Αγορών.....	42
3. Παραδείγματα Σκανδάλων στην Λογιστική και Ελεγκτική	45
3.1. Κοινί Παράγοντες.....	46
3.2. Η Περίπτωση της ΑΣΠΙΣ	47
3.3. Η Περίπτωση της Enron	49
3.4. Η Περίπτωση της Worldcom.....	55
3.5. Η Περίπτωση της AIG.....	62
3.6. Η Περίπτωση της Parmalat	68
4. Συμπεράσματα.....	72
5. Βιβλιογραφία	79
Παράρτημα 1 ^ο	85

Συντομογραφίες

αριθ. = αριθμός

βλ. = βλέπε

δηλ. = δηλαδή

κ.ά. = και άλλα / και άλλοι / και άλλες

κ.λπ. ή κλπ. = και λοιπά

κ.ο.κ. = και ούτω καθεξής

ό.π. = όπου παραπάνω

π.χ. = παραδείγματος χάριν/-η

σ. = σελίδα/σελίδες

ΔΛΠ = Διεθνή λογιστικά πρότυπα

ΕΛΠ = Ελληνικά λογιστικά πρότυπα

ERP = Συστήματα Διαχείρισης Επιχειρησιακών Πόρων (Enterprise Resource Planning Systems)

MIS = Διοίκηση Συστημάτων Πληροφοριών (Management of Information Systems)

1. Εισαγωγή

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση και η ανάλυση του φαινομένου της εταιρικής απάτης στα πλαίσια του ελεγκτικού επαγγέλματος. Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη, με το πρώτο να αποτελεί κριτική ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας και το δεύτερο το πρακτικό μέρος, όπου επιλέχτηκε να προσεγγιστεί μέσω χρηματοοικονομικής και χρηματιστηριακής ανάλυσης μιας μελέτης περίπτωσης ('case study'), αναγνωρίζοντας ένα κενό που υπάρχει στην σχετική ελληνική κυρίως βιβλιογραφία.

Το έντονα ανταγωνιστικό οικονομικό περιβάλλον σε συνδυασμό με τις πιέσεις που υφίστανται τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων να πετύχουν όλο και μεγαλύτερους στόχους ωθεί, δυστυχώς, πολλές φορές στην αλλοίωση των λογιστικών καταστάσεων. Τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα που έχουν εμφανιστεί τις τελευταίες δεκαετίες στην παγκόσμια οικονομία έχουν κλονίσει την εμπιστοσύνη όλων των εμπλεκόμενων φορέων στην λειτουργία της αγοράς στις Η.Π.Α και στην Ευρώπη. Άξιο αναφοράς είναι το πρόσφατο παράδειγμα της Thomas Cook, εταιρεία πυλώνας του τουριστικού προϊόντος σε παγκόσμια εμβέλεια, η οποία ύστερα από πιέσεις και χρόνιες χορηγίες δανείων, δεν μπόρεσε να ανταπεξέλθει στις υποχρεώσεις της. Επίσης η Folli Follie, «ελληνική πολυεθνική» που απευθυνόταν στην ασιατική αγορά του 1,7 δισεκατομμυρίου καταναλωτών αποδείχθηκε μία εταιρεία που συστηματικά μόχλευε τον ισολογισμό της, οι πωλήσεις στην Ασία ήταν μικρότερες από αυτές που παρουσίαζε, ενώ το ταμείο των 296 εκατ. τελικά είχε μόνο 6,4 εκατ. ευρώ! Οι τεράστιες και για τα διεθνή δεδομένα, ανακρίβειες στα οικονομικά μεγέθη της FF, που βρήκε η Alvarez & Marshal, όχι μόνον

προκάλεσαν αίσθηση στους διεθνείς επενδυτές και μετόχους μειοψηφίας όπως η Fosun, αλλά επανέφεραν το ζήτημα των κανόνων και της εποπτείας της εταιρικής διακυβέρνησης στην Ελλάδα.

Οι όροι της ηθικής και της ηθικής συμπεριφοράς περιλαμβάνουν μια μεγάλη ποικιλία διαφορετικών ορισμών και περιεχομένων. Συχνά ψέματα, εξαπάτηση και κλοπές αποτελούν παραδείγματα ανήθικης συμπεριφοράς. Προφανώς, η εξαπάτηση οποιουδήποτε είδους θεωρείται ως ανήθικη, ενώ συμπεριφορές όπως η ειλικρίνεια και η υπακοή στο νόμο, είναι σύμφωνες με τους κανόνες δεοντολογίας. Η εξαπάτηση και η ικανότητα ανίχνευσης της εξαπάτησης είναι προϊόντα της εξέλιξης των κοινωνιών και του ανθρώπου, ενώ ο τρόπος που αντιμετωπίζεται η εξαπάτηση είναι σίγουρα ένα προϊόν της κοινωνικής εξέλιξης. Οι ψυχολογικές δυνατότητες που μας επιτρέπουν να ψευδόμεστε και να εξαπατούμε έχουν αναπτυχθεί στη βιολογία μας και είναι σκληροπυρηνικές. Δυστυχώς, κάποιες φορές, η εξαπάτηση και η ανίχνευσή τους είναι ένα καθολικό ανθρώπινο ζήτημα.

Εάν αυτή η ανταλλαγή εκδηλώνεται ως ανταλλαγή αγαθών, ένα οικονομικό, κοινωνικό ή υλικό κέρδος μπορεί να εκδηλωθεί εις βάρος των εξαπατηθέντων. Η προέλευση της απάτης μπορεί να ήταν απλοί μηχανισμοί επιβίωσης που εξασφαλίζουν ότι οι πιο πειστικοί, τα πιο εγωιστικά άτομα, θα επιβιώσουν ευκολότερα.

Η ανθρώπινη κοινωνία έχει καταλήξει σε ορισμούς για την ατιμωρησία και έχει αναπτύξει στρατηγικές αντιμετώπισης για την εξαπάτηση. Ωστόσο, αυτοί οι ορισμοί απέχουν πολύ από τον ορισμό, αλλά μάλλον ποικίλουν σε διαφορετικές κοινωνίες και μπορούν να αλλάξουν με την πάροδο του χρόνου. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η εξαπάτηση μπορεί να τιμωρηθεί, ενώ σε άλλες μπορεί να είναι ένα γενικά αποδεκτό περιστατικό ή ακόμα και να ενθαρρυνθεί. Για παράδειγμα, η επιβολή του νόμου ενδέχεται να οδηγήσει σε παραπλάνηση και να χρησιμοποιήσει ψευδείς

δηλώσεις ως εργαλείο σε διάφορους τομείς, όπως είναι η δημιουργία επιχειρήσεων αστυνόμευσης για την ανάληψη διεφθαρμένων υπαλλήλων, η τοποθέτηση πληροφοριοδοτών σε διάφορες περιπτώσεις μυστικών και η παραποίηση εγγράφων σε σχέδια μετεγκατάστασης μαρτύρων. Το παράδειγμα καταδεικνύει ότι η γραμμή μεταξύ της εξαπάτησης και της κοινωνικά αποδεκτής συμπεριφοράς είναι κάποιες φορές ασαφής. Η προσπάθεια καθορισμού αυτής της γραμμής είναι η λειτουργία της ηθικής και της μελέτης του ηθικού. Ορισμένοι τομείς σπουδών διακρίνουν μεταξύ της ηθικής ως μιας πιο οικουμενικής συνάφειας και του ηθικού που ισχύουν για μια διακεκριμένη κοινωνική ομάδα.

Όσον αφορά ειδικότερα τα λογιστικά σκάνδαλα, παρατηρούμε ότι από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 υπήρχαν σημάδια ανησυχίας σχετικά με την κατάσταση και την εξέλιξη της λογιστικής έρευνας, με την ηθική των επιχειρήσεων να μπαίνει στο προσκήνιο. Αυτό οφειλόταν ιδίως, στην αυξημένη κοινωνική πίεση στις επιχειρήσεις να υιοθετήσουν μια κοινωνικά υπεύθυνη πρακτική, καθώς και στην ευρεία δημοσιότητα που είχε δοθεί από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης σε σημαντικές καταρρεύσεις επιχειρήσεων, στις οποίες θεωρήθηκε ότι οι λογιστές δεν ανταποκρίθηκαν στις προσδοκίες στις οποίες όφειλαν να ανταποκριθούν. Η τιμιότητα και η εξαπάτηση είναι έννοιες της ηθικής που διερευνούνται όχι μόνο από ηθικούς φιλόσοφους, ψυχολόγους, ψυχιάτρους και κοινωνιολόγους, αλλά σε μια πιο εφαρμοσμένη αρένα τον τελευταίο καιρό από ερευνητές που ανήκουν σε τομείς όπως είναι οι επιχειρηματικές μελέτες. Η ανάγκη για έρευνα σχετικά με την ηθική και το ηθικό σε επιχειρηματικό και λογιστικό πλαίσιο προκύπτει από το γεγονός ότι το ψέμα, η προδοσία και η εξαπάτηση αποτελούν τον πυρήνα τέτοιων προβλημάτων όπως η λογιστική απάτη, όπως στις γνωστές περιπτώσεις του σκαδάλου Enron ή του σκανδαλου της απάτης Bernard L. Madoff. Τα σκάνδαλα Enron και WorldCom εκτιμάται ότι έχουν κοστίσει την αμερικανική οικονομία 37-42 δισεκατομμύρια δολάρια.

Ο Manuel Velasquez (2006) ανέφερε ότι "Ο καλύτερος τρόπος για να ξεκινήσετε μια συζήτηση για την επιχειρησιακή ηθική είναι να εξετάσετε πώς οι πραγματικές εταιρείες έχουν ενσωματώσει την ηθική στις λειτουργίες τους".

Σύμφωνα με την επιχειρησιακή ηθική, η ίδια δεν εξασφαλίζει την επιτυχία και αντίστροφα, οι ανήθικες επιχειρηματικές πράξεις δεν τιμωρούνται πάντα. Σύμφωνα με τον Velasquez (2006), μακροπρόθεσμα με διάφορους ανταγωνιστές, μια επιχείρηση που είναι γνωστή για τις δεοντολογικές της συμπεριφορές θα έχει σημαντικά περισσότερα πλεονεκτήματα σε σύγκριση με επιχειρήσεις που θεωρούνται ανήθικες. Δεν είναι όλες οι περιπτώσεις τόσο σαφείς όσο το σκάνδαλο Pinto. Σε πραγματικές καταστάσεις είναι πολύ δύσκολο να καθορίσουμε τι είναι ηθική πράξη και ποια είναι η σωστή πορεία δράσης.

Είναι πάντως γεγονός ότι, σήμερα, μιλάμε πλέον για την έννοια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης η οποία αποτελεί ένα από τα πλέον επίκαιρα ζητήματα του σύγχρονου «επιχειρείν». Ειδικά στην εποχή μας, όπου ο κοινωνικός ρόλος της επιχείρησης είναι ιδιαίτερα αναβαθμισμένος, ενόσω έχει καταστεί σαφές ότι η κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων είναι μια αναγκαιότητα από την οποία εξαρτάται η βιωσιμότητα κάθε οργανισμού σε μια συνεχώς αυξανόμενη ανταγωνιστική αγορά. Για να είναι όμως μια επιχείρηση κοινωνικά υπεύθυνη απαιτείται η ισόρροπη αντιμετώπιση της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής επίδρασης της λειτουργίας της¹.

Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω και τι έννοιες της ηθικής, η εργασία θα ασχοληθεί με την μελέτη της ηθικής στα πλαίσια της ελεγκτικής λογιστικής.

---

¹ Καλλιοντζάκη Δ., ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ, Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Παν/μιο Πειραιώς, 2015, σελ. 4.

2. Περί Ηθικής και Δεοντολογίας στο Επάγγελμα του Λογιστή

2.1. Κύριες Έννοιες Ηθικής και Δεοντολογίας

2.1.1. Ορισμός Ηθικής

Για να καταλήξει η έρευνα στην τελική απάντηση του ερευνητικού ερωτήματος, η μελέτη οφείλει να ξεκινήσει από τα πολύ απλά της συστατικά. Η ηθική ασχολείται με τη μελέτη και την αιτιολόγηση των ηθικών πεποιθήσεων. Είναι ένας κλάδος της φιλοσοφίας που εξετάζει τι είναι σωστό και τι είναι λάθος ². Η δεοντολογία και η ηθική μπορεί να θεωρούνται ταυτόσημες και πολύ κοντινές έννοιες, αλλά στην πραγματικότητα δεν είναι. Ο όρος ηθική προέρχεται από την ελληνική λέξη ήθος που σημαίνει ηθικός χαρακτήρας. Σήμερα, αυτό επαναφέρεται κατά κάποιο τρόπο, δηλαδή η ηθική είναι η επιστήμη και τα ηθικά αναφέρονται στη συμπεριφορά ή τον χαρακτήρα κάποιου³.

Ιστορικά, με την ηθική φαίνεται να ασχολήθηκε πρώτος ο Σωκράτης, παρόλον ότι ουδέποτε χρησιμοποίησε τον όρο «ηθική». Στη συνέχεια, ο Πλάτων, εστίασε στην ευδαιμονία του ατόμου που επιτυγχάνεται με την καλλιέργεια της αρετής. Παρολαυτά, φαίνεται πως οι δύο προηγούμενοι φιλοσοφοί λειτούργησαν ως «πρόδρομοι» του Αριστοτέλη, ο οποίος ασχολήθηκε

---

². Σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη, «Ηθική είναι ο κλάδος της φιλοσοφίας που ασχολείται με τις αξίες που σχετίζονται με την ανθρώπινη συμπεριφορά, όσον αφορά στην ορθότητα ή ακαταλληλότητα πράξεων, στην αγαθότητα ή μη κινήτρων και σκοπών» (Μπαμπινιώτης, 2008). Περαιτέρω, το σύνολο των ηθικών κανόνων που υιοθετεί ο άνθρωπος διαμορφώνουν το ήθος του, το οποίο αναφέρεται στα ψυχοπνευματικά χαρακτηριστικά του καλλιεργημένου ανθρώπου, τα οποία καθορίζουν τη συμπεριφορά του κι ακολουθούν τις ηθικές αξίες. (Μπαμπινιώτης, 2002)

³ Brunk, K. H. (2010). Exploring origins of ethical company/brand perceptions—reply to Shea and Cohn’s commentaries. *Journal of Business Research*, 63(12), 1364–1367.

με την ηθική, κυρίως στο έργο του «Ηθικά Νικομάχεια», υποστηρίζοντας πως η ηθική είναι πράξη και όχι θεωρητική μελέτη. Δηλαδή, δεν αρκεί κάποιος να γνωρίζει το καλό, αλλά να το πράττει και να είναι ο ίδιος καλός. Η ηθική για να υπάρχει πρέπει να διδαχτεί από έμπειρους δασκάλους και να καλλιεργηθεί από το ίδιο το άτομο. Κατά τον Αριστοτέλη, η ηθική υπάρχει μέσα στον άνθρωπο ως ικανότητα, η οποία ολοκληρώνεται με την καλλιέργεια και τη συνεχή άσκηση. Σύμφωνα με το Σταγειρίτη φιλόσοφο, η φύση δίνει τη δυνατότητα για την αρετή, ενώ η διδαχή την επιτυγχάνει. Στην Αριστοτελική ηθική υπάρχουν τρία στάδια για τον ηθικό άνθρωπο: πρώτα να έχει την ακριβή γνώση για αυτό που κάνει, έπειτα οι πράξεις του να είναι αποτέλεσμα της επιλογής και της προτίμησής του και τέλος να παραμένει σταθερός στον τρόπο με τον οποίο ενεργεί⁴.

Οι φιλόσοφοι ερμηνεύουν την ηθική ως ηθική φιλοσοφία και ως κοινωνικές πεποιθήσεις. Υπάρχουν φιλόσοφοι που υποστηρίζουν ότι η ηθική έχει σχετικιστική φύση, υπό την έννοια ότι το σωστό καθορίζεται από αυτό που πιστεύει η πλειοψηφία. Για παράδειγμα, στην αρχαία Ελλάδα, η άποψη του Αριστοτέλη για την ηθική ήταν ότι "οι κανόνες δεοντολογίας πρέπει πάντα να γίνονται αντιληπτοί από τις παραδόσεις και τις αποδεκτές απόψεις της κοινότητας"⁵.

Μερικοί ψυχολόγοι, όπως ο Lawrence Kohlberg ⁶, υποστηρίζουν ότι η ηθική συμπεριφορά προέρχεται από ηθική συλλογιστική η οποία βασίζεται στις αρχές και τις μεθόδους που χρησιμοποιεί κανείς κατά την κρίση του. Άλλοι ψυχολόγοι θεωρούν την ηθική συμπεριφορά ως το ανθρωπιστικό ψυχολογικό κίνημα. Για παράδειγμα, για να προσδιοριστεί τι είναι σωστό και λάθος, μπορεί κανείς να ξεκινήσει από την «αυτο-αναβάθμιση» που είναι η υψηλότερη ανάγκη

---

⁴ Βλ. Γερωντίδου Ρ., Η ΗΘΙΚΗ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ, διπλωματική εργασία υποβληθείσα στο ΑΠΘ, 2019, σελ. 29.

⁵ Badaracco, Jr. Joseph L. (1995) Business Ethics Roles and Responsibilities (Irwin, Chicago).

⁶ Kohlberg, L. (1981). The meaning and measurement of moral development. Worcester, Mass.: Clark University Press.

και εκπληρώνει κανείς τις δυνατότητές του. Άλλοι ψυχολόγοι έχουν αναπτύξει την εξελικτική ψυχολογία που βασίζεται στην υπόθεση ότι η ηθική συμπεριφορά μπορεί μερικές φορές να θεωρηθεί ως μια εξελικτική διαδικασία. Για παράδειγμα, ο αλτρουισμός προς τα μέλη της ίδιας της οικογένειας προωθεί την ευεξία του⁷.

Τέλος, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι, η ηθική ενσωματώνει την έννοια της «κρίσης» για δίκαιη συμπεριφορά και ηθικές αποφάσεις σχετικά με το αν κάτι είναι καλό ή κακό. Στην περίπτωση μιας επιχείρησης, η «ηθική» θα αφορά την αξιολόγηση των δράσεων και των αποφάσεων της⁸.

Είναι σαφές ότι κάθε άνθρωπος στην καθημερινότητά του έρχεται αντιμέτωπος με διλήμματα και καλείται να λάβει αποφάσεις, εκ των οποίων κάποιες πολύ σοβαρές. Σε αρκετές περιπτώσεις, η εμπλοκή της ηθικής σε αυτή τη διαδικασία δίνει βαρύτητα στην ίδια την απόφαση, καθώς γίνεται η παράμετρος που προσδίδει αξία σε μια απόφαση⁹.

Όπως θα προκύψει στην πορεία, στη χρηματοοικονομική και ιδιαίτερα στη λογιστική τα ηθικά διλήμματα είναι πολλά και για το λόγο αυτό επιδιώκεται ο σχηματισμός κώδικα δεοντολογίας, καθώς και κοινά λογιστικά πρότυπα παγκοσμίως αποδεκτά. Τα ηθικά διλήμματα έχουν να κάνουν με την παραποίηση χρηματοοικονομικών καταστάσεων, τη φοροδιαφυγή, κ.ά.

2.1.2. Ορισμός Δεοντολογίας

Καταρχάς θα πρέπει να διευκρινίσουμε ότι με τον όρο «δεοντολογία» νοείται η δέσμευση των επαγγελματιών ενός ορισμένου χώρου να τηρούν συγκεκριμένες υποχρεώσεις και συμπεριφορές

---

⁷ Βατικιώτης, Λ. (2010). Ποιος θα ελέγξει τους ελεγκτές; (Επίκαιρα, 2-8/9/2010), 04-09-2010. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <https://leonidasvatikiotis.wordpress.com/2010/09/04>.

⁸ Γεροντίδου Ρ., ό.π., σελ. 45.

⁹ Γεροντίδου Ρ., ό.π., σελ. 45.

στο πλαίσιο της δραστηριότητάς τους, τις οποίες ρυθμίζουν οι ίδιοι και είναι ανεξάρτητες από εκείνες, που απορρέουν από την έννομη τάξη. Στόχος των επαγγελματιών είναι η εύρυθμη λειτουργία του επαγγέλματός του και η προστασία της εμπιστοσύνης που απορρέει από την επαγγελματική τους δραστηριότητα. Είναι σίγουρο πως οι ίδιοι οι επαγγελματίες είναι σε θέση να γνωρίζουν καλύτερα από οποιοδήποτε άλλον τις αδυναμίες και τα προβλήματα του κλάδου τους. Ως εκ τούτου, θεσπίζουν μέσω των Ενώσεών τους κανόνες συμπεριφοράς, οι οποίες καταρχήν, δεν έχουν νομική δεσμευτικότητα, ώστε να προστατευθούν τόσο από τον αθέμιτο ανταγωνισμό όσο και από την έντονη κοινωνική κριτική. Η εμπιστοσύνη, με άλλα λόγια, ένας από τους βασικότερους παράγοντας ομαλότητας της αγοράς, θεωρείται ότι εδραιώνεται πολύ πιο αποτελεσματικά με τη θέσπιση κανόνων δεοντολογίας παρά με επιβολή νομικών επιταγών. Επίσης, ένα άλλο χαρακτηριστικό πλεονέκτημα των κανόνων δεοντολογίας αποτελεί η ευελιξία και η προσαρμοστικότητά τους. Στοχεύουν στην αντιμετώπιση και επίλυση ουσιαστικών και συγκεκριμένων προβλημάτων του κλάδου, και αναπροσαρμόζονται με μεγαλύτερη ευκολία σε σχέση με τους άκαμπτους κανόνες δικαίου, που απορρέουν από την άσκηση δημόσιας εξουσίας. Αυτή ακριβώς η απουσία νομικής δεσμευτικότητας είναι που τους προσδίδει ευελιξία και τις καθιστά διαρκώς εναρμονισμένες με τα πραγματικά προβλήματα και τις μεταβλητές ανάγκες της αγοράς¹⁰.

Η δεοντολογία είναι μια έννοια η οποία αναπαράγεται αρκετά συχνά στα πλαίσια της άσκησης ενός επαγγέλματος και ακούγεται ιδιαίτερα συχνά στα πλαίσια των ελεγκτών λογιστών. Ο σκοπός της δεοντολογίας είναι να πείσει τους ανθρώπους να αποδεχθούν τις βασικές αρχές της χρησιμότητας και στη συνέχεια να δημιουργήσουν κατευθυντήριες γραμμές για το πώς να ενεργήσουν ηθικά και δεοντολογικά. Η δεοντολογία γενικά περιγράφεται ως κλάδος "της τέχνης

---

¹⁰ Βλ. Λιβαδά Χρ., Κώδικες Δεοντολογίας του χρηματοοικονομικού τομέα. Νομική φύση και λειτουργία, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2005, σ. 18 επ. και 42 επ.

και της επιστήμης της Ευδαιμονικής" και ταυτόχρονα η «δεοντολογία» είναι η ίδια με την «Ηθική (που λαμβάνεται με τη μεγαλύτερη έννοια της λέξης)». Η δεοντολογία είναι, για να ολοκληρώσουμε, η ηθική στο σύνολό της και ως εκ τούτου είναι ένας κλάδος της επιστήμης. Ένας δεοντολόγος, λοιπόν, προφανώς δεν χρειάζεται να είναι χρηστικός. Σύμφωνα με τους όρους του Bentham¹¹, μπορεί επίσης να είναι ασκητικός ή «ipsedixital», δηλ. να στηρίζει την ένδειξή του σε «γνώμη», χωρίς αναφορά στην «ευτυχία ή δυστυχία». Ο όρος «δεοντολογία» δεν έχει σκοπό να είναι αποκλειστικά χρηστικός. Άλλες κοσμοθεωρίες μπορούν να έχουν και τις δικές τους δεοντολογίες. Ως εκ τούτου, η δεοντολογία είναι κάτι σχετικά περιορισμένο, δηλαδή μόνο ένα μέρος μιας ολοκληρωμένης πίστης όπως η χρηστικότητα. Με άλλα λόγια, η δεοντολογία δεν μπορεί να καθοριστεί ουσιαστικά με τους δικούς της όρους. το περιεχόμενό της μπορεί να συναχθεί μόνο από τις ήδη αποδεκτές γενικές αρχές¹².

2.1.3. Ατομοκεντρική Ηθική και Χρησιμοθηρία

Η έννοια του ατομοκεντρισμού και η έννοια της χρησιμοθηρίας έχουν να κάνουν κυρίως με την προτεραιότητα του 'εγώ'. Ο εγωισμός είναι μια λογική σκέψη που κάνει ένα άτομο για να επιτύχει τη δική του ευτυχία σε βάρος άλλων διαδικασιών, όπως η ευτυχία των γύρω του. Ο ορθολογιστικός εγωισμός είναι το δικαίωμα ενός ατόμου να αναζητήσει την χαρά του, να έχει

---

¹¹ Bentham, J., Goldworth, A. and Rosen, F. (1997). Deontology. Oxford: Clarendon Press.

¹² Davis M, Andersen M, Curtis M (2001) Measuring Ethical Ideology in Business Ethics: A Critical Analysis of the Ethics Position Questionnaire, Journal of Business Ethics 32: 35–53, 2001.

την ελευθερία να κάνει ό, τι επιθυμεί, μόνο όσο δεν παραβιάζει τα δικαιώματα των άλλων ανθρώπων¹³.

Μια διαφορετική οπτική είναι ένα δόγμα που επικεντρώνεται στην ηθική ορθότητα των αποτελεσμάτων. Οι ενέργειες από μόνες τους δεν είναι ούτε ηθικές ούτε ανήθικες - είναι τα αποτελέσματα που μετράνε. Αυτό δίνει τη δυνατότητα να ασκούμε δεοντολογία και δεοντολογικό σχετικισμό. Επιπλέον, ο χρηστικός χαρακτήρας, υποστηρίζει ότι μια ηθική πράξη παράγει το καλύτερο δυνατό για τα άτομα ¹⁴.

2.1.4. Συνεργατική Ηθική

Η συνεργασία και η αλληλεγγύη ως υπέρβαση του ατομοκεντρισμού σημαίνει απεγκλωβισμό από το εγωιστικό κέλυφος της προσωπικής καθημερινότητας και απόδοση σημασίας στον Άλλο, αναγνώριση της σπουδαιότητας του κοινωνικού συνόλου, χωρίς το οποίο δεν θα είχαμε νόημα ζωής. Άλλωστε, Πολιτεία, κατά τον Αριστοτέλη, δεν είναι απλά μια κοινωνία σε κοινό τόπο, με σκοπό την ασφάλεια και τη συμβίωση. Η πολιτική κοινωνία δεν έχει ως σκοπό την απλή συντροφιά των πολιτών, αλλά την επιδίωξη υψηλών επιτευγμάτων, τα οποία αποτελούν καρπό της αγαθής συνεργασίας και αλληλεγγύης μεταξύ ατόμων, κοινωνικών ομάδων και λαών. Ο

---

¹³ Elango B, Paul K, Kundu S, Paudel S (2010) Organizational Ethics, Individual Ethics, and Ethical Intentions in International Decision-Making, *Journal of Business Ethics* (2010) 97:543–561, DOI 10.1007/s10551-010-0524-z.

¹⁴ Brunk, K. H. (2010). Exploring origins of ethical company/brand perceptions—reply to Shea and Cohn’s commentaries. *Journal of Business Research*, 63(12), 1364–1367.

Καμύ, μάλιστα, διαπιστώνει πως «καμία κοινωνία δεν μπορεί να επιβιώσει χωρίς την ιδέα της συμμετοχής σε μια κοινή προσπάθεια»¹⁵.

Κυριαρχικό αίτημα κάθε κοινωνίας είναι το πνεύμα της αμοιβαιότητας μεταξύ των μελών της διότι αυτό συμβάλλει στην ατομική και κοινωνική πρόοδο. Η συνύπαρξη του ανθρώπου με τους συνανθρώπους του επιβάλλει τη συνεργασία, διότι ο άνθρωπος δεν ζει μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο ως αυτοτελής και αυτάρκης μονάδα, αλλά διαρκώς έχει την ανάγκη των συνανθρώπων του, οι οποίοι, όπως κι αυτός, χρειάζονται τη δική του βοήθεια για ν' αντιμετωπίσουν τα πολυσχιδή προβλήματα και τις δυσκολίες της ζωής.

Η συνεργασία αποτελεί το δρόμο που οδηγεί προς την ηθική εκείνη απελευθέρωση, που σημαίνει υπέρβαση του ατομικισμού, της μικρότητας και της μικροψυχίας. Οι άνθρωποι μαθαίνουν να αναγνωρίζουν τους άλλους, να σέβονται και να βιώνουν τις αξίες της ελευθερίας και της αλληλεγγύης. Μάλιστα, σε μια εποχή στην οποία κυριαρχεί η υλιστική νοοτροπία, η απροσωποποίηση του ανθρώπου και η εγωπάθεια που οδηγούν τον άνθρωπο στην εσωστρέφεια και τη μοναξιά, οι αρετές της συνεργασίας και της αλληλεγγύης θα στρέψουν τον άνθρωπο προς τον συνάνθρωπό του, χωρίς ιδιοτέλεια και ωφελιμιστικές βλέψεις, προσφέροντας πολύτιμη συμπαράσταση. Αίρεται, συνεπώς, ο μυωπικός εγωκεντρισμός των σύγχρονων κοινωνιών και διαμορφώνεται μια ανθρωπιστική ηθική. Ο Γάλλος κοινωνιολόγος Emile Durkheim τόνισε τον 19ο αιώνα ότι «οι κοινωνικές ανισότητες, οι διαιρέσεις και οι ανταγωνισμοί καταργούνται αν επικρατήσει η αλληλεγγύη μεταξύ των ατόμων και θα έχει ως συνέπεια μια κοινωνία ηθική, με ισότητα και αλληλεγγύη»¹⁶.

---

¹⁵ Badaracco, Jr. Joseph L. (1995) Business Ethics Roles and Responsibilities (Irwin, Chicago).

¹⁶ Βατικιώτης, Λ. (2010). Ποιος θα ελέγξει τους ελεγκτές; (Επίκαιρα, 2-8/9/2010), 04-09-2010. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <https://leonidasvatikiotis.wordpress.com/2010/09/04>.

2.1.5. Δημιουργία Κώδικα Ηθικής και Δεοντολογίας

Με τον όρο «Κώδικα» εννοούμε μια συστηματική καταγραφή κανόνων από τους ίδιους τους επαγγελματίες. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η συγκέντρωση, η συστηματοποίηση καθώς και η σαφήνεια των κανόνων. Ας σημειωθεί ότι οι Κώδικες Δεοντολογίας διαφέρουν από χώρα σε χώρα ανάλογα με τις εκάστοτε ηθικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες. Η χρήση Κωδίκων Δεοντολογίας είναι διαδεδομένη και στην Ελλάδα σε ποικίλους επαγγελματικούς και οικονομικούς τομείς, όπως ο χρηματοπιστωτικός, ο ασφαλιστικός κ.τ.λ. Στη χώρα μας, οι Κώδικες Δεοντολογίας θα μπορούσαν να καταταχθούν σε επτά γενικές κατηγορίες, ήτοι στους κώδικες του χρηματοπιστωτικού χώρου (π.χ. Κώδικας Δεοντολογίας των Τραπεζών, Κώδικας Εταιριών Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών), του ασφαλιστικού χώρου (π.χ. Κώδικας Δεοντολογίας Ασφαλιστικών Επιχειρήσεων και Κανόνες Καλής συμπεριφοράς), της διαφήμισης (Ελληνικός Κώδικας Διαφήμισης), της δημοσιογραφικής δεοντολογίας και μέσω μαζικής ενημέρωσης (π.χ. Αρχές Δεοντολογίας του Δημοσιογραφικού Επαγγέλματος, Κώδικας Ραδιοτηλεοπτικών Προγραμμάτων, Κώδικας Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας), της έρευνας αγοράς (π.χ. Κώδικας Επαγγελματικής Δημοσκόπησης και Έρευνας αγοράς), της έρευνας (Κώδικας Δεοντολογίας Ερευνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης) και των ελεύθερων επαγγελμάτων (π.χ. Κώδικας Δεοντολογίας Δικηγορικού Επαγγέλματος, Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας, Κώδικας Δεοντολογίας Λογιστών /Φοροτεχνικών)¹⁷.

Οι Κώδικες Δεοντολογίας αποτυπώνουν, κατά κανόνα, "ήπιο" δίκαιο (soft law), το οποίο αφορά κατ' ουσίαν στη νομική ισχύ των κανόνων τους. Πάντως, δεν είναι καθόλου λίγες και οι περιπτώσεις όπου προσδίδεται και νομοθετική ισχύ σε Κώδικες Δεοντολογίας. Αυτό

---

¹⁷ Κοτσίρης Λ., Περιεχόμενο των Ελληνικών Κωδίκων Δεοντολογίας», Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικόλογων, Η διαφήμιση και οι Κώδικες Δεοντολογίας, 8ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων Εμπορικόλογων, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, έτος 1991, σελ 61.

επιτυγχάνεται είτε με την εξαρχής θέσπισή τους με νόμο, είτε με την μεταγενέστερη νομοθετική επικύρωσή τους, ήτοι την μεταφορά και ενσωμάτωσή τους σε νομοθετικά κείμενα¹⁸. Η λειτουργία των Κωδίκων Δεοντολογίας βαίνει παραλλήλα σε σχέση με το "σκληρό" δίκαιο. Επιπλέον, οι Κώδικες εμπεριέχουν το στοιχείο της αυτορρύθμισης, και η δεσμευτικότητά τους εδράζεται στην αρχή της εμπιστοσύνης, ήτοι στην προσδοκία της τήρησής τους.

Με την κωδικοποίηση των κανόνων εξυπηρετείται η απλούστευση και η χρηστικότητά τους, η εύκολη και γενικευμένη πρόσβαση, η ασφάλεια δικαίου και η αίσθηση σταθερότητας¹⁹. Οι κανόνες ενός κώδικα δεοντολογίας, μπορούν ευχερέστερα να αναθεωρούνται προσαρμοζόμενοι στις εμφανιζόμενες ανάγκες από ότι έναν άκαμπτο νομοθέτημα και, επιπλέον, έχουν την ευχέρεια και το καθήκον να εκφράζουν και να εξειδικεύουν με τρόπο εύληπτο και απλό τις εκάστοτε νομικές υποχρεώσεις των μερών, προερχόμενες είτε από τον εθνικό είτε από τον κοινοτικό νομοθέτη. Λέγεται πως ένας Κώδικας αποτελεί, εν τέλει, το προσφορότερο μέσο για τη διαμόρφωση κανόνων δεοντολογίας, καθώς μετατρέπει αφηρημένες αρχές σε τυποποιημένες συμπεριφορές, τις οποίες οι επαγγελματίες αυτοδεσμεύονται να τηρούν ή να αποφεύγουν υπό την απειλή ενδεχόμενων πειθαρχικών ποινών²⁰.

Η αναγκαιότητα θέσπισης των Κωδίκων Δεοντολογίας στηρίζεται σε διάφορες παραδοχές. Το ίδιο το μοντέλο της ελεύθερης οικονομίας καθιστά αναγκαία τη θέσπιση κανόνων επαγγελματικής δεοντολογίας, ώστε να περιορίζονται οι αυθαιρεσίες των παραγωγών και εμπόρων και να θωρακίζεται η ακεραιότητα των επαγγελμάτων τους. Μέσα στο πλαίσιο αυτό λειτουργίας της αγοράς ένας κώδικας δεοντολογίας ισχυροποιεί το ηθικό στοιχείο της ατομικής και της επαγγελματικής δραστηριότητας. Συνακόλουθα, η κωδικοποίηση των κανόνων

---

¹⁸ Λιβαδά, ο.π., σελ. 356.

¹⁹ Λιβαδά, ο.π. σελ. 43.

²⁰ Λιβαδά, ο.π. σελ. 53.

δεοντολογίας συντελεί στην ενίσχυση της επαγγελματικής συνείδησης των μελών μιας επαγγελματικής οργάνωσης, διασφαλίζει την ομοιογένεια και την ποιότητα της κοινής τους δραστηριότητας, ενισχύει την εμπιστοσύνη, καθώς και την ασφάλεια και σταθερότητα των συναλλαγών της. Έτσι, η θέσπιση ενός κώδικα συμπεριφοράς δηλώνει ουσιαστικά, την ανάληψη κοινωνικής ευθύνης.

Κατά την προετοιμασία ενός κώδικα είναι χρήσιμο να εκτιμούνται διαφορετικά σενάρια ή πιθανές καταστάσεις και στη συνέχεια να εφαρμόζονται οι κώδικες για να φτάσει η εκάστοτε ομάδα στις βέλτιστες διαπιστώσεις. Ο Brown²¹ επισημαίνει μερικές πιο συγκεκριμένες χρήσιμες συμβουλές που συνοψίζονται στα ακόλουθα. Από την άποψη των αξιών, των πεποιθήσεων και των προσδοκιών και όχι των γεγονότων, οι αξίες είναι εκείνες που καθορίζουν καλύτερα μια κατάσταση ή έναν οργανισμό. Για την δημιουργία ενός κώδικα ηθικής και δεοντολογίας, μια απλή γλώσσα, θα βοηθήσει έναν οργανισμό να επωφεληθεί από την κοινή γλώσσα που χρησιμοποιείται συνήθως και θα κατανοηθεί εύκολα από όλους σε όλα τα επίπεδα. Είναι καλύτερα να χρησιμοποιηθεί ενεργητική φωνή παρά παθητική, καθώς αυτό ενθαρρύνει τα κίνητρα του καθενός να ακολουθήσει τον Κώδικα. Αν υπάρχει κάποια αμφιβολία σχετικά με την έννοια μιας πρόβλεψης κώδικα, ένα παράδειγμα μπορεί να βοηθήσει στην παροχή σαφήνειας. Εάν ο Κώδικας χρειάζεται κάποιες τροποποιήσεις ή διόρθωση, αυτό πρέπει να γίνει μετά από προσεκτική εξέταση και βεβαίωση ότι ακολουθείται η ίδια διαδικασία χωρίς αποκλεισμούς όπως στην αρχική ανάπτυξη του κώδικα. Ένας καλός τρόπος για να αρχίσει η διαδικασία, είναι να καθοριστούν οι προτεραιότητες και οι βασικές αξίες και μόνο αργότερα να υπάρξει εστίαση σε λεπτομέρειες αν είναι απαραίτητες. Μια σαφώς προσδιορισμένη ανάγκη για έναν κώδικα είναι ζωτικής σημασίας δεδομένου ότι δεν υπάρχει λόγος να αναπτυχθεί και να έχει

---

²¹ Brown, A. (2009). Therapeutic Cloning: The Ethical Road to Regulation Part I: Arguments For and Against & Regulations. *Human Reproduction & Genetic Ethics*, 15(2), pp.75-86.

Κώδικα Δεοντολογίας μόνο για να το έχει. Όλοι οι συμμετέχοντες πρέπει να έχουν λόγο σε αυτό, αλλά πρέπει επίσης να ξέρουν γιατί ο κώδικας είναι σημαντικός και γιατί περιέχει τις αρχές που περιέχει. Σημαντικό είναι ο Κώδικας να μην είναι ούτε πολύ ασαφής, ούτε πολύ συγκεκριμένος και ειδικά να αποφευχθεί η ασχολία με μικρές λεπτομέρειες ή απλά να επαναληφθεί ό, τι άλλοι κανονισμοί και κώδικες ήδη προδιαγράφουν ως πρότυπο²².

2.1.6. Η Σημασία της Ανώτατης Διοίκησης για την Ηθική σε έναν Οργανισμό

Οι διευθυντές σε οργανισμούς αντιμετωπίζουν ηθικά ζητήματα κάθε μέρα της επαγγελματικής τους ζωής. Υπάρχει σπάνια μια απόφαση που αντιμετωπίζουν η οποία δεν έχει ηθική διάσταση ή πτυχή σε αυτήν. Εκτός από την αντιμετώπιση δεοντολογικών πτυχών κατά τη λήψη αποφάσεων, αντιμετωπίζουν δεοντολογικά ζητήματα καθώς εκτελούν τις ηγετικές τους υποχρεώσεις. Είτε ασχολούνται με το σχεδιασμό, την οργάνωση, την παρακίνηση, την επικοινωνία ή κάποιο άλλο διαχειριστικό ρόλο, αντιμετωπίζουν το γεγονός ότι τα ζητήματα σωστού και λάθους, δικαιοσύνης και αδικίας και δικαιοσύνης ή έλλειψης δικαιοσύνης σέρνουν τις αποφάσεις, τις πράξεις ή τις συμπεριφορές τους. Επιπλέον, δεν έχει σημασία το επίπεδο διαχείρισης που εξετάζεται - κορυφαίο, μεσαίο ή χαμηλότερο. Οι διευθυντές σε όλα τα επίπεδα και σε όλες τις λειτουργίες αντιμετωπίζουν καταστάσεις όπου οι ηθικοί προβληματισμοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο. Το θέμα της ηθικής στη διοίκηση είναι ένα κρίσιμο θέμα με το οποίο πρέπει να ενημερωθούν οι διαχειριστές σήμερα²³.

---

²² Βατικιώτης, Λ. (2010). Ποιος θα ελέγξει τους ελεγκτές; (Επίκαιρα, 2-8/9/2010), 04-09-2010. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <https://leonidasvatikiotis.wordpress.com/2010/09/04>.

²³ Brunk, K. H. (2010). Exploring origins of ethical company/brand perceptions—reply to Shea and Cohn’s commentaries. *Journal of Business Research*, 63(12), 1364–1367.

2.2. Το Επάγγελμα του Λογιστή και του Ελεγκτή

2.2.1. Ηθική και Δεοντολογία στην Πράξη

Η οργανωτική ηθική αφορά τις ηθικές αντιλήψεις ενός ατόμου όσον αφορά το καλό και το κακό. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε τακτά χρονικά διαστήματα πραγματοποιούνται είτε από τα άτομα ή τις ομάδες. Η ηθική συμπεριφορά και η δεοντολογία στα πλαίσια των επιχειρήσεων, θα μπορούσαν να προσφέρουν αρκετά οφέλη στην πράξη. Η επιβίωση της σύγχρονης επιχείρησης στηρίζεται στη διαρκή επικοινωνία της με την ευρύτερη κοινωνία από την οποία αντλεί και το μεγαλύτερο μέρος της δύναμής της. Κατά συνέπεια οφείλει να ανταποκρίνεται στις κοινωνικές ευθύνες γιατί έτσι θα διατηρεί την κοινωνική της δύναμη. Οποιαδήποτε απόκλιση από αυτόν τον κανόνα θα διαταράξει τις σχέσεις ανάμεσα στην επιχείρηση και την κοινωνία με αρνητικά αποτελέσματα. Η σύγχρονη λοιπόν επιχείρηση έχει υποχρέωση να προσαρμόζεται στο περιβάλλον της αλλά ταυτόχρονα να το επηρεάζει για να επιτυγχάνει τους στόχους του. Πιο συγκεκριμένα τη δράση της κοινωνικής ευθύνης της επιχείρησης μπορούμε να την εξετάσουμε κάτω από τρεις οπτικές γωνίες που είναι συνδεδεμένες μεταξύ τους και καλύπτουν όλο το φάσμα των ηθικών και δεοντολογικών ευθυνών της επιχείρησης²⁴:

Εννοιολογική αντίληψη

---

²⁴ Banmhart, Raymond C.: 'How Ethical Are Businessmen?', Harvard Business Review 39 (1961), 6-8, 10-19, 156-176

Οι κοινωνικές ευθύνες σχετίζονται με τις αποφάσεις που παίρνει ο επιχειρηματίας καθώς και σε διάφορα πρακτικά μέτρα τα οποία είναι πέρα από τα άμεσα οικονομικά ή τεχνικά ενδιαφέροντα της εταιρείας. Κατά μια άλλη άποψη η έννοια της κοινωνικής ευθύνης ταυτίζεται με τις αποφάσεις που παίρνονται ή τις πορείες που ακολουθούνται οι οποίες είναι ταυτόσημες με τους αντικειμενικούς σκοπούς και αξίες που έχει θέσει η κοινωνία. Αν δηλαδή η επιχείρηση απαλλαγεί από το στόχο του κέρδους ως μοναδικού σκοπού της τότε αναγκαστικά αναλαμβάνει ευθύνες που σχετίζονται με την πρόοδο και την ευημερία της κοινωνίας ²⁵.

Σύγκρουση ευθύνης-κέρδων

Μια επιχείρηση είναι δυνατό να κάνει πράξεις υπεύθυνες κοινωνικά που εξυπηρετούν την αύξηση κερδών μικρής έκτασης. Η παροχή πχ. υποτροφιών στα παιδιά των εργαζόμενων μπορεί να μειώσει τα οφέλη μικρής έκτασης. Αλλά ένα τέτοιο πρόγραμμα δικαιολογείται εν τούτοις με βάση το γεγονός ότι η υπαλληλική αφοσίωση και πίστη θα μεγαλώσει και θα φέρει πολλά κέρδη μεγάλης κλίμακας και μακροπρόθεσμα. Ακόμα είναι δυνατό να ανακαλυφθούν νέα ταλέντα που θα δουλέψουν για το καλό της επιχείρησης.

Επιχειρησιακό κοινωνικό πρόγραμμα

Η ανάληψη εκ μέρους της επιχείρησης συγκεκριμένων κοινωνικών προγραμμάτων διαφοροποιεί τη θέση της και οριοθετεί την κοινωνική της αποστολή. Έτσι η κύρια αποστολή της μεγιστοποίησης της παραγωγής και συνάμα του κέρδους συμπληρώνεται τώρα από τις ευθύνες

---

²⁵ Fassin Y, Rossem A, Buelens M (2011) Small-Business Owner-Managers' Perceptions of Business Ethics and CSR-Related Concepts.

για καλύτερευση της ποιότητας της ζωής των ατόμων της κοινωνίας. Το κέρδος πρέπει να χρησιμοποιηθεί για την αντιμετώπιση και λύση των κοινωνικών προβλημάτων ²⁶.

Ένα μεγάλο μέρος της μελέτης της δεοντολογίας ασχολείται με την προσέγγιση ή την παροχή των αρχών ή των προτύπων που πρέπει να χρησιμοποιούνται για την λήψη ηθικών αποφάσεων στις επιχειρήσεις. Έχουν αναπτυχθεί ποικίλες σκέψεις που πλαισιώνουν τις προσεγγίσεις.

Δεοντολογία

Η δεοντολογία ερμηνεύεται ως μια προσέγγιση που βασίζεται σε κανόνες στην ηθική. Για να είναι κανείς ηθικό πρόσωπο, δεν πρέπει να παράγει μόνο έξυπνα αποτελέσματα. Ο πιο αποτελεσματικός ένδοξος δεοντολόγος, είναι ο Γερμανός στοχαστής του 18ου αιώνα, Immanuel Kant²⁷, ο οποίος υποστήριξε ότι οι λαοί θα αναπτύξουν δεοντολογικές αρχές μόνο μέσα από τη λογική. Σύμφωνα με τον ίδιο, ένας άνθρωπος μπορεί να θεωρεί ότι οι συμπεριφορές του δεν είναι λάθος, ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα και παρόλο που ένα ψέμα έχει ειπωθεί έτσι ώστε να προστατευτεί ένα μέρος. Έτσι, είναι ορθό, οι επιχειρήσεις και οι κοινωνίες να αναπτύξουν καθολικούς νόμους σχετικά με τα ψέματα και τις επιθετικές συμπεριφορές. Για παράδειγμα, ο φοιτητής που αρνείται να εξαπατήσει στις εξετάσεις είναι αντάξιος ηθικής μόνο εάν η απόφασή του πηγάζει από μια αίσθηση καθολικού καθήκοντος. Στην περίπτωση που αυτή η βούληση

---

²⁶ Fassin Y, Rossem A, Buelens M (2011) Small-Business Owner-Managers' Perceptions of Business Ethics and CSR-Related Concepts.

²⁷ KANT, I. (2019). GROUNDWORK FOR THE METAPHYSICS OF MORALS. [S.I.]: OXFORD UNIV PRESS.

γεννιέται μόνο από το συμφέρον του ίδιου, μέσω του φόβου να πιαστεί, τότε ο ίδιος δεν είναι άξιος και ηθικός²⁸.

Ωστόσο, το άτομο της καλής θέλησης κατανοεί τι είναι σωστό και τότε πρέπει να αντιδράσει. Ο Καντ προτείνει την βασική ιδέα, ότι κάθε άτομο θα έπρεπε να ακολουθήσει μόνο εκείνα τα πρότυπα που αυτή ή αυτός, θα προτιμούσε να έχει όλη η ανθρωπότητα γύρω του. Αυτή η ιδέα του Καντ, ονομάστηκε από τον ίδιο, οικουμενικότητα²⁹.

Ο οικουμενισμός προσφέρει καθοδήγηση σε σχέση με τους κανόνες με τους οποίους κάποιος λαμβάνει αποφάσεις. Ο Καντ αναγνώρισε ορισμένα καθολικά δικαιώματα, όπως η ελευθερία λόγου, η ελευθερία συγκατάθεσης και το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή. Ορισμένα ζητήματα προκύπτουν όταν ένα άτομο δεν γνωρίζει ποιοι κανόνες πρέπει να ακολουθήσει³⁰.

2.2.2. Κώδικας Ελεγκτών Λογιστών

Αξίζει, καταρχήν, να υπογραμμίσουμε ότι, η λογιστική δεοντολογία εισήχθη για πρώτη φορά από τον Ιταλό μαθηματικό Luca Pacioli, γνωστό και ως «Πατέρας της Λογιστικής», ο οποίος έγραψε σχετικά με αυτή στο βιβλίο του: «Summa de Arithmetica, Geometria, proportioni et proportionalita», δηλαδή συλλογή αριθμητικής, γεωμετρίας, αναλογίας και αναλογικότητας που

---

²⁸ Banmhart, Raymond C.: 'How Ethical Are Businessmen?', Harvard Business Review 39 (1961), 6-8, 10-19, 156-176

²⁹ Roth, J. (2007). Ethics, Revised Edition. Ipswich: Salem Press.

³⁰ Ghosh D, Zaher A (2011) Business, ethics, and profit: Are they compatible under corporate governance in our global economy?, Global Finance Journal 22 (2011) 72– 79.

δημοσιεύτηκε το 1494. Ο Pacioli έγραψε τη Summa, σε μια προσπάθεια να αποκαταστήσει την κακή φήμη της διδασκαλίας των μαθηματικών στην εποχή του³¹.

Από την άλλη μεριά, ως Λογιστική Ηθική θα μπορούσαμε να περιγράψουμε τον εφηρμοσμένο κλάδο της φιλοσοφίας, που ασχολείται με τη συστηματική μελέτη των αξιών εκείνων οι οποίες σχετίζονται με τη συμπεριφορά του λογιστή όσον αφορά στην ορθότητα ή ακαταλληλότητα των επαγγελματικών του πράξεων, στην αγαθότητα ή μη των κινήτρων και των σκοπών του. Στα πλαίσια αυτά λοιπόν, η Λογιστική Ηθική επικεντρώνεται στην αυτονόητη υποχρέωση των λογιστών να διασφαλίζουν την ποιότητα των υπηρεσιών τους και να προστατεύουν τη φήμη του επαγγέλματος, υπηρετώντας όλους τους ενδιαφερόμενους³².

Είναι, ακόμα, σημαντικό να αναφέρουμε ότι, για την εξασφάλιση της ηθικής στην Λογιστική, ιδρύθηκε το 1977 η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (International Federation of Accountants - IFAC) η οποία έχει παρουσία σε 123 χώρες και εκπροσωπεί πάνω από 2,5 εκ. λογιστές και ορκωτούς ελεγκτές παγκοσμίως. Αποστολή της είναι η εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος, η ενδυνάμωση του λογιστικού επαγγέλματος και η συνεισφορά στην ανάπτυξη εύρωστων διεθνών οικονομιών, καθιερώνοντας και διαδίδοντας τη συμμόρφωση με υψηλής ποιότητας επαγγελματικά πρότυπα, παράγοντας διεθνώς τη σύγκλιση αυτών των προτύπων και εκφέροντας άποψη σε ζητήματα δημοσίου συμφέροντος, όπου η ειδίκευση του επαγγέλματος είναι σχετική. Τα αρμόδια συμβούλια της IFAC, αναγνωρίζοντας την ανάγκη καθιέρωσης ενός παγκοσμίως εναρμονισμένου πλαισίου για την αντιμετώπιση των διαρκώς αυξανόμενων απαιτήσεων από τους λογιστές, εκδίδουν και ενημερώνουν συχνά τον Κώδικα Ηθικής για

---

³¹ Βλ. Αργύρη Ευαγγ., Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ Η ΗΘΙΚΗ ΣΤΗΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ : Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΤΟΥ 20ου ΑΙΩΝΑ MICHEL FOUCAULT, διπλωματική εργασία που υπεβλήθη στο Παν/μιο Αιγαίου, 2018, σελ. 12

³² Αργύρη Ευαγγ., ό.π., σελ 12

Επαγγελματίες Λογιστές, τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα (International Standards on Auditing - ISAs) τα Διεθνή Εκπαιδευτικά Πρότυπα και τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα Δημοσίου Τομέα ³³.

Ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής, διέπεται, πέρα και εκτός από τη νομική ευθύνη, και από ηθική ευθύνη έναντι της κοινωνίας και των συγκεκριμένων πελατών του. Η ευθύνη αυτή επιβάλλεται από το σώμα των ορκωτών ελεγκτών/λογιστών σε πολλές χώρες με τη μορφή ενός επαγγελματικού κώδικα συμπεριφοράς προς τους πελάτες, όπως επίσης υπάρχει και κώδικας συμπεριφοράς προς τα άλλα μέλη του σώματος. Και τούτο γιατί οι νομικά προσδιορισμένες ευθύνες δεν επαρκούν να περιγράψουν αλλά και να διαμορφώσουν πλήρως και σε κάθε περίπτωση την πρέπουσα στην πράξη συμπεριφορά κάθε επαγγελματία. Ο κώδικας αυτός συμπεριφοράς που οικειοθελώς αναλαμβάνει να επιβάλλει στα μέλη του ένα σώμα ορκωτών ελεγκτών, δεν είναι τίποτα άλλο από την αναγνώριση της κοινωνικής ευθύνης στην οποία επιβάλλει η κοινωνική διάσταση του επαγγέλματος.

2.2.3. Η Διαδικασία της Λογιστικής

Ένας λογιστής διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στην επιτυχία μιας επιχείρησης ή στην πτώση μιας επιχείρησης. Ιστορικά διαβάσαμε πολλά άρθρα που υποστηρίζουν τις ενέργειες των λογιστών. Ένας επαγγελματίας λογιστής παρέχει ποιοτικές και επαγγελματικές συμβουλές σε υφιστάμενους επιχειρηματίες ή νέους επιχειρηματίες. Προσδίδουν αξία στην επιχείρηση, εφαρμόζοντας λογιστικά συστήματα και κανόνες που απαιτούνται. Βοηθά την επιχείρηση να παρέχει οικονομικά αποδοτικά μέτρα και προηγμένες λειτουργικές τεχνικές για τη βελτίωση του

---

³³ Αργύρη Ευαγγ., ό.π., σελ 13.

κέρδους. Επίσης, οι λογιστές συμμετέχουν σε πολλαπλές λειτουργίες σε έναν οργανισμό. Ρόλο επίσης παίζουν τα παρακάτω³⁴:

Έλεγχος

Ετήσιοι λογαριασμοί σύμφωνα με τη συμμόρφωση και τον ρυθμιστή της γης

Οργανωτικός προγραμματισμός

Υποβολή Φόρου

Προετοιμασία Οικονομικών Καταστάσεων

Ποιοτικές εισροές στους ενδιαφερόμενους

. Η χρήση των ΔΛΠ και των Λογιστικών Προτύπων έχει οδηγήσει σε ευκαιρίες για λογιστές ανά τον κόσμο. Εκτός από την τυποποίηση, η χρηματοπιστωτική κρίση σε παγκόσμιο επίπεδο τροφοδοτείται επίσης από τη μη αναθεώρηση των οικονομικών εκθέσεων, από την παρουσίαση των εκθέσεων στον ενδιαφερόμενο, τους πιστωτές και τους επενδυτές. Λόγω της έλλειψης ακεραιότητας ορισμένων λογιστών και των κακών μορφών αναφοράς και της άστοχης αναφοράς των οικονομικών καταστάσεων, πολλοί επενδυτές έλαβαν αποφάσεις για τη λήψη αποφάσεων. Αυτά τα περιστατικά έβαλαν τους λογιστές στο πίσω μέρος και υπό έλεγχο³⁵.

---

³⁴ Duska, R., Kury, K. and Duska, B. (2018). Accounting ethics. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

³⁵ Krishna A, Dangayach G.S. , Jain R (2011) Business Ethics: A Sustainability Approach, Social and Behavioral Sciences 25 (2011) 281 – 286.

Οι σύγχρονες επιχειρήσεις και εταιρίες ζήτησαν από το λογιστικό επάγγελμα να είναι πολύ ενεργό και καινοτόμο για να χειρίζεται τους πελάτες και τις συνεχώς απαιτητικές ανάγκες τους. Η συνεχής αναβάθμιση της γνώσης των λογιστών και η νέα επιχειρηματική δεοντολογία τους έθεσε σε τεράστια πίεση. Για παράδειγμα, η διαχείριση περιουσιακών στοιχείων στις ΗΠΑ ή το Ηνωμένο Βασίλειο είναι εξαιρετικά ρυθμιζόμενη επιχείρηση λόγω του χειρισμού δημόσιου χρήματος, συνεπώς οι λογιστές δεν παραποιούν τα αρχεία και είναι διαφανείς. Οι ενδιαφερόμενοι είναι καλά ενημερωμένοι σχετικά με τους κανόνες και τις απαιτήσεις, ώστε να ζητούν από τους λογιστές λογοδοσία και ποιότητα. Το παλαιό σύστημα λογιστικής δεν ήταν τόσο απαιτητικό, αυτό έχει αυξηθεί σήμερα λόγω των σύνθετων δομών πληροφορικής και της μηχανοργάνωσης της λογιστικής και των επιχειρήσεων. Η υλοποίηση του ERP έχει οργανώσει τους λογιστές με ορθό τρόπο, αν και μια εταιρεία πρέπει να αποφασίσει για τα εργαλεία του ERP, πρωταρχικός στόχος του λογιστή είναι να κατανοήσει εύκολα την εφαρμογή, τη διαδικασία και τις πολιτικές του οργανισμού ³⁶. Οι λογιστές πρέπει να διασφαλίσουν την πειθαρχία της αγοράς και να κατανοήσουν τις δυναμικές εξελίξεις σε ολόκληρο τον κόσμο. Οι εκθέσεις του MIS, οι οποίες είναι απαραίτητες για να κατανοήσουν οι διευθυντές το περιβάλλον της οργάνωσης, εξαρτώνται από τον λογιστή, όπως ορθώς έθεσαν οι Atrill & McLaney "Οι οργανισμοί υποχρεώνονται να εφαρμόσουν τα MIS για τη συλλογή δεδομένων για επιχειρηματικές πληροφορίες για λήψη αποφάσεων"³⁷.

Οι λογιστές πρέπει επίσης να κατανοήσουν την προτεραιότητα του οργανισμού σε ρευστότητα και κερδοφορία. Η κρίση του διαχειριστή των διαθεσίμων, σχετικά με τις οικονομικές ανάγκες της εταιρείας και τις αγορές χρηματοπιστωτικών μέσων αποτελεί δοκιμασία για τη γνώση του. Συχνά συνεχίζει να ζυγίζει μεταξύ κερδοφορίας επενδύσεων και βραχυπρόθεσμης ρευστότητας.

---

³⁶ Ketz, J. (2006). Accounting ethics. London: Routledge.

³⁷ Atrill, P. and McLaney, E. (2019). Accounting and finance for non-specialists. Harlow, England: Pearson.

Καθώς και τα δύο είναι δωρεάν, ο λογιστής παρακολουθεί στενά τη διαθεσιμότητα των μετρητών και τη βραχυπρόθεσμη πληρωμή στους πιστωτές. Αυτή η άμεση πληρωμή των πιστωτών συμβάλλει στην αύξηση του πιστωτικού ορίου για επιχειρηματικούς σκοπούς και οι επενδύσεις μετρητών στις αγορές βοηθούν στην πραγματοποίηση βραχυπρόθεσμων κερδών για την προσαρμογή των κερδών³⁸.

2.2.4. Η Διαδικασία της Ελεγκτικής

Η ελεγκτική είναι ο κλάδος της οικονομικής επιστήμης που ασχολείται με τη διατύπωση αρχών και κανόνων που αφορούν τη διεξαγωγή οικονομικών ελέγχων. Οι έλεγχοι αυτοί στοχεύουν στην εξακρίβωση και επαλήθευση της αξιοπιστίας και της σημασίας των χρηματοοικονομικών πληροφοριών που παρέχει η λογιστική³⁹.

Αυτοί που ζητούν συνήθως λογιστικές πληροφορίες είναι οι διοικούντες και διευθύνοντες της οικονομικής μονάδας, έχοντας την ευθύνη της, οι μέτοχοι και επενδυτές που ενδιαφέρονται για να τοποθετήσουν κεφάλαια με σκοπό το κέρδος, οι προμηθευτές- πιστωτές που ενδιαφέρονται για αποπληρωμή των απαιτήσεων τους, οι πελάτες που ενδιαφέρονται να αποκτήσουν ή να συνεχίσουν να έχουν συναλλαγές με τη οικονομική μονάδα καθώς και το προσωπικό που ενδιαφέρεται να εξασφαλίσει την απασχόλησή του. Εκτός από τις παραπάνω κατηγορίες ενδιαφερόμενων, λογιστικές πληροφορίες επιθυμούν να αποκτήσουν οι ανταγωνιστές για να διαπιστώσουν την πορεία του κύκλου των εργασιών των αντιπάλων τους, η κεντρική και τοπική

---

³⁸ Krishna A, Dangayach G.S. , Jain R (2011) Business Ethics: A Sustainability Approach, Social and Behavioral Sciences 25 (2011) 281 – 286.

³⁹ Ghosh D, Zaher A (2011) Business, ethics, and profit: Are they compatible under corporate governance in our global economy?, Global Finance Journal 22 (2011) 72– 79.

εξουσία, τα εργατικά συνδικάτα και διάφορες επαγγελματικές οργανώσεις για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους, το κοινό που ενημερώνεται για τις οικονομικές καταστάσεις καθώς και διάφοροι χρηματοοικονομικοί αναλυτές, ερευνητές και σύμβουλοι που μελετούν τις οικονομικές καταστάσεις για την έρευνά τους⁴⁰.

Αυτοί αντιθέτως που προσφέρουν λογιστικές πληροφορίες είναι οι οικονομικές υπηρεσίες μιας εταιρείας στα πλαίσια ενός καλά οργανωμένου λογιστικού συστήματος, το οποίο αποτελείται από αναλυτικά και συγκεντρωτικά ημερολόγια, αναλυτικά καθολικά, γενικό καθολικό, ισοζύγια, λογιστικές καταστάσεις και βοηθητικά λογιστικά βιβλία⁴¹.

Η ελεγκτική επιστήμη καθορίζει το σύνολο των αρχών που αποσκοπούν στο συστηματικό προσδιορισμό του είδους, της έκτασης, του τρόπου διενέργειας του ελέγχου των ενεργειών και ιδιαίτερα των διαχειριστικών, των αρμόδιων οργάνων των οικονομικών μονάδων για την πρόληψη λαθών ή καταχρήσεων ή για την εξακρίβωση της ορθότητας, της νομιμότητας και της σκοπιμότητας αυτών⁴².

Η Ελεγκτική σαν επιστήμη δεν ενδιαφέρεται για την νομική μορφή των ελεγχόμενων μονάδων, ιδιωτικού ή δημοσίου τομέα. Επίσης δεν ενδιαφέρεται για το αντικείμενο της εκμετάλλευσης, ο κερδοσκοπικός ή μη, χαρακτήρας των εταιρειών - οργανισμών, διότι οι τεχνικές και οι μεθοδολογίες είναι ίδιες. Ο μόνος και αποκλειστικός σκοπός της Ελεγκτικής είναι να βρίσκει αν εφαρμόζονται οι συστηματικοί έλεγχοι και αν επισημαίνονται τα λάθη ή οι ανακρίβειες που μπορεί να περιέχουν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις⁴³.

---

⁴⁰ Βατικιώτης, Λ. (2010). Ποιος θα ελέγξει τους ελεγκτές; (Επίκαιρα, 2-8/9/2010), 04-09-2010. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <https://leonidasvatikiotis.wordpress.com/2010/09/04>.

⁴¹ Roth, J. (2007). Ethics, Revised Edition. Ipswich: Salem Press.

⁴² Duska, R., Kury, K. and Duska, B. (2018). Accounting ethics. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

⁴³ Βατικιώτης, Λ. (2010). Ποιος θα ελέγξει τους ελεγκτές; (Επίκαιρα, 2-8/9/2010), 04-09-2010. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <https://leonidasvatikiotis.wordpress.com/2010/09/04>.

Η Ελεγκτική είναι επιστήμη, γιατί μέσα από τη διερεύνηση παρέχει συνεχώς καινούργια γνώση αλλά και μια είδους τεχνική, καθώς σε συνδυασμό με την παραγόμενη επιστημονική γνώση μπορεί να ικανοποιήσει και να διεκπεραιώσει τις ανάγκες του ελέγχου. Η αρχική έννοια του όρου «ελεγκτής» (auditor) ήταν ο ακροατής – αυτός που παρακολουθεί, «αυτός που ακούει», προκειμένου να εκφράσει γνώμη για την ορθότητα της σωστής διαχείρισης των λογαριασμών.

Τον 21ο αιώνα αντικειμενικός σκοπός της συνηθισμένης έρευνας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων που κάνει ένας ανεξάρτητος ελεγκτής ήταν να εκφράσει τη γνώμη του ως προς την ειλικρίνεια με την οποία αυτές παρουσιάζουν τη χρηματοοικονομική θέση, τα αποτελέσματα χρήσεως και τις μεταβολές της χρηματοοικονομικής θέσεως, σύμφωνα με τις γενικά παραδεκτές αρχές της λογιστικής. Ο έλεγχος είναι δειγματοληπτικός και αναπτύσσεται και ο εσωτερικός έλεγχος⁴⁴.

Ο όρος οικονομικό έγκλημα μπορεί να αναφέρεται σε κάθε μη-βίαιο έγκλημα που προκαλεί οικονομική ζημία, ακόμα και αν οι ζημιές αυτές δεν είναι εμφανείς ή αντιληπτές. Λαμβάνοντας δε υπόψη το γεγονός ότι η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη και η ανάπτυξη του διαδικτύου προσφέρει νέες ευκαιρίες για τη διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων, οποιοσδήποτε κατάλογος οικονομικού και χρηματοπιστωτικού χαρακτήρα εγκληματικών πράξεων δεν μπορεί να θεωρείται πλήρης. Τα εγκλήματα όπως απάτες, υπεξαιρέσεις, φοροδιαφυγή, ξέπλυμα χρήματος, δωροδοκία και διαφθορά, δεν είναι εύκολα ανιχνεύσιμα και συνήθως δεν καταγράφονται λόγω των σοβαρών οικονομικών παρενεργειών τους. Η παραδοχή αυτή εξηγεί την αδυναμία

---

⁴⁴ Ketz, J. (2006). Accounting ethics. London: Routledge.

προσδιορισμού ή εκτίμησης της συνολικής έκτασης και της απειλής αυτών των φαινομένων που απειλούν τόσο τον ιδιωτικό όσο και το δημόσιο τομέα⁴⁵.

Σύνηθες παράδειγμα αποτελεί η μη έκδοση των αποδείξεων ή τιμολογίων κατά την πώληση αγαθών, που δίνει μεγάλο όφελος προς τον καταναλωτή χωρίς να του προκαλεί καμία ζημία. Αντιθέτως, μπορεί να επωφεληθεί και κάποια έκπτωση στην αγορά του προϊόντος. Ο ίδιος συναινεί για αυτή την « παράβαση», έχοντας πάντα στο νου του ότι φταίει το Κράτος, το σύστημα και η πολιτική για αυτή του την συμπεριφορά⁴⁶.

Παρόλα αυτά, σε διεθνές επίπεδο καταγράφεται μία σειρά προσπαθειών για ευαισθητοποίηση ιδιωτών και επιχειρήσεων στα οικονομικά εγκλήματα και κυρίως στην αντιμετώπιση της απάτης. Παγκόσμια έρευνα του ελεγκτικού οίκου Price Warehouse Coopers (Global Economic Survey) αποκάλυψε ότι παρά την επιμέλεια των ρυθμιστών και των επενδύσεων των εταιριών σε ελεγκτικούς μηχανισμούς, η απάτη παραμένει ένα από τα πιο σοβαρά οικονομικά προβλήματα παγκοσμίως. Με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι η πραγματική έκταση του οικονομικού εγκλήματος και των σχετιζόμενων με αυτό οικονομικών και μη-οικονομικών ζημιών παραμένει απροσδιόριστη και χωρίς ορατά σημάδια υποχώρησης. Σε πολλές χώρες μάλιστα σχεδόν μία στις δύο επιχειρήσεις έχει πέσει θύμα οικονομικού εγκλήματος⁴⁷.

Τέλος, ως προς τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση των οικονομικών εγκλημάτων, οι επιχειρήσεις οφείλουν πέρα από τους εσωτερικούς ελέγχους, να οικοδομήσουν ένα σύστημα εποπτείας και μία σχέση εμπιστοσύνης με τους υπαλλήλους τους, δίνοντας κίνητρα για χρηστή

---

⁴⁵ Βατικιώτης, Λ. (2010). Ποιος θα ελέγξει τους ελεγκτές; (Επίκαιρα, 2-8/9/2010), 04-09-2010. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <https://leonidasvatikiotis.wordpress.com/2010/09/04>.

⁴⁶ Βατικιώτης, Λ. (2010). Ποιος θα ελέγξει τους ελεγκτές; (Επίκαιρα, 2-8/9/2010), 04-09-2010. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <https://leonidasvatikiotis.wordpress.com/2010/09/04>.

⁴⁷ Duska, R., Kury, K. and Duska, B. (2018). Accounting ethics. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

διαγωγή και συμμόρφωση και να προσδιορίσουν τις κυρώσεις για τους ενδεχόμενους δράστες ανεξάρτητα από τη θέση που κατέχουν⁴⁸.

Οι βασικότερες κατηγορίες του οικονομικού εγκλήματος είναι η απάτη, η διαφθορά, η κλοπή και η χειραγώγηση. Ως απάτη ορίζεται συνήθως μια παραπλανητική πράξη με σκοπό μια δυσανάλογη ωφέλεια. Με νομική ορολογία ορίζεται ως ένα ποινικό αδίκημα κατά το οποίο κάποιος αποσπά ξένη περιουσία για να ωφεληθεί ο ίδιος ή τρίτοι Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών, με αθέμιτη απόκρυψη αληθινών γεγονότων καθώς και με αθέμιτη παρασιώπηση αληθινών γεγονότων⁴⁹.

Συνήθως την απάτη συνοδεύουν πλαστά δικαιολογητικά, αλλοιωμένα λογιστικά βιβλία, δημιουργία εικονικών συναλλαγών ή παρουσίαση ξένων στοιχείων ως στοιχείων της επιχείρησης.

Η απάτη ρυθμίζεται στο άρθρο 386 ΠΚ και τιμωρείται ως πλημμέλημα ή ως κακούργημα.

Ως διαφθορά ορίζεται «το λάδωμα», ο χρηματισμός, η δωροδοκία, ο εκβιασμός και η κατάχρηση. Είναι δηλαδή η κατάχρηση ανατεθειμένης εξουσίας με σκοπό το προσωπικό όφελος.

Ως κλοπή ορίζεται η αφαίρεση ξένου κινητού πράγματος από την κατοχή άλλου με σκοπό την παράνομη ιδιοποίηση. Αποτελεί έγκλημα και τιμωρείται ως πλημμέλημα από τον Ποινικό Κώδικα στα άρθρα 372 ΠΚ επ.

---

⁴⁸ Βατικιώτης, Λ. (2010). Ποιος θα ελέγξει τους ελεγκτές; (Επίκαιρα, 2-8/9/2010), 04-09-2010. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <https://leonidasvatikiotis.wordpress.com/2010/09/04>.

⁴⁹ Βατικιώτης, Λ. (2010). Ποιος θα ελέγξει τους ελεγκτές; (Επίκαιρα, 2-8/9/2010), 04-09-2010. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <https://leonidasvatikiotis.wordpress.com/2010/09/04>.

Ως χειραγώγηση ορίζεται το ξέπλυμα χρήματος, το ηλεκτρονικό έγκλημα, το παράνομο στοίχημα καθώς και η οποιαδήποτε διαρροή εμπιστευτικών πληροφοριών⁵⁰.

2.2.5. Η Σημασία των Μαθημάτων Ηθικής στην Λογιστική και την Ελεγκτική

Η δεοντολογική παιδεία θεωρείται απαραίτητη για την ανάπτυξη επαγγελματιών και άλλων ατόμων στην κοινωνία. Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα χρειάζονται ένα πλαίσιο αξιών και δεοντολογικής λογικής σε συγκεκριμένους κλάδους, όπως η ηθική στη λογιστική, η προετοιμασία των φοιτητών να είναι επαγγελματίες με την ικανότητα να κάνουν ηθικές αποφάσεις στον επιχειρηματικό κόσμο. Σύμφωνα με τους Rao, Friedman και Cox⁵¹, παρά την αύξηση των προσπαθειών που έγιναν στη βιβλιογραφία για την εκπαίδευση δεοντολογίας, η εφαρμογή της στα εκπαιδευτικά ιδρύματα δεν φαίνεται από αυτή τη σκοπιά. Οι ανεπτυγμένες χώρες τονίζουν τη συμπερίληψη των κλάδων ηθικής, ιδίως στη λογιστική εργασία.

Η μεγάλη πρόκληση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ειδικά σε μαθήματα προσανατολισμένα στις επιχειρήσεις, είναι να επιδοτούν τους μαθητές με ηθικές αξίες, αφού οι τεχνικές δεξιότητες δεν επαρκούν πλέον. Η διδασκαλία της ηθικής στα πανεπιστημιακά προγράμματα παρουσιάζει τουλάχιστον δύο διαφορετικές απόψεις μεταξύ ερευνητών, φοιτητών και επαγγελματιών: α) η διδασκαλία επηρεάζει την ηθική συμπεριφορά και β) δεν επηρεάζει την ηθική συμπεριφορά του επαγγελματικού μέλλοντος. Με αυτή την έννοια, οι Bernardi και Bean⁵² και Graham⁵³

---

⁵⁰ Βατικιώτης, Λ. (2010). Ποιος θα ελέγξει τους ελεγκτές; (Επίκαιρα, 2-8/9/2010), 04-09-2010. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <https://leonidasvatikiotis.wordpress.com/2010/09/04>.

⁵¹ Cox, P. and Friedman, B. (2009). The Team Boat Exercise: Enhancing Team Communication Midsemester. *Business Communication Quarterly*, 72(2), pp.230-236.

⁵² Bean, D. and Bernardi, R. (2007). Ethics Education in our Colleges and Universities: A Positive Role for Accounting Practitioners. *Journal of Academic Ethics*, 5(1), pp.59-75.

υπερασπίζονται την ανάγκη για μια βαθύτερη και ευρύτερη δεοντολογική εκπαίδευση αντί να διακρίνουν το σωστό και το λάθος που αποκτήθηκε στην παιδική ηλικία του ατόμου, επειδή, καθώς τα περιβάλλοντα αλλάζουν με την πάροδο του χρόνου, να αλλάξει⁵⁴.

Οι σπουδαστές της λογιστικής, σύμφωνα με τους Bean και Bernardi⁵⁵, Rao, Friedman και Cox⁵⁶ και Melé⁵⁷ ..πρέπει να έχουν ηθική κατανόηση και λογική. Επιπλέον, ο Melé (2005) ανέφερε γνώσεις για κανόνες και αρχές, αξίες (ηθικά αγαθά) και αρετές. Ως εκ τούτου, αυτή η εκπαίδευση, στη λογιστική, στοχεύει να βοηθήσει τους μαθητές και να δημιουργήσει μια ηθική δέσμευση μελλοντικών λογιστών για την κοινωνία⁵⁸.

Οι διεθνείς εμπειρικές μελέτες για την εκπαίδευση δεοντολογίας στα λογιστικά μαθήματα καταδεικνύουν ότι: α) η δεοντολογική εκπαίδευση είναι επωφελής, δεδομένου ότι ο συνδυασμός μεθοδολογιών συνέβαλε στις πιο ηθικές απαντήσεις των μαθητών που αναλύθηκαν μετά την εκπαίδευση, αλλά η πρόκληση σχετίζεται με την εφαρμογή της καλύτερης διδασκαλίας β) Πρέπει να χρησιμοποιηθούν πραγματικά παραδείγματα και μελέτη περίπτωσης και γ) οι μεγαλύτεροι μαθητές παρουσίασαν τα ίδια αποτελέσματα με τους νεότερους φοιτητές δ) οι φοιτητές λογιστικής που είχαν ηθική εκπαίδευση έδειξαν μια βαθμιαία μάθηση σχετικά με τις ηθικές στάσεις απέναντι σε άλλους σπουδαστές και ε) η ύπαρξη διαφορών μεταξύ των δεοντολογικών προτύπων σε σχέση με το φύλο και τη θρησκευτικότητα συνδέεται θετικά, καθώς και ως προς την εργασιακή εμπειρία και το πνευματικό επίπεδο⁵⁹.

---

⁵³ Graham, G. (2011). Theories of ethics. New York: Routledge.

⁵⁴ Duska, R., Kury, K. and Duska, B. (2018). Accounting ethics. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

⁵⁵ Bean, D. and Bernardi, R. (2007). Ethics Education in our Colleges and Universities: A Positive Role for Accounting Practitioners. *Journal of Academic Ethics*, 5(1), pp.59-75.

⁵⁶ Cox, P. and Friedman, B. (2009). The Team Boat Exercise: Enhancing Team Communication Midsemester. *Business Communication Quarterly*, 72(2), pp.230-236.

⁵⁷ Mele, D. (2005). Corporate Social Responsibility in Spain: An Overview. *SSRN Electronic Journal*.

⁵⁸ Mele, D. (2005). Corporate Social Responsibility in Spain: An Overview. *SSRN Electronic Journal*.

⁵⁹ Duska, R., Kury, K. and Duska, B. (2018). Accounting ethics. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Οι μελέτες σχετικά με την ηθική αντίληψη των φοιτητών για τη λογιστική των μεμονωμένων παραγόντων και της εκπαίδευσης αποκαλύπτουν ότι: α) οι δεοντολογικές αρχές πρέπει να περιλαμβάνουν όλες τις διαδικασίες διδασκαλίας και μάθησης των μαθητών β) οι γυναίκες έδειξαν χαμηλότερη αποδοχή ορισμένων συμπεριφορών, γ) το φύλο δεν επηρεάζει την προθυμία των μαθητών να δράσουν δ) ως προς τον μεμονωμένο παράγοντα φύλου (το γυναικείο φύλο έδειξε μια πιο ηθική κλίση) οι ηλικιωμένοι ήταν εκείνοι που επέλεξαν τις πιο ηθικές συμπεριφορές και όσον αφορά τον παράγοντα χρόνου εργασίας, οι πιο έμπειροι σπουδαστές τείνουν να είναι πιο ηθικοί. ε) η δεοντολογία, αν και θεωρείται σημαντικός παράγοντας στο επαγγελματικό περιβάλλον, είναι δύσκολο να εφαρμοστεί · η ηθική εκπαίδευση θεωρείται ως μέσο για την επίτευξη μεγαλύτερης κριτικής αντίληψης των μαθητών στ) η ηθική κρίση είναι σύμφωνη με το προφίλ που αναμένεται από τον μελλοντικό λογιστή και μεγαλύτερο μεταξύ των φοιτητών που βρίσκονται πλησιέστερα στην ολοκλήρωση του μαθήματος ζ) η γνώση για τα δεοντολογικά ζητήματα ενισχύεται μετά τη μελέτη της πειθαρχίας της επαγγελματικής δεοντολογίας και η) το γεγονός ότι η διδασκαλία της ηθικής (κανονιστική, σχετική και αμφισβητούμενη) που επηρεάζεται από τον πολιτισμό δεν παρουσιάζει σημαντικές διαφορές στην αντίληψη των μαθητών⁶⁰.

Η λογιστική πρακτική είναι απαραίτητη για την υποστήριξη του οικονομικού συστήματος σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς παράγει πληροφορίες που βοηθούν στις διάφορες αποφάσεις των ενδιαφερομένων. Έτσι, το υγιές οικονομικό σύστημα απαιτεί επαγγελματίες λογιστές δεσμευμένους σε ηθικές και δεοντολογικές αξίες. Οι Anzeh και Abed (2015) επισημαίνουν ότι οποιαδήποτε ανήθικη συμπεριφορά στη λογιστική πρακτική θα προκαλέσει, με οποιονδήποτε

---

⁶⁰ Brunk, K. H. (2010). Exploring origins of ethical company/brand perceptions—reply to Shea and Cohn’s commentaries. *Journal of Business Research*, 63(12), 1364–1367.

τρόπο, αποτυχίες στο οικονομικό σύστημα. Ωστόσο, πολυάριθμες εταιρείες που ενσωματώνουν ή έχουν ενσωματώσει αυτό το οικονομικό σύστημα έχουν τοποθετήσει την ακεραιότητα του εν λόγω επαγγελματία λογιστή λόγω της αποτελεσματικότητας της διακυβέρνησης, της ποιότητας των πληροφοριών που δημιουργούνται και της αξιοπιστίας του ελέγχου.

Η εκπαίδευση δεοντολογίας προτάθηκε ως εναλλακτική λύση για την προώθηση της ηθικής ευαισθητοποίησης και της λήψης αποφάσεων και θεωρείται ένα είδος ουσιαστικού αντίδοτου στις κακές λογιστικές πρακτικές. Παρόλο που η ηθική εκπαίδευση αντιμετωπίζεται στη βιβλιογραφία, παραμένει ανεξερεύνητη στα περισσότερα λογιστικά μαθήματα, ειδικά στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ομοίως, η αποτελεσματικότητα της δεοντολογικής εκπαίδευσης στη λογιστική έχει γίνει η κατευθυντήρια γραμμή αρκετών μελετών που δείχνουν μικτά αποτελέσματα όσον αφορά τη βελτίωση της ηθικής λογικής των μαθητών.

Αξίζει, λοιπόν, να τονιστεί ότι στη λογιστική, εκτός από την ηθική εκπαίδευση, μεμονωμένοι παράγοντες όπως το φύλο, η ηλικία, η επαγγελματική εμπειρία, η θρησκευτικότητα, η εθνικότητα και το μορφωτικό επίπεδο μπορούν επίσης να επηρεάσουν την ηθική συμπεριφορά. Επιπλέον, τα όργανα τάξης, με τη βοήθεια αυτών των αποτελεσμάτων, μπορούν να επισημοποιήσουν γεγονότα ευθυγραμμισμένα για την αντιμετώπιση των αναγκών. Με αυτές τις συμβολές, οι μελλοντικοί επαγγελματίες μπορούν να είναι καλύτερα προετοιμασμένοι να ενεργούν με ειλικρίνεια και διαφάνεια, αυξάνοντας έτσι την αξιοπιστία των πληροφοριών που παράγονται από τη λογιστική πρακτική και δημιουργώντας θετικές επιπτώσεις για ολόκληρη την κοινωνία.

Η ηθική και η δεοντολογία είναι ευρέως χρησιμοποιούμενες εκφράσεις στην καθημερινή ζωή, αλλά οι ορισμοί τους είναι ένα δύσκολο έργο. Επιπλέον, αυτές οι εκφράσεις χρησιμοποιούνται συνήθως ως συνώνυμα, επειδή χρησιμοποιούνται σε πολλά κοινωνικά πλαίσια. Αν και η ηθική

έχει στενή σχέση με την δεοντολογία, δεν πρέπει να συγχέεται. Οι Guilhem και Figueiredo ⁶¹ επισημαίνουν ότι αυτή η σύγχυση μεταξύ των όρων άρχισε σε μεγάλο βαθμό με τις διάφορες έννοιες του όρου έθος, που μπορεί να νοηθεί ως κατοικία ή καταφύγιο, χαρακτήρα ή φύση και συνήθεια ή συνήθειες . Η κατανόηση της ηθικής, σε αυτή τη μελέτη, προέρχεται από το ήθος, που συνδέεται με τις συνήθειες, τα έθιμα και τις παραδόσεις⁶².

Η ηθική διακρίνεται από την δεοντολογία από το γεγονός ότι νοείται ως φιλοσοφική πειθαρχία (ορθολογική και κρίσιμη) ως προς το σωστό και το λάθος. Ήδη η ηθική περιλαμβάνει ένα σύνολο αξιών, αρχών και κανόνων που διέπουν τις ανθρώπινες ενέργειες σχετικά με τη συμπεριφορά. Η Ηθική είναι επίσης κατανοητή στον τομέα της φιλοσοφίας ως προς την ανθρώπινη συμπεριφορά και τις συνέπειες της στάσης της ⁶³.

Η δεοντολογία, με τη σειρά της, περιλαμβάνει κανόνες, αξίες και πεποιθήσεις που ενσωματώνουν μια κοινωνική διαδικασία, στην οποία επιδιώκεται να γίνει διάκριση μεταξύ σωστού και λάθους όσον αφορά τη συμπεριφορά. Οι Guilhem και Figueiredo (2008) υπογραμμίζουν ότι τα άτομα συνειδητά και εθελοντικά αναλαμβάνουν το σύνολο κανόνων ή κανόνων δεοντολογίας για την οργάνωση διαπροσωπικών σχέσεων που βασίζονται σε ηθικές αξίες. Η δεοντολογία συνδέεται με την ηθική σε ορισμένα σημεία, επειδή οι ανθρώπινες συμπεριφορές και οι συνέπειές τους αναλύονται με βάση την ορθολογική και κριτική φιλοσοφία για τη θέσπιση κανόνων συμπεριφοράς. Προσπαθώντας να προσεγγίσουμε τη συζήτηση, είναι δυνατόν να δημιουργηθούν διεπαφές με το επαγγελματικό ζήτημα⁶⁴.

---

⁶¹ Figueiredo, A. and Guilhem, D. (2008). Ética Moral. Revista Internacional Interdisciplinar INTERthesis, 5(1), p.29.

⁶² Μπάμπης, Μ. (2017). Το αδιαφανές κουαρτέτο των ελεγκτικών εταιρειών, 05-07-2017. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.efsyn.gr/arthro/adiafaneskoyarteto-ton-elegktikon-etaireion>.

⁶³ Fassin Y, Rossem A, Buelens M (2011) Small-Business Owner-Managers' Perceptions of Business Ethics and CSR-Related Concepts.

⁶⁴ Μπάμπης, Μ. (2017). Το αδιαφανές κουαρτέτο των ελεγκτικών εταιρειών, 05-07-2017. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.efsyn.gr/arthro/adiafaneskoyarteto-ton-elegktikon-etaireion>.

Στην επιχείρηση, η επαγγελματική δεοντολογία είναι ένα ηθικό πρότυπο συμπεριφοράς, που χρησιμοποιείται για να διακρίνει τα αποδεκτά από τα απαράδεκτα τις επιθημιές συμπεριφορές από τις ανεπιθύμητες. Μπορεί επίσης να οριστεί ως σύνολο κανόνων και αρχών που περιλαμβάνει ευθύνες μεταξύ επαγγελματιών, είτε ως συναδέλφων, είτε ως πελάτες ή ως κοινωνίας γενικά. Ο ηθικός επαγγελματίας κάνει επιλογές μέσω των συνεπειών των εναλλακτικών ενεργειών, έτσι οι γενικές κατευθυντήριες γραμμές δεοντολογίας μπορούν να εξηγήσουν και να οδηγήσουν στην κατανόηση της συμπεριφοράς τους.

Η σημασία της επαγγελματικής δεοντολογίας σχετίζεται με την προστασία των επαγγελματιών και των πελατών, καθώς αποσαφηνίζει τις ευθύνες του επαγγελματία και βελτιώνει το προφίλ του. Καθοδηγεί αποδεκτή συμπεριφορά και βελτιώνει τη συνοχή και την ποιότητα των δεοντολογικών ζητημάτων. Η επαγγελματική δεοντολογία είναι απαραίτητη για τη διατήρηση, την ασφάλεια, τον εμπλουτισμό, την αξιοπιστία, την αναγνώριση, τον σεβασμό και την επιτυχία στο λογιστικό επάγγελμα.

Οι λογιστές, εκτός από επαγγελματίες, είναι μέλη μιας κοινωνίας. Με αυτή την έννοια, οι συμπεριφορές και οι στάσεις τους επηρεάζουν τις επιχειρήσεις και την κοινωνία εν γένει. Η δεοντολογική συμπεριφορά αυτού του επαγγελματία στην παροχή λογιστικών υπηρεσιών συμβάλλει στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη και στην λήψη αποφάσεων ιδίων και πελατών.

Ο στόχος της λογιστικής επιστήμης σχετίζεται με την παραγωγή πληροφοριών στους ενδιαφερόμενους, μια πολύτιμη πηγή πλούτου. Ωστόσο, οι κακοί επαγγελματίες λογιστές μπορούν να κατέχουν θέση που να επιτρέπει τον χειρισμό / εξαπάτηση των οικονομικών καταστάσεων, παραμορφώνοντας την οικονομική πραγματικότητα της εταιρείας, γνωστή ως δημιουργική λογιστική.

Οι Gowthorpe και Amat⁶⁵ επισημαίνουν ότι η δημιουργική λογιστική συνίσταται στην επιδίωξη των ρυθμιστικών αρχών να αναπτύξουν κανονισμούς που ενδιαφέρουν τους παρασκευαστές πληροφοριών και στη μικροδιαμεσολάβηση, η οποία συνίσταται στην κατάρτιση λογιστικών εκθέσεων με μερικές πληροφορίες για να αποδειχθεί άποψη της πραγματικότητας των ίδιων των συντακτών. Από τη σκοπιά της ηθικής, οι χειρισμοί αυτοί πρέπει να είναι καταδικασμένοι από ηθική άποψη, καθώς είναι άδικο για τους χρήστες πληροφοριών, συνεπάγονται αδικία εξουσίας και παραπλανητικές ρυθμιστικές αρχές.

Η ποιότητα των χρηματοοικονομικών πληροφοριών επηρεάζεται κυρίως από τις ιδιομορφίες των ελεγκτών και την εταιρική διακυβέρνηση. Επιπλέον, η νομισματική επαναδιατύπωση των λογιστικών πληροφοριών μπορεί να προκαλέσει υλικά και οικονομικά σφάλματα / απάτες στις οικονομικές καταστάσεις και ενδεχόμενη παράλειψη ερμηνείας των λογιστικών αρχών. Υπό αυτή την έννοια, ορισμένες συμπεριφορές μπορεί να θεωρηθούν ανήθικες και όχι απάτες ή παράνομες πράξεις. Επιπλέον, ο αντίκτυπος της απάτης / σφάλματος σε σχέση με τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση δεν περιορίζεται στα όρια των άμεσων χρηστών (πιστωτών και επενδυτών) και μπορεί να επηρεάσει την παγκόσμια οικονομία, ανάλογα με την ένταση του γεγονότος.

Υπό αυτή τη λογική, είναι σημαντικό οι επαγγελματίες λογιστές να έχουν μια ηθική δέσμευση, δεδομένου ότι οι οικονομικές πληροφορίες χρησιμοποιούνται στη λήψη αποφάσεων, συμβάλλοντας έτσι στην οικονομική υγεία των οργανισμών και στην ευημερία της κοινωνίας εν γένει. Σε παγκόσμιο επίπεδο σημειώθηκε αύξηση της διαφάνειας και της αξιοπιστίας των

---

⁶⁵ Amat, O., Gowthorpe, C. and Perramon, J. (2005). Manipulation of Earnings Reports in Spain - Some Evidence. SSRN Electronic Journal.

λογιστικών πληροφοριών που παρήγαγαν οι επαγγελματίες⁶⁶. Οι λογιστικές δραστηριότητες δεν μπορούν να διαχωριστούν από ηθικά ζητήματα, επομένως, κατά την εφαρμογή τους, ενθαρρύνεται ο Κώδικας Δεοντολογίας του Λογιστικού Επαγγελματία (CEPC), αποθαρρύνοντας την ανήθικη συμπεριφορά και προωθώντας προσανατολισμούς ενάντια στα ηθικά διλήμματα⁶⁷.

2.2.5.1. Ο Ρόλος των Αγορών

Οι κεφαλαιαγορές αποτελούν τον κύριο μηχανισμό που περιλαμβάνει η σημερινή παγκόσμια οικονομία όσον αφορά την απορρόφηση και τη βέλτιστη κατανομή των αποταμιεύσεων σε επενδύσεις κατανάλωσης και χρηματοδότηση μαζικών έργων. Η κεφαλαιαγορά είναι ο τόπος δημιουργίας οικονομικής διευθέτησης. Αυτό σημαίνει ότι το κεφάλαιο διατίθεται σε κερδοφόρες οντότητες με οικονομική προστιθέμενη αξία. Οι κεφαλαιαγορές είναι σε θέση να οδηγήσουν ένα μεγάλο όγκο ρευστότητας από μη παραγωγικές δραστηριότητες σε παραγωγικές και να επιταχύνουν την επενδυτική διαδικασία. Αναμφισβήτητα, η ανάπτυξη των κεφαλαιαγορών απαιτεί προσεκτική και αποτελεσματική παρακολούθηση και δημοσιονομικό έλεγχο. Η λογιστική είναι ένα σημαντικό εργαλείο ελέγχου στις ανεπτυγμένες οικονομίες. Για παράδειγμα, η λογοδοσία των διαχειριστών και η απαίτηση απόκρισης των επενδυτών και των πιστωτών πραγματοποιείται μέσω λογιστικών πληροφοριών και εκθέσεων. Η λογιστική κοινωνία έχει περάσει ικανοποιητικά από αυτές τις δοκιμές εφαρμογής δημοσιονομικών ελέγχων. Η ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς εξαρτάται από το μη χειραγωγημένο σύστημα τιμών, όχι από την

---

⁶⁶ Carvalho, M., Silva, N., Klein, C. and Oliveira, G. (2010). Aplicação do EuroSCORE na cirurgia de revascularização miocárdica em hospitais públicos do Rio de Janeiro. Revista Brasileira de Cirurgia Cardiovascular, 25(2), pp.209-217.

⁶⁷ Μπάμπης, Μ. (2017). Το αδιαφανές κουαρτέτο των ελεγκτικών εταιρειών, 05-07-2017. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.efsyn.gr/arthro/adiafaneskoyarteto-ton-elegktikon-etaireion>.

προκαθορισμένη διαφάνεια και από αξιόπιστες πληροφορίες σε μια αποτελεσματική αγορά. Αυτό είναι αδύνατο χωρίς το λογιστικό επάγγελμα στην καρδιά της αγοράς⁶⁸.

Η λογιστική είναι μια κοινωνική δραστηριότητα. Το λογιστικό επάγγελμα είναι ένας μηχανισμός που βασικά ακολουθεί την ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς. Η λογιστικοποίηση σημαντικών σκοπών και ο στόχος της ανάπτυξης της κεφαλαιαγοράς, είναι προς μία κατεύθυνση από τη λειτουργική σκοπιά. Οι λογιστικοί σκοποί είναι οι στόχοι των εμπλεκόμενων ομάδων στο επάγγελμα που είναι κοινές μεταξύ όλων των ομάδων. Αυτές οι ομάδες περιλαμβάνουν το λογιστικό επάγγελμα, τις εταιρείες και τους χρήστες. Το κοινό μέρος αυτών των τριών ομάδων είναι οι πληροφορίες που εμφανίζονται στις δηλώσεις. Οι πραγματικές πληροφορίες είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς και μία από τις βασικές προϋποθέσεις για την αποτελεσματική αγορά. Στην πραγματικότητα, τα λογιστικά στοιχεία που παρουσιάζονται με σκοπό την παροχή των απαραίτητων στοιχείων στους επενδυτές και τους πιστωτές κατά τη λήψη επενδυτικών αποφάσεων. Πληροφορίες που προέρχονται από οικονομικές καταστάσεις, εκτός από τη σημασία που έχουν για τους πιστωτές και τους ανταγωνιστές, που χρησιμοποιούνται ευρέως για την πρόβλεψη μελλοντικών ταμειακών ροών στην κεφαλαιαγορά. Έτσι, βοηθά τους επενδυτές και άλλους ενδιαφερόμενους να εκτιμήσουν τον μελλοντικό κίνδυνο και την απόδοση. Από τη μία πλευρά, οι επενδυτές αναζητούν μέγιστο κέρδος και απόδοση με ελάχιστο κίνδυνο και για να ενθαρρύνονται οι επενδυτές να επενδύουν σε ένα περιουσιακό στοιχείο, η απόδοση του περιουσιακού στοιχείου πρέπει να είναι μεγαλύτερη από τις άλλες επιλογές. Και από την άλλη πλευρά, η αξία μιας οικονομικής οντότητας εξαρτάται από την κερδοφορία της. Έτσι, οι διαχειριστές, με στόχο τη μεγιστοποίηση του πλούτου των επενδυτών, πρέπει να αλληλεπιδρούν μεταξύ αποτελεσματικών επενδυτικών ευκαιριών και προσδοκιών των επενδυτών. Η

---

⁶⁸ Krishna A, Dangayach G.S., Jain R (2011) Business Ethics: A Sustainability Approach, Social and Behavioral Sciences 25 (2011) 281 – 286.

αλληλεπίδραση μπορεί να εδραιωθεί με αξιόπιστα λογιστικά στοιχεία όπως οι καθαρές μελλοντικές ροές⁶⁹.

Οι μελέτες που εξετάζουν τα διεθνή λογιστικά ζητήματα τείνουν να επικεντρώνονται στις διαφορές στις λογιστικές πληροφορίες. Μερικές από αυτές τις μελέτες επικεντρώνονται στις διαφορές στις ιδιότητες ή τους παράγοντες που σχετίζονται με την εκάστοτε χώρα ενώ μεγάλο μέρος αυτής της έρευνας, επικεντρώνεται στη διακύμανση του πληροφοριακού περιεχομένου. Οι Alford et al.⁷⁰ εξέτασαν τον τρόπο με τον οποίο οι διαφορές στο πληροφοριακό περιβάλλον επηρεάζουν τη σχέση απόδοσης-κέρδους μεταξύ των χωρών. Διαπιστώνουν σημαντικές διεθνείς διαφορές όσον αφορά τη συνάφεια και την επικαιρότητα των λογιστικών κερδών σε 17 χώρες κατά την περίοδο 1983 έως 1990 και αποδίδουν αυτές τις διαφορές στη διακύμανση των απαιτήσεων γνωστοποίησης, της κυβερνητικής ρύθμισης και των δομών ιδιοκτησίας. Οι Frost και Pownall⁷¹ συνέκριναν την αντίδραση της χρηματιστηριακής αγοράς με τα ετήσια και τριμηνιαία κέρδη στις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο. Αναφέρουν μεγαλύτερες αντιδράσεις στην αγορά στα κέρδη στις Η.Π.Α. και το αποδίδουν στην υψηλή ρευστότητα και στην πιο συχνή αποκάλυψη πληροφοριών στην αγορά των Η.Π.Α. Αναφέρουν επίσης ότι η αντίδραση της αγοράς στις ανακοινώσεις κερδών από την ίδια πολυεθνική εταιρεία είναι διαφορετική μεταξύ του Ηνωμένου Βασιλείου και των Η.Π.Α. Τα αποτελέσματά τους δείχνουν ότι οι επενδυτές σε διαφορετικές χώρες αντιδρούν με την ίδια ανακοίνωση κερδών με διαφορετικούς τρόπους⁷².

---

⁶⁹ Μπάμπης, Μ. (2017). Το αδιαφανές κουαρτέτο των ελεγκτικών εταιρειών, 05-07-2017. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.efsyn.gr/arthro/adiafaneskoyarteto-ton-elegktikon-etaireion>.

⁷⁰ Alford, R., Bourdieu, P. and Coleman, J. (1993). Social Theory for a Changing Society. *Contemporary Sociology*, 22(2), p.157.

⁷¹ Frost, C. and Pownall, G. (1994). Accounting Disclosure Practices in the United States and the United Kingdom. *Journal of Accounting Research*, 32(1), p.75.

⁷² Μπάμπης, Μ. (2017). Το αδιαφανές κουαρτέτο των ελεγκτικών εταιρειών, 05-07-2017. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.efsyn.gr/arthro/adiafaneskoyarteto-ton-elegktikon-etaireion>.

Μελέτες όπως των Alford et al.⁷³ και Frost και Pownall⁷⁴ υποδηλώνουν ότι οι διαφορές στη συνάφεια των κερδών που συνδέονται με τα θεσμικά και τα κεφαλαιακά χαρακτηριστικά της αγοράς ενδέχεται να έχουν διαφορές στα βασικά χαρακτηριστικά κερδών. Η ανάλυση του θέματος αυτού είναι σπάνια και δεν υποστηρίζεται πάντα εμπειρικά. Οι Booth κ.ά. (1994) συνέκριναν τη σχέση απόδοσης μεταξύ των ΗΠΑ και της Φινλανδίας και διαπίστωσαν ότι παρά τις σημαντικές διαφορές στη δομή της αγοράς και στους ορισμούς των κερδών μεταξύ των ΗΠΑ και της Φινλανδίας, η λειτουργική μορφή των κερδών και των τιμών των μετοχών είναι πολύ παρόμοιες. Με επίκεντρο τις συγκρίσεις μεταξύ χωρών, οι διεθνείς λογιστικοί ερευνητές δεν έδωσαν μεγάλη προσοχή στο πώς η απελευθέρωση της κεφαλαιαγοράς επηρεάζει τη χρήση των λογιστικών πληροφοριών σε ένα διεθνές πλαίσιο.

3. Παραδείγματα Σκανδάλων στην Λογιστική και Ελεγκτική

Καθώς οι επιχειρήσεις λειτουργώντας σε ένα τόσο έντονα ανταγωνιστικό περιβάλλον, όπου η διοίκηση, τα ανώτερα στελέχη, αλλά και οι απλοί εργαζόμενοι τελούν υπό καθεστώς πίεσης ώστε να ανταπεξέλθουν στους στόχους και να πετύχουν περισσότερα κέρδη, τόσο για την εταιρεία, όσο και για τους ίδιους, ήταν αναπόφευκτη η εμφάνιση του φαινομένου της λογιστικής απάτης και των εταιρικών σκανδάλων. Η λογιστική απάτη μπορεί να διενεργηθεί είτε από άτομα (π.χ. υπαλλήλους), είτε από τη Διοίκηση. Όσον αφορά στα άτομα, η λογιστική απάτη γενικά περιλαμβάνει την κλοπή π.χ. αποθεμάτων ή μετρητών, ενώ η απάτη στην οποία καταφεύγει η

---

⁷³ Alford, R., Bourdieu, P. and Coleman, J. (1993). Social Theory for a Changing Society. Contemporary Sociology, 22(2), p.157.

⁷⁴ Frost, C. and Pownall, G. (1994). Accounting Disclosure Practices in the United States and the United Kingdom. Journal of Accounting Research, 32(1), p.75.

Διοίκηση είναι συνήθως η απάτη χρηματοοικονομικών καταστάσεων προς εξαπάτηση των χρηστών.

3.1. Κοινοί Παράγοντες

Η λογιστική απάτη συμπεριλαμβάνει κατά κανόνα, τα παρακάτω χαρακτηριστικά⁷⁵:

Νόθευση, παραποίηση ή αθέμιτη τροποποίηση οικονομικών μεγεθών, υποστηρικτικών εγγράφων, ή επιχειρηματικών συναλλαγών.

Σκόπιμα εσφαλμένες δηλώσεις, παραλείψεις ή διαστρεβλώσεις γεγονότων, εμπορικών συναλλαγών, λογαριασμών και άλλων σημαντικών πληροφοριών από τις λογιστικές καταστάσεις.

Σκόπιμα κακή εφαρμογή, ερμηνεία και εκτέλεση των λογιστικών προτύπων, αρχών και των πρακτικών που χρησιμοποιούνται για την αναγνώριση και αναφορά οικονομικών και επιχειρησιακών συναλλαγών.

Εσκεμμένη παράβλεψη και αποκάλυψη ή παρουσίαση ανακριβών λογιστικών προτύπων, αρχών και πρακτικών.

Χρήση λογιστικών τεχνασμάτων για τη διαχείριση παράνομων κερδών.

Μεθοδεύσεις λογιστικών τεχνικών που βρίσκονται μέσα στα όρια των νόμων, αλλά είναι εύκολο να μεταβληθούν μέσα από τα «παραθυράκια» αυτών.

---

⁷⁵ Murthy, C. (2010). Business Ethics. New Delhi: Himalaya Pub. House.

3.2. Η Περίπτωση της ΑΣΠΙΣ

Η ίδρυση της Ασπίς Πρόνοια πραγματοποιήθηκε το μακρινό 1944. Το 1945 ξεκινά η λειτουργία της εταιρείας, η οποία εκδίδει το πρώτο ομαδικό ασφαλιστήριο Ζωής στην Ελλάδα. Το 1971 Ασπίς και Insurance Company of North America ιδρύουν από κοινού την Interamerican Ζωής, ενώ το 1973 η Ασπίς αποχωρεί από το μετοχικό σχήμα της Interamerican Ζωής μεταβιβάζοντας το μερίδιό της στην INA. Το 1986 ο Παύλος Ψωμιάδης γίνεται κύριος μέτοχος της Ασπίς Πρόνοια, μετά από μεταβίβαση σε αυτόν των μετοχών του Α. Ταμπουρά, ο οποίος αποχωρεί οριστικά. Το 1990 αρχίζει η δόμηση του Ομίλου Ασπίς. Ιδρύονται σταδιακά η ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ Ζημιών, η ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ Αμοιβαίων Κεφαλαίων, η ASPIS BANK και η ΑΣΠΙΣ Χρηματιστηριακή. Το 1997 εξαγοράζεται η Λαϊκή Ζωής και ενσωματώνεται στην Ασπίς Πρόνοια. Λίγο αργότερα εξαγοράζονται οι εταιρίες Γκοταέρ Ελλάς, Nordstern Colonia Hellas, Nordstern Colonia Hellas Life και η Commercial Union Life A.E.A.Z. Το 2001 ιδρύεται η Ασπίς Εστία και το 2002 εξαγοράζεται το δίκτυο λιανικής τραπεζικής της ABN Amro στην Ελλάδα. Η Ασπίς Πρόνοια απορροφά την Ασπίς Επενδυτική. Έξι ασφαλιστικές του Ομίλου ενοποιούνται σε μία υπό την ονομασία COMMERCIAL Value A.A.E. Ιδρύεται η Aspis Leasing. Ιδρύονται οι εταιρίες Aspis Credit και Aspis Real Estate. Εξαγοράζεται, παράλληλα, το δίκτυο λιανικής τραπεζικής στην Ελλάδα της Grindlays Bank. Το 2004 Ασπίς ΑΕΔΑΚ και ABN Amro ΑΕΔΑΚ συγχωνεύονται υπό την επωνυμία Aspis International ΑΕΔΑΚ. Η Ασπίς Πρόνοια κλείνει τα 60 χρόνια συνεχούς λειτουργίας της και γίνεται από τις μακροβιότερες ασφαλιστικές εταιρίες στην Ελλάδα. Το 2009 όμως, βρέθηκαν στον αέρα περίπου 1.000.000 ασφαλισμένοι λόγω της ανάκλησης αδείας πέντε ασφαλιστικών εταιρειών. Το ίδιο ισχύει και για το μέλλον 1.000 εργαζομένων σε αυτές.

Συγκεκριμένα, οριστική ανάκληση της άδειας λειτουργίας των ασφαλιστικών εταιρειών ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ ΑΕΓΑ, ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ ΑΕΑΖ, ΓΕΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΑΕΕΓΑ (General Union), ΓΕΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ ΑΕΕΓΑ (General Trust) και Γ.Η. ΣΚΟΥΡΤΗΣ ΑΕΕΓΑ, αποφάσισε ομόφωνα Διοικητικό Συμβούλιο της Επιτροπής Εποπτείας Ιδιωτικής Ασφάλισης που συνεδρίασε, διότι οι εν λόγω εταιρείες δεν ανταποκρίθηκαν στις υποχρεώσεις τους προκειμένου να καλύψουν τα απαιτούμενα περιθώρια φερεγγυότητας, έτσι ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Σε σχετική ανακοίνωση επισημαίνεται, ότι: "η ΕΠ.Ε.Ι.Α. από μακρού χρόνου, εξάντλησε όλα τα περιθώρια επίλυσης του προβλήματος δίνοντας επανειλημμένα την ευκαιρία να καλυφθούν τα απαραίτητα περιθώρια φερεγγυότητας. Παρά ταύτα, οι εν λόγω εταιρείες παρουσίαζαν αδυναμία να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους έναντι των ασφαλισμένων τους, αλλά και των εργαζομένων τους. Αντί να κατατεθούν τα οφειλόμενα ποσά στους συγκεκριμένους λογαριασμούς, στις 16 και στις 18 Σεπτεμβρίου 2009 εμφανίστηκε στην ΕΠΕΙΑ ο κ. Παύλος Ψωμιάδης (Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της ΑΣΠΙΣ ΠΡΟΝΟΙΑ) και προς κάλυψη των απαιτούμενων ποσών των τεσσάρων πρώτων εκ των προαναφερόμενων εταιρειών κατέθεσε εγγυητική επιστολή ύψους 550 εκατ. ευρώ της τράπεζας HSBC, η οποία μετά από έλεγχο της Τραπέζης της Ελλάδος αποδείχθηκε ότι δεν είναι γνήσια.

Στην πρώτη περίπτωση, αυτήν του σκανδάλου της ΑΣΠΙΣ, αξίζει να σημειωθεί πώς όλο το σκάνδαλο είχε σαν αποτέλεσμα ο επιχειρηματίας της "ΑΣΠΙΣ" να βάλει φυλακή όλη του την οικογένεια. Ο Παύλος Ψωμιάδης άλλαξε καθολικά την αγορά, καθώς μπορεί να ειπωθεί ότι ρίσκαρε τις οικονομίες 200.000 απλών πελατών της εταιρείας. Επικαλούμενος την ιδιότητά του ως νομίμου εκπροσώπου της "Ασπίς Πρόνοια ΑΕΓΑ" και "Commercial Value ΑΑΕ", προέτρεπε ασφαλισμένους να καταθέσουν ποσά ασφαλιστρών σε προσωπικούς του λογαριασμούς. Η ζημία από την υπεξαίρεση ανήλθε στα 200 εκατ. ευρώ, οι εταιρίες δεν πλήρωσαν τα χρωστούμενα και

ο ίδιος οδηγήθηκε στην φυλακή, ενώ οι ομολογιούχοι προσπαθούν ακόμα και σήμερα να εισράξουν τις νόμιμες αποζημιώσεις τους.

3.3. Η Περίπτωση της Enron

Παρά τις πολλές συγκλονιστικές απάτες μέσω της ιστορίας, οι λογιστές έχουν καταφέρει σε μεγάλο βαθμό να πετύχουν και βοήθησαν στην ανάπτυξη των κεφαλαιαγορών, έφεραν αξιοπιστία στις σύνθετες επιχειρηματικές πρακτικές και είναι σημαντικοί για την επανάσταση της πληροφορίας που κυριαρχεί τώσημερα στην παγκόσμια οικονομία. Ακριβώς όπως η έλευση της εποχής της πληροφορίας έχει καταστήσει ευκολότερη και ταχύτερη την αποθήκευση και το χειρισμό μεγάλων ποσοτήτων δεδομένων, έχει επίσης διευκολύνει τους εγκληματίες να διαπράττουν απάτη. Οι ρυθμιστικές αρχές πρέπει να αντιδρούν με συνέπεια στην απάτη. Πολλές από αυτές τις απάτες έχουν δημιουργήσει μόνιμες αλλαγές στις σχέσεις πελάτη-ελεγκτή και λογιστικές και ελεγκτικές αρχές και δηλώσεις, επηρεάζοντας τον τρόπο με τον οποίο οι επιχειρήσεις ασκούν τις δραστηριότητές τους τώρα και στο μέλλον. Επί του παρόντος, το Συμβούλιο Χρηματοοικονομικών Λογιστικών Προτύπων (FASB) απασχολεί ερευνητικό προσωπικό πλήρους απασχόλησης, εκδίδοντας αμέτρητες δηλώσεις καλώντας τις επιχειρήσεις να συμμορφωθούν. Τα πρόσφατα γεγονότα έχουν επιβάλει εκτεταμένες αλλαγές, αλλάζοντας τόσο το λογιστικό όσο και το ελεγκτικό τοπίο. Καθώς και τα δύο λογιστικά πρότυπα και τα

λογιστικά πρότυπα συνεχίζουν να βελτιώνονται, μειώνεται σημαντικά η πιθανότητα αυτές οι απάτες που παραμένουν απαρατήρητες για τόσο πολύ καιρό⁷⁶.

Η Enron εξελίχθηκε από μια σειρά συγχωνεύσεων και εξαγορών. Οι ρίζες της μπορούν να ανιχνευθούν στη Βόρεια Εταιρεία Φυσικού Αερίου, η οποία ιδρύθηκε το 1930. Κατά τη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης, το φθινό κόστος του φυσικού αερίου ώθησε την ανάπτυξη του Βορρά. Η εταιρεία δημιούργησε ένα δίκτυο αγωγών μεταφοράς φυσικού αερίου στις αγορές. Η εταιρεία εισήλθε το 1947 στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης. Η εταιρεία ήταν βασικός παράγοντας στην ανάπτυξη του αγωγού της Αλάσκας σε όλη τη δεκαετία του '70. Το 1980, η Northern έγινε η InterNorth Inc. Η εταιρεία άρχισε να διαφοροποιεί τις δραστηριότητές της, επιδιώκοντας επενδύσεις στην έρευνα πετρελαίου, στις χημικές ουσίες, στην εξόρυξη άνθρακα και στις δραστηριότητες εμπορίας καυσίμων. Το 1985, η InterNorth εξαγόρασε την εταιρεία φυσικού αερίου του Χιούστον, δίνοντας στον InterNorth έλεγχο περίπου 40.000 μιλίων αγωγού. Το 1986, η InterNorth άλλαξε το όνομά της σε Enron και ο Kenneth Lay, πρώην πρόεδρος του φυσικού αερίου του Χιούστον, έγινε CEO. Η εταιρεία ανέλαβε τη στρατηγική ανάπτυξης και την επιθετική διερεύνηση των νέων πηγών εσόδων που υιοθέτησε η InterNorth στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Η Lay έφερε στο πλοίο τον Jeffrey Skilling, έναν πρώην σύμβουλο McKinsey & Co. Μαζί, προωθούμενοι από την απελευθέρωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας, τα στελέχη οδήγησαν τη μετακίνηση της Enron σε εταιρεία ενεργειακών εμπορικών συναλλαγών, ενεργώντας ως διαμεσολαβητής μεταξύ παραγωγών και χρηστών ενεργειακών προϊόντων, όπως η ηλεκτρική ενέργεια και το φυσικό αέριο⁷⁷.

---

⁷⁶ Κατραμάδου, Δ. (2002). Χειρότερο σκάνδαλο και από την Enron, 27-06-2002. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.kathimerini.gr/122631/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/xeirotero-skandalokai-apo-thn-enron>.

⁷⁷ Krishna A, Dangayach G.S., Jain R (2011) Business Ethics: A Sustainability Approach, Social and Behavioral Sciences 25 (2011) 281 – 286.

Το 2001, το απόθεμα της Enron άρχισε να πέφτει, μειώνοντας από 80 δολάρια ανά μετοχή τον Οκτώβριο του 2000 σε 30 δολάρια το χρόνο αργότερα. Επίσης, το 2001, μετά από μόλις έξι μήνες, ο Jeff Skilling παραιτήθηκε από CEO για "προσωπικούς λόγους" και ο Ken Lay αναγκάστηκε να επιστρέψει στη θέση του CEO. Τον Οκτώβριο του 2001, τα κέρδη της εταιρείας για το τρίτο τρίμηνο αποκάλυψαν τεράστια ζημιά και ανεξήγητη μείωση των ιδίων κεφαλαίων και περιουσιακών στοιχείων των ιδίων κεφαλαίων κατά 1,2 δισ. Δολάρια. Η μείωση της αξίας του προϊόντος προήλθε από την ανταλλαγή μετοχών της Enron για εισπρακτέα. Η Enron είχε αποκτήσει τις απαιτήσεις από συνδεδεμένα τρίτα μέρη που είχαν επενδύσει σε εταιρείες περιορισμένης ευθύνης που οργάνωσε και χρηματοδοτούσε η εταιρεία. Η εταιρεία και οι ελεγκτές της διαπίστωσαν ότι οι προηγούμενες καταχωρίσεις ήταν λανθασμένες και ότι η επιμέτρηση ήταν απαραίτητη για τη διόρθωση των προηγούμενων καταχωρίσεων.

Η χρήση των φορέων ειδικού σκοπού (SPEs) ήταν βασική για την απάτη Enron. Οι SPE, που ονομάστηκαν Enron ως Braveheart, Rawhide, Raptor, Condor, Talon, LJM2, Chewco και Whitewing, ανάμεσα σε αμέτρητους άλλους, χρησιμοποιήθηκαν για να μεταφέρουν το χρέος της εταιρείας από τον ισολογισμό. Επιπλέον, ορισμένες από τις συμφωνίες διαρθρώθηκαν έτσι ώστε η Enron να μπορεί να λαμβάνει δανειακά κεφάλαια και να τα καταγράφει ως έσοδα, ενώ αγνοεί τη σχετική υποχρέωση. Οι SPE "μπορούν να λάβουν διάφορες νομικές μορφές, αλλά συνήθως οργανώνονται ως περιορισμένες εταιρικές σχέσεις. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, εκατοντάδες μεγάλες εταιρείες άρχισαν να ιδρύουν SPE. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι SPE χρησιμοποιήθηκαν για τη χρηματοδότηση της απόκτησης ενός περιουσιακού στοιχείου [...] χρηματοδότηση ενός έργου κατασκευής » ή για την επίτευξη ενός παρόμοιου συγκεκριμένου

εταιρικού στόχου. Οι εταιρείες SPE χρησιμοποιούνται επίσης συχνά για να βοηθήσουν μια εταιρεία να πωλήσει συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία⁷⁸.

Οι SPE "μπορούν να λάβουν διάφορες νομικές μορφές, αλλά συνήθως οργανώνονται ως περιορισμένες εταιρικές σχέσεις. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, εκατοντάδες μεγάλες εταιρείες άρχισαν να ιδρύουν SPE. Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι SPE χρησιμοποιήθηκαν για τη χρηματοδότηση της απόκτησης ενός περιουσιακού στοιχείου [...] χρηματοδότηση ενός έργου κατασκευής »(10) ή για την επίτευξη ενός παρόμοιου συγκεκριμένου εταιρικού στόχου. Οι εταιρείες SPE χρησιμοποιούνται επίσης συχνά για να βοηθήσουν μια εταιρεία να πωλήσει συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία. Για παράδειγμα, αφού προσδιορίσει ποια περιουσιακά στοιχεία που θα πωλήσει στην SPE, η εταιρεία πώλησης εξασφαλίζει εξωτερική επένδυση τουλάχιστον 3% της αξίας των περιουσιακών στοιχείων που θα πωληθούν στην SPE. Στη συνέχεια, η εταιρεία μεταβιβάζει τα αναγνωρισμένα περιουσιακά στοιχεία στην SPE. Η SPE πληρώνει για τα εισφερόμενα στοιχεία ενεργητικού μέσω νέας έκδοσης χρεών ή μετοχών. Η εταιρεία πώλησης μπορεί στη συνέχεια να αναγνωρίσει την πώληση των περιουσιακών στοιχείων στην SPE και έτσι να αφαιρέσει τα περιουσιακά στοιχεία και οποιεσδήποτε σχετικές οφειλές από τον ισολογισμό της⁷⁹.

Η LJM και η Chewco ήταν μόνο δύο από τις SPE, με την αιγίδα της απάτης. Το 1999, η Enron επένδυσε σε μια εκκίνηση στο Internet που ονομάζεται Rhythm NetConnections (Rhythm). Το μερίδιό της στην εταιρεία ήταν πολύ πολύτιμο, όμως η Enron δεν μπόρεσε να την πουλήσει

---

⁷⁸ Κατραμάδου, Δ. (2002). Χειρότερο σκάνδαλο και από την Enron, 27-06-2002. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.kathimerini.gr/122631/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/xeirotero-skandalokai-apo-thn-enron>.

⁷⁹ Murthy, C. (2010). Business Ethics. New Delhi: Himalaya Pub. House.

αργότερα εκείνο το έτος. Για να αναγνωρίσει το κέρδος πριν από την πώληση του αποθέματος, η Enron δημιούργησε την εταιρική σχέση LJM με μια εταιρεία νησιών Cayman. Στη συνέχεια, η LJM ίδρυσε μια θυγατρική, η οποία χρηματοδοτήθηκε μερικώς με το απόθεμα της Enron, που συμφώνησε να αγοράσει το απόθεμα Rhythm σε προκαθορισμένη τιμή. Η συνεργασία ήταν ιδιαίτερα επικίνδυνη λόγω της πιθανότητας ότι τόσο το Rhythm όσο και το απόθεμα της Enron θα μπορούσαν να πέσουν ταυτόχρονα. Ωστόσο, οι εταιρικές σχέσεις όπως η LJM επέτρεψαν στην Enron να διατηρήσει τα χρέη και την ευθύνη από τις οικονομικές της καταστάσεις και συνεπώς συνέχισαν. Τα στελέχη της Enron σχημάτισαν το Chewco το 1997. Ο Fastow κάλεσε έναν από τους υπαλλήλους του, τον Michael Kopper, να ελέγξει τον Chewco. Για να κρύψει τη σύνδεση, η επένδυση του Kopper στην εταιρική σχέση έγινε στο όνομα του συζύγου του. Όταν η Enron αποφάσισε να εξαγοράσει το Chewco, η Fastow οδήγησε την τιμή, κερδίζοντας τεράστια κέρδη για τον Kopper και τον συνεργάτη του. Η Kopper έλαβε επίσης 1,5 εκατομμύρια δολάρια σε τέλη διαχείρισης και άλλες πληρωμές, οι οποίες αναφέρουν ότι ισχυρίζονται ότι είναι αμφίβολης νομιμότητας. Μοιράστηκε με Fastow. Παρόμοιες περιπτώσεις υπάρχουν σε πολλές από τις άλλες SPE της Enron⁸⁰.

Χρησιμοποιώντας τις SPE και προστατεύοντας το χρέος από τον ισολογισμό, η Enron κατάφερε να διατηρήσει υψηλή πιστοληπτική διαβάθμιση, η οποία έπρεπε να συνεχίσει να εξασφαλίζει δάνεια για την ανάπτυξη της εταιρείας και την επέκταση των πολλών νέων δραστηριοτήτων της. Επιπλέον, πολλά από τα δάνεια της SPE περιείχαν διατάξεις που θα επέβαλαν πρόσθετες εισφορές εάν μειωθεί η τιμή της μετοχής της Enron. Πράγματι, όταν το απόθεμα μειώθηκε το 2001, οι διατάξεις αυτές των συμβάσεων SPE επιδείνωναν τις αναπροσαρμογές των κερδών. Πριν από το 2001, με τη συνεχή χρήση των SPE σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό, η Enron μπόρεσε

---

⁸⁰ Murthy, C. (2010). Business Ethics. New Delhi: Himalaya Pub. House.

να εμφανιστεί ολόένα και πιο κερδοφόρα και να αποφύγει να προβεί σε αυτές τις πρόσθετες εισφορές. Εκτός από την κατάχρηση της SPE, η Enron χρησιμοποίησε επιθετικά τις τεχνικές λογιστικής αξιολόγησης για τη μακροπρόθεσμη σύναψη συμβάσεων. Αυτές οι μακροπρόθεσμες συμβάσεις συχνά τεντώνονται για 20 χρόνια ή περισσότερο. Αν και δεν είχε κερδίσει ούτε ένα μέρος του εισοδήματος, οι ενεργειακές εταιρείες κατάφεραν να κλείσουν τα κέρδη από τη σύμβαση κατά το τρίμηνο που έλαβε χώρα η συμφωνία. Με τον τρόπο αυτό, οι εταιρείες αναγκάστηκαν να εκτιμήσουν το κόστος της σύναψης της σύμβασης κατά τη διάρκεια της μακροχρόνιας περιόδου. Η Enron έκανε συχνά μη ρεαλιστικές προβλέψεις, υποτιμώντας τα έξοδα και υπερεκτιμώντας τα κέρδη. Οι λογιστικοί κανόνες που διέπουν αυτές τις συναλλαγές υποστηρίχθηκαν και επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό από τον Αμερικανό γερουσιαστή Phil Gramm, του οποίου η σύζυγος Wendy συνεδρίασε στο διοικητικό συμβούλιο της Enron. Πολλοί παρατηρητές αργότερα δήλωσαν ότι ο πολιτισμός της εταιρείας έκανε μια τεράστια συμβολή στην απάτη. Καθώς η Enron ήταν σε δύσκολη θέση, η Dynegy, αντίπαλη εταιρεία, εισέβαλε στην αγορά Enron. Η συμφωνία έπεσε και ο Διευθύνων Σύμβουλος της Dynegy κατέληξε αργότερα στο συμπέρασμα ότι η έλλειψη εσωτερικών ελέγχων στην Enron ήταν παράξενη. Επιπλέον, οι υποθέσεις ήταν αχαλίνωτες μέσα στην εταιρεία, ιδιαίτερα μεταξύ των ανώτερων στελεχών. Οι ανησυχίες των εργαζομένων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων του καταγγέλλοντος Sherron Watkins, αγνοήθηκαν σε μεγάλο βαθμό.

3.4. Η Περίπτωση της Worldcom

Η WorldCom ήταν μια εταιρεία τηλεπικοινωνιών. Είχε 20 εκατομμύρια πελάτες και 80 χιλιάδες εργαζόμενους. Κατά τη διάρκεια του 1983, ο Murray Waldron και ο William Rector συνέταξαν επιχειρηματικό σχέδιο που προσφέρει τηλεφωνική υπηρεσία μεγάλων αποστάσεων. Η WorldCom ιδρύθηκε το 1984 στο Hattiesburg του Mississippi από τον Bill Fields με την επωνυμία Long Discount Services (LDDS). Ο Bernard Ebbers διορίστηκε γενικός διευθυντής το 1985.

Κατά τη διάρκεια του 2000, η βιομηχανία τηλεπικοινωνιών άρχισε να επιβραδύνεται και η WorldCom αντιμετώπισε περικοπές θέσεων εργασίας, υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας και πολλοί έκαναν ερωτήσεις. Αυτό προκάλεσε μείωση στις τιμές των μετοχών της WorldCom από \$ 64 σε \$ 2,65. Τα έσοδά της εταιρείας δεν ανταποκρίνονται στις προσδοκίες, ενώ το χρέος για τη χρηματοδότηση συγχωνεύσεων και επενδύσεων σε υποδομές παρέμενε ενεργό. Ως αποτέλεσμα, ο Διευθύνων Σύμβουλος Bernard Ebbers παραιτήθηκε στις 30 Απριλίου 2002. Σε ένα άλλο συγκεκριμένο συμβάν, το διοικητικό συμβούλιο της WorldCom δανείστηκε 415 εκατομμύρια δολάρια από τα ταμεία της εταιρείας για να βοηθήσει την Ebbers να καλύψει μερικά από τα προσωπικά της χρέη, ύψους άνω των 800 εκατομμυρίων δολαρίων για να αποφευχθεί η μαζική πώληση μετοχών της εταιρείας από τον Διευθύνοντα Σύμβουλο, ο οποίος θα οδηγούσε σε περαιτέρω μείωση του εταιρικού αποθέματος. Επιχειρηματικά δάνεια ύψους 400 εκατομμυρίων δολαρίων χορηγήθηκαν για τη χρηματοδότηση των άλλων δραστηριοτήτων του, όπως η ξυλεία και η ναυτιλία, για να αποφευχθεί η πώληση του σημαντικού ποσού του αποθέματος του WorldCom. Ξεκινάει από το 1999 έως το Μάιο του 2002, ενώ η WorldCom, η οποία είναι υπό την εποπτεία των Scott Sullivan (CFO), David Myers (Controller) και Buford

"Buddy" Yates (Διευθυντής Γενικής Λογιστικής) είχε χρησιμοποιήσει δόλιες λογιστικές μεθόδους για να κρύψει την φθίνουσα οικονομική του κατάσταση δίνοντας μια ψευδή εικόνα της οικονομικής ανάπτυξης και της κερδοφορίας προκειμένου να αυξηθεί η τιμή των μετοχών της WorldCom.

Στις 25 Ιουνίου 2002, η WorldCom ανακοίνωσε ότι η ακατάλληλη λογιστική μέθοδος είχε υπερτιμήσει τα κέρδη το 2001 και το πρώτο τρίμηνο του 2002 κατά περισσότερο από 3,8 δισ. Δολάρια. Η WorldCom αιτήθηκε την πτώχευση της, στις 21 Ιουλίου 2002. Ήταν η μεγαλύτερη χρεοκοπία στην ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών. Η εταιρεία απαριθμούσε 103,8 δισεκατομμύρια δολάρια σε περιουσιακά στοιχεία και 41 δισεκατομμύρια δολάρια σε χρέος επί του οποίου έπρεπε να κάνει πληρωμές. Η WorldCom έπρεπε να απολύσει 17.000 εργαζόμενους, περίπου το ένα πέμπτο του συνολικού εργατικού δυναμικού σε μια προσπάθεια να παραμείνει σε λειτουργία. Σύμφωνα με την έρευνα, ο λογιστικός χειρισμός ανακαλύφθηκε από τον εσωτερικό ελεγκτή της Cynthia Cooper στο WorldCom. Οι δαπάνες εσόδων της εταιρείας αντιμετωπίστηκαν ως κεφαλαιουχικές δαπάνες, προκαλώντας υπερεκτίμηση των κερδών κατά 3,8 δισ. Δολάρια στα οικονομικά αποτελέσματα. Στο φως αυτών των αποκαλύψεων, ο Arthur Anderson δημοσίευσε μια δήλωση που είχε ενεργήσει σύμφωνα με τα επαγγελματικά πρότυπα ανά πάσα στιγμή και δήλωσε ότι δεν ήταν δυνατή η επίκληση της έκθεσης εσωτερικού ελέγχου από πλευράς λογιστικών χειρισμών. Ο Άρθουρ Άντερσον συνεργάστηκε με τους Scott Sullivan (CFO), τον David Myers (Controller) και τον Buford Yates (Διευθυντές της Γενικής Λογιστικής) για να αυξήσουν την τιμή της μετοχής της WorldCom, ψεκάζοντας ανεπαρκώς την κερδοφορία. Ο Max Robbit, το διοικητικό συμβούλιο της επιτροπής ελέγχου της WorldCom, αντικατέστησε

τον Arthur Anderson με την KPMG, τον εξωτερικό ελεγκτή, για να διερευνήσει το ζήτημα όταν έλαβε την έκθεση⁸¹.

Στις 15 Μαρτίου 2005, ο Bernard Ebbers κατηγορήθηκε για ποινικές κυρώσεις, για απάτη, συνωμοσία και υποβολή ψευδών εγγράφων με ρυθμιστικές αρχές και καταδικάστηκε σε 25 χρόνια φυλάκισης. Άλλοι πρώην αξιωματούχοι του WorldCom κρίθηκαν ένοχοι και κατηγορήθηκαν για τη διάπραξη απάτης και οι οικονομικές ανακρίβειες της εταιρείας περιελάμβαναν τον πρώην CFO Scott Sullivan, τον πρώην ελεγκτή David Myers, τον πρώην λογιστή Bufors Yates και τους πρώην λογιστικούς διευθυντές Betty Vinson και Troy Normand.

Το λειτουργικό περιθώριο της WorldCom, το οποίο υποδεικνύει πόσο καλά η κερδοφορία της εταιρείας, μειώθηκε απότομα το 1998. Ως εκ τούτου, η εταιρεία χρησιμοποίησε τη λογιστική χειραγώγηση σε μια προσπάθεια να βελτιώσει το περιθώριο που θα μπορούσε να προσφέρει εντυπωσιακά κέρδη για την εταιρεία. Η εταιρεία αύξησε τα έσοδά της με ψευδείς λογιστικές εγγραφές από λογαριασμούς εταιρικών μη διατεθέντων εσόδων. Η WorldCom μείωσε τους λογαριασμούς αποθεματικών που κατέχονται για την κάλυψη των υποχρεώσεων των αποκτώμενων εταιρειών. Η WorldCom είχε προσθέσει 2,8 δισεκατομμύρια δολάρια στη γραμμή εσόδων από αυτά τα αποθεματικά. Ως αποτέλεσμα, το περιθώριο κέρδους αυξήθηκε σταθερά το 1999 και το 2000. Ωστόσο, η λογιστική χειραγώγηση ήταν ανεπαρκής για τη διατήρηση των κερδών μέχρι το 2001. Το λειτουργικό περιθώριο μειώθηκε σε λιγότερο από το ήμισυ σε σύγκριση με τα κέρδη του προηγούμενου έτους.

Προκειμένου να αυξηθεί η τιμή των μετοχών, το λογιστικό τμήμα της WorldCom δεν ανέφερε το «κόστος γραμμής» που είναι τα έξοδα διασύνδεσης με άλλες εταιρείες τηλεπικοινωνιών. Το

---

⁸¹ Κατραμάδου, Δ. (2002). Χειρότερο σκάνδαλο και από την Enron, 27-06-2002. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.kathimerini.gr/122631/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/xeirotero-skandalokai-apo-thn-enron>.

2000, η εταιρεία είχε ζημιά 649 εκατομμυρίων, αλλά χρησιμοποιώντας τη λογιστική απάτη κατέγραψαν κέρδη 2608 εκατομμυρίων. Τα ανέφερε ως κεφαλαιουχικές επενδύσεις στον ισολογισμό αντί να τα δαπανήσει σωστά για να δείξει ότι δαπανούν λιγότερα και κερδίζουν περισσότερα χρήματα. Μέρος των τρεχουσών δαπανών μεταφέρθηκε σε λογαριασμό κεφαλαίου. Έτσι, η WorldCom αύξησε το καθαρό εισόδημά της (καθώς οι δαπάνες υποεκτιμήθηκαν) και τα περιουσιακά της στοιχεία (ως κεφαλαιοποιημένο κόστος αντιμετωπίζονται ως επένδυση) από το 1999 έως το 2001. Με άλλα λόγια, η WorldCom διατήρησε τον ισολογισμό με την κεφαλαιοποίηση του κόστους γραμμής αντί να εκφράσει τα έξοδα αμέσως και αποφεύγοντας έτσι την απώλεια δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Υπήρχαν διάφοροι λόγοι που οδήγησαν τους δράστες στη διάπραξη της απάτης. Ο πρώτος παράγοντας που προκαλεί την απάτη αυτή ήταν η επιχειρηματική στρατηγική του Bernard Ebbers, του CEO της WorldCom. Στη δεκαετία του 1990, η WorldCom παρουσίασε εντυπωσιακή ανάπτυξη μέσω της εξαγοράς της. Ωστόσο, οι στρατηγικές εξαγοράς της Bernard Ebbers έρχονται στο τέλος της όταν η WorldCom αποτύχει στην προτεινόμενη συγχώνευσή της με την Sprint στις αρχές του 2000. Η Ebbers θέλησε να διατηρήσει τα αυξανόμενα έσοδα και εισοδήματα της εταιρείας, ώστε η εταιρεία να μπορέσει να δείξει μια θετική οικονομική εικόνα στον επενδυτή της. Η οργανωτική δομή της WorldCom συνέβαλε σημαντικά στην αποτυχία της. Η WorldCom άρχισε να επεκτείνει τις δραστηριότητές της και αυξήθηκε ταχέως από το 1991 έως το 1997. Η WorldCom είχε αποκτήσει 11 εταιρείες σε μόλις έξι χρόνια, γεγονός που την καθιστά κορυφαίο πάροχο υπηρεσιών Διαδικτύου στις Ηνωμένες Πολιτείες. Ωστόσο, δεν είχε ενσωματωθεί σωστά στον οργανισμό, καθώς οι συγχωνεύσεις και εξαγορές είναι δαπανηρές, χρονοβόρες και αντιπροσωπεύουν σημαντικές διοικητικές προκλήσεις. Αυτό παρέχει τις

ευκαιρίες για τα στελέχη της WorldCom να διαπράξουν απάτη ψευδώς παραποιώντας τις οικονομικές καταστάσεις.

Ο οικονομικός διευθυντής, Scott Sullivan, παραβίασε τη λογιστική αντιμετώπιση των κεφαλαιουχικών δαπανών και τη μέθοδο δεδουλευμένων, η οποία αποτελούσε μία από τις βασικές αρχές της λογιστικής. Στη μέθοδο της αυτοτέλειας των χρήσεων, οι λογιστικοί κανόνες GAAP (γενικά αποδεκτές λογιστικές αρχές) ορίζουν ότι τα έξοδα που προκύπτουν από μια επιχείρηση θα πρέπει να κατανέμονται καθ' όλη την περίοδο που θα ωφελήσουν την εταιρεία. Αυτό πρέπει να ταιριάζει με τα έσοδα με το κόστος που απαιτείται για τη δημιουργία αυτών των εσόδων. Ο κανόνας αυτός καταργήθηκε από την WorldCom. Ο Scott Sullivan κέρδισε δόλια δισεκατομμύρια δολάρια σε λειτουργικά έξοδα και τα κατέγραψε στους λογαριασμούς ιδιοκτησίας, οι οποίοι είναι ένας τύπος λογαριασμών κεφαλαίου. Αυτή η λογιστική αντιμετώπιση του επέτρεψε να αφαιρέσει τα λειτουργικά έξοδα από την κατάσταση λογαριασμού αποτελεσμάτων, προκαλώντας τεράστιες αυξήσεις στο καθαρό εισόδημα και επίσης μια τεράστια αύξηση του ενεργητικού. Μέχρι το τέλος του πρώτου τριμήνου του 2001, η παραπάνω τακτική δεν μπορεί πλέον να χρησιμοποιηθεί, επειδή έχουν απομείνει μόνο λίγες δεδουλευμένες πιστώσεις. Ο Sullivan άρχισε να χρησιμοποιεί μια νέα μέθοδο που αντιμετωπίζει το κόστος της πλεονάζουσας χωρητικότητας δικτύου ως κεφαλαιουχική δαπάνη, αλλά όχι ως λειτουργικό κόστος.

Επιπλέον, η WorldCom δημιούργησε τα αποθεματικά της για την πραγματοποίηση πληρωμών για το κόστος γραμμής. Ωστόσο, οι λογαριασμοί για τα έξοδα αυτά δεν καταβλήθηκαν ούτε για αρκετούς μήνες μετά την ανάκληση των ανακλήσεων. Σύμφωνα με την αρχή της Γενικής Λογιστικής Αποδοχής, η εταιρεία πρέπει να υπολογίσει την αναμενόμενη πληρωμή και τα έξοδα

αντιστοίχισης με τα έσοδά της. Με άλλα λόγια, αυτά τα τέλη πρέπει να είναι έξοδα και δεν μπορούν να κεφαλαιοποιηθούν σύμφωνα με τα Γ.Ο.Λ.Α. Η εταιρεία θα μπορούσε να επιφυλάξει μέρος των δεδουλευμένων στοιχείων με την επιπλέον λογιστική αξία στην κατάσταση λογαριασμού αποτελεσμάτων ως μείωση του εξόδου γραμμής αν το ποσό του λογαριασμού ήρθε σε χαμηλότερο από το αναμενόμενο. Στην περίπτωση της WorldCom, ο Scott Sullivan είχε δώσει οδηγίες στον υπάλληλό του να αποδεσμεύσει ποσά που ήταν υπερβολικά υψηλά για να καλύψουν τις μελλοντικές πληρωμές. Αρκετές επιχειρηματικές μονάδες έμειναν με χρεώσεις για μελλοντικές πληρωμές μετρητών που επαρκούν όταν οι λογαριασμοί πρέπει να διευθετηθούν. Με αυτόν τον τρόπο, η WorldCom υπολόγισε τα έξοδά της και υπερεκτίμησε τα κέρδη της, εξαπατώντας έτσι τους επενδυτές. Υπάρχουν μερικοί λόγοι για το πώς θα μπορούσε να εξακριβωθεί η απάτη. Ωστόσο, η λογιστική απάτη ανακαλύφθηκε για πρώτη φορά από τον εσωτερικό έλεγχο του WorldCom. Μικρή ομάδα εσωτερικών ελεγκτών εργάστηκαν από κοινού για να διερευνήσουν και αποκάλυψαν 3 εκατομμύρια δολάρια από την απάτη τον Ιούνιο του 2002.

Η εταιρική κουλτούρα ενός οργανισμού είναι ζωτικής σημασίας για κάθε επιχείρηση, διότι αντικατοπτρίζει τις αξίες και τις αρχές της οργάνωσης. Είναι ο ιδρυτής και η κορυφαία διοίκηση μιας εταιρείας που βοηθάει στη δημιουργία εταιρικής κουλτούρας ενός οργανισμού. Οι εργαζόμενοι στο κατώτερο επίπεδο θα ακολουθήσουν τις πεποιθήσεις και τις αξίες που ρέουν από την κορυφή.

Όταν ο κλάδος των τηλεπικοινωνιών άρχισε να συρρικνώνεται, πολλοί άνθρωποι πίστευαν ότι η WorldCom θα έπεφτε έξω. Ωστόσο, όταν κατάφεραν να ανταποκριθούν στις προσδοκίες των κερδών, κανείς δεν περιμένε απάτη, διότι όλα φαινόταν να συνεχίζονται ομαλά. Οι ελεγκτές της

Worldcom δεν αναμένανε ποτέ ότι η εταιρεία θα χρησιμοποιήσει τις δόλιες λογιστικές πρακτικές. Όπως λέει ο ελεγκτής Arthur Anderson, στην πραγματικότητα ποιος θα σκεφτόταν ότι ένας επικεφαλής οικονομικός διευθυντής ή οποιοσδήποτε άλλος για τη δεύτερη μεγαλύτερη εταιρεία τηλεπικοινωνιών στον κόσμο θα χρειαζόταν περίπου 4 δισεκατομμύρια δολάρια εξόδων και να τα καταγράψει ως περιουσιακά στοιχεία⁸².

Επιπλέον, ο Άρθουρ Αντερσον, ο εξωτερικός ελεγκτής της WorldCom από το 1989, έχει επικριθεί για την αμέλειά του στο χειρισμό των συστημάτων και βιβλίων της λογιστικής πολιτικής της WorldCom. Ο Anderson δεν βρήκε το κόστος γραμμής που έχει κεφαλαιοποιηθεί και επίσης δεν έχει σχεδιάσει τον έλεγχο του για να ανιχνεύσει λανθασμένες ταξινομήσεις του μεγάλου ποσού. Πολλοί παρατηρητές πιστεύουν επίσης ότι ο Άντερσον θα έπρεπε να έχει συνειδητοποιήσει τη μεγάλη και αυξανόμενη οικονομική απώλεια της WorldCom και να δώσει μεγαλύτερη προσοχή στη δυνατότητα επιθετικών λογιστικών πρακτικών.

Η αποτυχία της εταιρικής διακυβέρνησης στην WorldCom συνείσφερε επίσης την απροσδόκητη απάτη. Η ομάδα των ενδιαφερομένων, εκτός από την ανώτατη διοίκηση, δεν εξυπηρετήθηκε σωστά από το διοικητικό συμβούλιο της WorldCom. Η WorldCom τερματίστηκε από τους Ebbers και Sullivan. Ο Ebbers έλαβε τον υψηλό έλεγχο των υποθέσεων της εταιρείας, χωρίς το διοικητικό συμβούλιο να ασκήσει οποιοδήποτε περιορισμό στη δράση του, παρόλο που δεν είχε αρκετή εμπειρία ή κατάρτιση που να είναι ικανή για τη θέση του. Ο υπάλληλος της WorldCom επίσης δεν πήρε καμία πρωτοβουλία να κοινοποιήσει τις δόλιες ενέργειες επειδή ανησυχούσε για την απώλεια εργασίας.

---

⁸² Mulki J, Jaramillo F (2011) Ethical reputation and value received: customer perceptions, International Journal of Bank Marketing Vol. 29 No. 5, 2011. New York: Free Press, pp. 1-47. Provis C (2010) Virtuous Decision Making for Business Ethics Chris Journal of Business Ethics (2010) 91:3–16, DOI 10.1007/s10551-010-0564-4

3.5. Η Περίπτωση της AIG

Η American International Group, Inc (AIG) είναι γνωστή και ως AIU Holdings, Inc.. Η AIG είναι μια αμερικανική ασφαλιστική επιχείρηση και εδρεύει στη Νέα Υόρκη στο American International Building και στο Λονδίνο στην Fenchurch Street. Η AIG ήταν κάποια στιγμή η 18η πιο μεγάλη εισηγμένη εταιρεία σε όλο τον κόσμο, με βάση το Forbes 2008 Global 2000. Στο διάστημα 8/4/2004 - 22/9/2008 η επιχείρηση ήταν εισηγμένη στο Dow Jones Industrial Average. Το 1919, ο Cornelius Vander Starr έκανε έναν φορέα ασφάλισης στην Κίνα. Ο Starr ήταν το πρώτο άτομο της Κίνας που πούλησε ασφάλιση στην χώρα και εξακολούθησε να το κάνει έως το 1949. Έπειτα απλό το 1949 η AIG αποσύρθηκε από την Κίνα. Ο Starr μετέφερε την έδρα της εταιρείας στη Νέα Υόρκη. Η επιχείρηση έπειτα από λίγο καιρό έκανε επεκτατικές κινήσεις είτε μέσα από θυγατρικές επιχειρήσεις είτε μέσα από άλλες αγορές σε περιοχές όπως Λατινική Αμερική, Ευρώπη, Μέση Ανατολή και Ασία.

Ο Starr, το 1962, μετέφερε την διαχείριση της εταιρείας στις Η.Π.Α. στον R. Maurice “Hank” Greenberg. Ο Greenberg άλλαξε την ασφάλιση της εταιρείας από προσωπική σε υψηλού περιθωρίου εταιρική κάλυψη. Επικεντρώθηκε σε πωλήσεις μέσα από ανεξάρτητους ασφαλιστικούς μεσίτες. Έπειτα το 1968, ο Starr έχρισε τον Greenberg διάδοχό του. Το 1969 η επιχείρηση μπήκε στο χρηματιστήριο. Το 2005, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς με το Υπουργείο Δικαιοσύνης των ΗΠΑ και τον Γενικό Εισαγγελέα της Νέας Υόρκης διενέργησαν έρευνα για δόλους και έτσι έπρεπε να κάνουν έρευνα και στην AIG. Ο Greenberg αποχώρησε τον Φεβρουάριο του 2005 έπειτα από ένα σκάνδαλο. Πολεμά για αστικές χρεώσεις που ασκούνται εις βάρος του από τη Νέα Υόρκη. Όλα ξεκίνησαν όταν οι μελετητές έστρεψαν την προσοχή τους σε δύο ενέργειες σχετικά με την Berkshire Hathaway’s (BRK) General Re Corp. Οι δοσοληψίες

έφτασαν σε ένα δάνειο ύψους 500 εκατομμυρίων δολαρίων τα οποία τα παρουσιάζουν ως έσοδα ασφαλιστρών στα βιβλία τους. Αυτό συνέφερε την AIG αφού της επέτρεψε να ενισχύσει τα αποθεματικά της την ώρα που όλοι οι επενδυτές πίστευαν ότι ήταν αρκετά χαμηλά. Εδώ κάπου ανιχνεύτηκε το ζήτημα πως η επιχείρηση δεν είχε αναλάβει ουδέποτε τους κινδύνους οι οποίοι είχαν σχέση με την ανάληψη ασφάλισης.

Έπειτα και από την έρευνα του Γενικού Εισαγγελέα της Νέας Υόρκης, επιβλήθηκε ποινή ύψους 1,6 δισεκατομμυρίων δολαρίων και ποινική δίωξη σε κάποια από τα στελέχη της επιχείρησης. Από τότε τα προβλήματα της επιχείρησης είχαν οξυνθεί. Η επιχείρηση βρήκε από μόνη της κάποια προβληματικά μέρη που περικλείουν δοσοληψίες με ψεύτικες αυτόνομες επιχειρήσεις που στην ουσία επιθεωρούνταν από την ίδια την επιχείρηση. Μελετητές ερεύνησαν πάνω από 60 δοσοληψίες όπου υπήρχαν υποψίες για λογιστικές παραποιήσεις. Ο Martin J. Sullivan διαδέχτηκε τον Greenberg σαν Διευθύνων Σύμβουλος. Ο Martin J. Sullivan άρχισε τη σταδιοδρομία του από την AIG το 1970 στο Λονδίνο σαν υπάλληλος. Τον Σεπτέμβριο του 2008 η επιχείρηση ανήγγειλε πως για να αυξήσει την ρευστότητα της έπρεπε να πουλήσει αεροσκάφη.

Η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής προσέλαβε την Morgan Stanley για να δει εάν υφίστατο κίνδυνοι από την οικονομική αποτυχία της AIG. Ακόμη ζήτησε από ιδιωτικούς οργανισμούς να δώσουν βραχυπρόθεσμα δάνεια στην επιχείρηση. Ταυτόχρονα οι κανονιστικές αρχές επέτρεψαν στην επιχείρηση να δανειστεί 20 δις δολάρια από τις θυγατρικές επιχειρήσεις της. Τον Ιούνιο του 2008 είχαν αναρτηθεί οι οικονομικές απώλειες οι οποίες επέφεραν την πτώση της αξίας των μετοχών της στο χρηματιστήριο. Ο Robert B. Willumstad, πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της AIG, πήρε τη θέση του Sullivan αφού ο ίδιος παραιτήθηκε. Στα μέσα του Σεπτεμβρίου του 2008, η AIG βρέθηκε σε μια ύφεση ρευστότητας

αφού είχε υποβαθμιστεί η πιστοληπτική της ικανότητα. Η εταιρεία έπειτα από τον εν λόγω εκφραλισμό έπρεπε να υποβάλλει εγγυήσεις. Οι τιμές των μετοχών περιορίστηκαν κατά 95% σε τιμή μόλις 1,25 δολάρια έπειτα από πολλές εβδομάδες που η πιο ψηλή τιμή της μετοχής είχε ανέλθει στα 70,13 δολάρια⁸³.

Στις 16/9/2008 η Διοικητική επιτροπή της Federal Reserve Bank ανήγγειλε πως η τράπεζα είχε την άδεια να διευκολύνει την εταιρεία με πίστωση δύο ετών. Η διευκόλυνση αυτή προέβλεπε ότι θα μπορούσε η εταιρεία να δανειστεί μέχρι και 85 δις δολάρια για να αποφύγει την χρεωκοπία της. Η περιουσία της εταιρείας σε συνάρτηση με τις θυγατρικές εταιρείες και το απόθεμα τους, ήταν εκείνα που διασφάλισαν την αποπληρωμή του δάνειου. Το δάνειο είχε επιτόκιο 8,5% περισσότερο από το τρίμηνο Διατραπεζικό επιτόκιο δανεισμού του Λονδίνου. Η αμερικανική κυβέρνηση σε αντάλλαγμα για την πιστωτική διευκόλυνση έλαβε εγγυήσεις για την συμμετοχή στο κεφάλαιο της AIG κατά 79,9%, με το δικαίωμα να αναστείλει την καταβολή μερισμάτων στους μετόχους της εταιρείας. Ο Maurice Greenberg στις 17 Σεπτεμβρίου χαρακτήρισε την απαλλαγή με παραχώρηση ως εθνικοποίηση της AIG. Ο Edward M. Liddy αντικατέστησε τον Willumstad την ίδια μέρα διότι η ηγεσία των ΗΠΑ υποχρέωσε τον Willumstad να αφήσει τη θέση του. Μολονότι συνέβαιναν αυτά η επιχείρηση λάμβανε μέρος σε γκαλά στην Καλιφόρνια με κόστος 444.000 δολάρια. Αυτό το ταξίδι ήταν μια επιβράβευση για εξαιρετικούς ασφαλιστικούς πράκτορες και είχε προγραμματιστεί πιο νωρίς. Η AIG, στις 22/9/2008, αφαιρέθηκε από τον Dow Jones Industrial Average. Σε κείμενό του το CNBC στις 30 Οκτωβρίου ανέφερε πως η AIG είχε δαπανήσει 90 δισεκατομμύρια δολάρια από τα 123 δισεκατομμύρια δολάρια τα οποία ήταν για δάνεια. Νωρίτερα από την επαναδιαπραγμάτευση με

---

⁸³ Mulki J, Jaramillo F (2011) Ethical reputation and value received: customer perceptions, International Journal of Bank Marketing Vol. 29 No. 5, 2011. New York: Free Press, pp. 1-47. Provis C (2010) Virtuous Decision Making for Business Ethics Chris Journal of Business Ethics (2010) 91:3–16, DOI 10.1007/s10551-010-0564-4

την ηγεσία των ΗΠΑ για να παρθούν κι άλλα μέτρα διάσωσης (για 40 δις δολάρια) το ABC News δήλωσε πως η ασφαλιστική εταιρεία ξόδεψε 343.000 δολάρια για άλλο ένα ταξίδι σε πλούσιο θέρετρο στην Αριζόνα.

Μέσα στον Οκτώβριο, η επιχείρηση πήρε ένα επιπρόσθετο δάνειο 37,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων το οποίο πήρε παράταση. Έως τις 24 Οκτωβρίου είχε δανειστεί 90,3 δισεκατομμύρια δολάρια από δάνεια έκτακτης ανάγκης, ενώ το ευρύτερο σύνολο των δανείων ανερχόταν στα 122,8 δις δολάρια. Το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ, στις 10/11/2008, ανήγγειλε την αγορά 40 δισεκατομμυρίων δολαρίων σε προνομιούχες μετοχές της AIG. Η FRBNY ανέφερε πως είχε τροποποιηθεί η πιστωτική διευκόλυνση της 16ης Σεπτεμβρίου. Η επένδυση του Υπουργείου επέτρεπε τον περιορισμό του μεγέθους της, από 85 δις. δολάρια σε 60 δισεκατομμύρια δολάρια. Η FRBNY έδωσε παράταση στη διάρκεια ζωής του δανείου από τρία σε πέντε έτη, και το επιτόκιο θα άλλαζε από 8,5% συν το τρίμηνο London Interbank Offered Rate για το σύνολο της πιστωτικής διευκόλυνσης, σε 3% συν LIBOR για τα κεφάλαια που προβλέπονται. Η AIG θα δημιουργούσε δύο εκτός ισολογισμού Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ) για να διατηρήσει τα περιουσιακά της στοιχεία.

Η μία εταιρεία θα λειτουργούσε ως Residential Mortgage-Backed Securities Facility της AIG και η άλλη θα λειτουργούσε σαν Collateralized Debt Obligations Facility. Το Thomas More Law Center, στις 15/12/2008, έκανε αγωγή αναφέροντας πως προωθεί αντισυνταγματικά ισλαμικό νόμο (Σαρία) και την θρησκεία, αποσκοπώντας να προκαλέσει το Emergency Economic Stabilization Act of 2008. Η αγωγή υποβλήθηκε, επειδή η AIG έδωσε ασφαλιστικά σχέδια «Takaful», τα οποία αποφεύγουν τις επενδύσεις που είναι "μη ισλαμικές". Η AIG, στις 2/3/2009, δήλωσε απώλειες ύψους \$ 61.7 δισεκατομμυρίων δολαρίων για τους τελευταίους τρεις μήνες

του 2008. Αυτή ήταν η και μεγαλύτερη τριμηνιαία απώλεια στην εταιρική ιστορία έως τότε. Η αναγγελία των ζημιών επηρέασε τις δοσοληψίες το πρωί στην Ευρώπη και την Ασία και σημειώθηκαν μεγάλες μειώσεις. Στις ΗΠΑ, ο δείκτης Dow Jones Industrial Average έπεσε κάτω από 7000 μονάδες. Έπειτα από τα νέα των απωλειών την άλλη μέρα που το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ είχε επαληθεύσει πως η AIG ήταν να πάρει επιπρόσθετα 30 δισεκατομμύρια δολάρια για ενίσχυση, πέρα από τα 150 δισεκατομμύρια δολάρια που είχε ήδη πάρει. Το Υπουργείο Οικονομικών σε αναφορές του είπε πως οι ζημιές στις ΗΠΑ και στην παγκόσμια οικονομία θα είναι μεγάλες εφόσον η εταιρεία καταρρεύσει.

Η θέση της επιχείρησης αφού δεν ήταν μόνο εγχώρια ασφαλιστική εταιρεία, ώθησε τους υπαλλήλους να δεχτούν ότι η διάλυση της θα μπορούσε να είναι «καταστροφική» σε παγκόσμια κλίμακα. Τα αποτελέσματα του τετάρτου τριμήνου έδειξαν ότι η εταιρεία είχε ζημιές περίπου 99,29 δισεκατομμύρια δολάρια στο σύνολο του 2008, με πέντε συνεχόμενα τρίμηνα ζημιών με εκτίμηση κόστους της επιχείρησης πάνω από 100 δισ. δολάρια. Η Wall Street έχανε δισεκατομμύρια και σχεδόν κατέρρευε, παρασύροντας και την αμερικανική οικονομία. Τα ανώτατα στελέχη της επιχείρησης εξακολουθούν να παίρνουν υψηλά μόνους τα οποία πληρώνουν ουσιαστικά οι φορολογούμενοι, αφού η ηγεσία δίνει λεφτά από τα ομοσπονδιακά ταμεία για να σώσει την επιχείρηση. Τον Μάρτιο του 2009, η AIG ανήγγειλε πως θα πλήρωνε σε μόνους ανώτερων υπάλληλων περί τα 165 εκατομμύρια δολάρια. Τα συνολικά πριμ για όλη την οικονομική μονάδα μπορεί να αγγίζουν τα \$ 450 εκατ. ευρώ. Μολονότι τα μόνους για όλη την επιχείρηση θα μπορούσαν να ανέλθουν στα 1,2 δισεκατομμύρια δολάρια. Ο Barack Obama, ψήφισε υπέρ της διάσωσης AIG. Η αγανάκτηση των πολιτικών όπως και του κόσμου είναι αιτιολογημένη.

Πολιτικοί και από τις δύο μεριές του Κογκρέσου είχαν οργισμένη αντίδραση για την οργανωμένη διάσωση της AIG. Σαν επακόλουθο της δημόσιας μανίας εξαιτίας των πληρωμών των εργαζομένων της, η AIG εκ νέου μεταφέρει τις δράσεις της στο πεδίο της AIU Holdings, Inc. Η μη κερδοσκοπική οργάνωση καταπολέμησης της κακής πίστης των ασφαλιστικών επιχειρήσεων (FBIC) ταξινόμησε την AIG στην 8η θέση στη λίστα των κακών ασφαλιστικών σε μια αναδρομή 655 ομάδων ασφαλιστικών που απαρτίζεται από 3.693 ασφαλιστικές επιχειρήσεις.

Σε μια έρευνα που διενεργήθηκε, πηγές ανέφεραν πως η κατάσταση στην AIG δεν είναι ίδια με εκείνη της Enron, μολονότι υφίσταντο αρκετές ατασθαλίες. Η ασφαλιστική επιχείρηση πουλάει πραγματικά προϊόντα και παράγει ουσιαστικά κέρδη. Εφόσον αποσπαστεί από αυτές τις δολοπλοκίες, η AIG μπορεί να αποδειχθεί σε ένα τυπικό ασφαλιστή, με πολλές αυξομειώσεις απολαβών, και όχι ο ανώτερος ασφαλιστής που έδειχνε να είναι. Έχει ένα πολυειδές μίγμα εξαιρετικών ασφαλιστικών και χρηματοοικονομικών υπηρεσιών για τις εταιρείες. Επίσης, είναι μια διεθνής δύναμη με αρκετά ισχυρή πρόσβαση στις γρήγορα αναπτυσσόμενες αγορές της Ασίας, ειδικά την Κίνα. Οι μετοχές της επιχείρησης δεν μπορούν πια να διεκδικούν το είδος της προμοδότησης που είχαν στο διάστημα των ημερών της δόξας. Οι επενδυτές, που χάνουν περισσότερα από 40 δισεκατομμύρια δολάρια από το σκάνδαλο που δημιουργήθηκε, μπορεί να πρέπει να κάνουν συμβιβασμούς με το ότι η AIG είναι απλά μια κανονική ασφαλιστική - υφίστανται στην ίδια μεταβλητότητα όπως άλλοι. Αλλά αυτό είναι δίχως να συνυπολογιστεί στα επί της ουσίας εμπόδια που χειρίζεται η AIG⁸⁴.

---

⁸⁴ Mulki J, Jaramillo F (2011) Ethical reputation and value received: customer perceptions, *International Journal of Bank Marketing* Vol. 29 No. 5, 2011. New York: Free Press, pp. 1-47. Provis C (2010) Virtuous Decision Making for Business Ethics *Chris Journal of Business Ethics* (2010) 91:3–16, DOI 10.1007/s10551-010-0564-4

3.6. Η Περίπτωση της Parmalat

Η Parmalat ιδρύθηκε το 1961 ως οικογενειακή επιχείρηση στη βόρεια Ιταλία. Στα χρόνια που ακολούθησαν, η εταιρεία μεγάλωσε σε μία από τις μεγαλύτερες εταιρείες γαλακτοκομικών και τροφίμων στην Ιταλία και τελικά έγινε πολυεθνικός όμιλος πολλών διαφορετικών δραστηριοτήτων. Κατά την κρίση του το 2003, η Parmalat απαριθμούσε 214 θυγατρικές σε 48 διαφορετικές χώρες.

Η απάτη της Parmalat ξεκίνησε το 1990 και διήρκεσε μέχρι το 2003. Στην ουσία, όταν η οικονομική απόδοση της εταιρείας άρχισε να πέφτει το 1990, αντί να επιλύσει τα προβλήματά της, η διοίκηση επέλεξε να τα μεταμφίσει μέσω απάτης και αθέμιτης σύμπραξης. Κατά τη διάρκεια αυτής της δεκαετούς περιόδου, τα στελέχη της Parmalat χρησιμοποίησαν ένα ευρύ φάσμα ανήθικων τεχνικών για την ενίσχυση της απάτης. Αυξήθηκαν τα έσοδα δημιουργώντας ψεύτικες συναλλαγές μέσω ενός συστήματος διπλής χρέωσης. Χρησιμοποίησαν απαιτήσεις από αυτές τις ψεύτικες πωλήσεις ως ασφάλεια για να δανειστούν περισσότερα χρήματα από τις τράπεζες. Δημιούργησαν πλαστά περιουσιακά στοιχεία, με αποτέλεσμα να διογκωθούν τα στοιχεία ενεργητικού. Σε ορισμένες περιπτώσεις, πήραν νόμιμο χρέος που έκρυψαν από τους επενδυτές (New York Times, 27 Ιανουαρίου 2004). Ακόμη, συνεργάστηκαν με επενδυτικούς τραπεζίτες για να συμμετάσχουν στη χρηματοοικονομική τεχνική, η οποία μετέφερε τον ισολογισμό στο χρέος ή τη συγκάλυψε ως ίδια κεφάλαια στον ισολογισμό.

Τα προβλήματα στην Parmalat άρχισαν να εμφανίζονται δημόσια στα μέσα του 2002. Μεταξύ Ιουλίου και Δεκεμβρίου του ίδιου έτους, τα πιστωτικά περιθώρια της Parmalat διευρύνθηκαν κατά 250 έως 300 μονάδες βάσης (ανάλογα με την έκδοση χρεών). Η σύσφιγξη των πιστωτικών

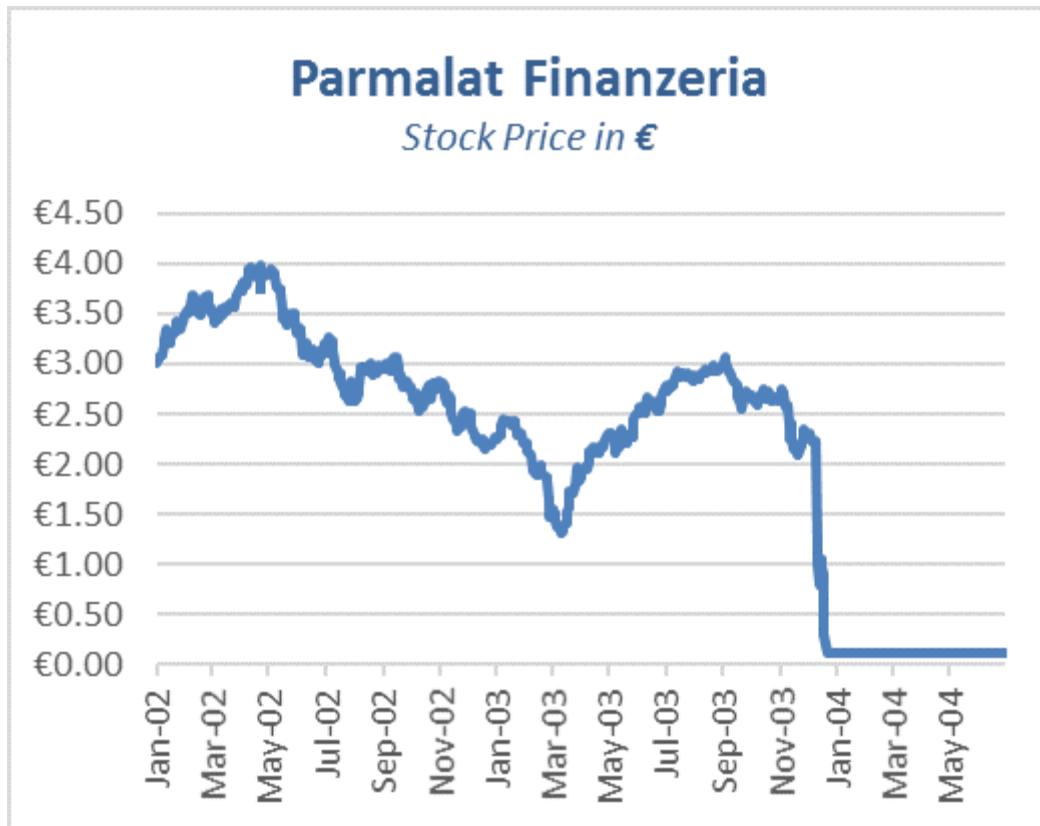
συνθηκών στη Λατινική Αμερική και η αδυναμία του αντιπάλου του κλάδου τροφίμων Cirio το 2002 οδήγησε στην αύξηση των spread.

Μέχρι τον Δεκέμβριο του 2002, οι αναλυτές της Merrill Lynch, Joanna Speed και Nic Sochovsky, ανησυχούσαν για την ικανότητα και την προθυμία της εταιρείας να εκδίδει χρέος στις δημόσιες αγορές. Δημοσίευσαν μια έκθεση με τίτλο "To Straw That Breaks the Camel's Back", το οποίο υποβάθμισε την Parmalat σε βαθμολογία "sell", αναφέροντας την συνεχιζόμενη εξάρτηση της εταιρείας από τη χρηματοδότηση από τις αγορές χρεογράφων, παρά το γεγονός ότι είχε αρκετά μετρητά στον ισολογισμό - σκάνδαλο έσπασε.

Στη συνέχεια, τον Δεκέμβριο του 2003, η απάτη άρχισε να ξετυλίγεται. Στις 8 Δεκεμβρίου 2003, παρότι είχε αναφέρει στον ισολογισμό τα 4 δισεκ. ευρώ σε μετρητά και βραχυπρόθεσμα περιουσιακά στοιχεία, η Parmalat αθέτησε πληρωμή ύψους 150 εκατ. Ευρώ. Η Parmalat ισχυρίστηκε ότι ένας πελάτης δεν είχε πληρώσει τους λογαριασμούς του (αργότερα αποκαλύφθηκε ότι ο "πελάτης" ανήκε στην Parmalat). Στις 9 Δεκεμβρίου 2003, η πιστοληπτική διαβάθμιση της Parmalat υποβάθμισε σε σκουπίδια από την S & P και η τιμή της μετοχής μειώθηκε κατά 40% στις επόμενες ημέρες. Την ίδια ημέρα, ο Tanzi παραιτήθηκε από τη θέση του Διευθύνοντος Συμβούλου και το συμβούλιο της Parmalat προσέλαβε τον εμπειρογνώμονα Enrico Bondi για την επίλυση της κρίσης. Στις 16 Δεκεμβρίου, ο Bondi προσέλαβε την PWC για να αναθεωρήσει τα οικονομικά της Parmalat. Την ίδια ημέρα, το υποκατάστημα της Bank of America στη Νέα Υόρκη ενημέρωσε τον υφιστάμενο ελεγκτή Grant Thornton ότι ο λογαριασμός Bonlat της εταιρείας δεν υπήρχε. Στις 19 Δεκεμβρίου, η Parmalat ανακοίνωσε δημόσια ότι 3,95 δισεκατομμύρια ευρώ σε μετρητά λείπουν, στέλνοντας την τιμή της μετοχής Parmalat κοντά στο μηδέν. Τα διοικητικά στελέχη της Parmalat ακολούθως έκαναν μπερδερία, καταστρέφοντας

υπολογιστές και τεμαχισμό εγγράφων που σχετίζονταν με αυτές τις εκτός ισολογισμού συναλλαγές. Στις 27 Δεκεμβρίου 2003, η Parmalat κηρύχθηκε επίσημα αφερέγγυα και ο CEO Calisto Tanzi κατηγορήθηκε για απάτη και συνελήφθη.

Σχήμα: Τιμή μετοχών Parmalat, Ιανουάριος 2002 έως Μάιος 2004

Πηγή: Bloomberg, Ινστιτούτο CFA

Η απάτη της Parmalat δεν είναι ασυνήθιστη στον τρόπο με τον οποίο ξεκίνησε. Πολλές απάτες, είτε σε επιχειρήσεις επενδύσεων (π.χ. Nick Leeson στο Barings PLC), τράπεζες (π.χ. Daiwa Bank), είτε σε εταιρείες άλλων κλάδων (όπως η Parmalat) ξεκινούν από μια απεγνωσμένη

προσπάθεια να κρυφτούν οι απώλειες. Η ίδια η διαδικασία της προσπάθειας να "σώσει" μια εταιρεία μέσω παράνομων μέσων μετατρέπει την από μια νόμιμη επιχείρηση σε μια παράνομη. Τα άτομα που συμμετέχουν συνήθως προσπαθούν να "σώσει το πρόσωπο" για να αποφύγουν να αναφέρουν σημαντικές απώλειες στους ανωτέρους, τους διοικητικούς συμβούλους, τους επενδυτές ή την οικογένεια. Αντί να αντιμετωπίσουν το δύσκολο έργο της διόρθωσης των προβλημάτων του οργανισμού ή ίσως να παραδεχτούν ότι οι προκλήσεις είναι απλά υπερβολικές, πολλοί υποκύπτουν στον πειρασμό να αποκρύψουν τις απώλειες μέσω απάτης, επικίνδυνων συμπεριφορών ή και των δύο. Στην περίπτωση της Parmalat, τα στελέχη Tanzi και Tonpa χρησιμοποίησαν ένα ευρύ φάσμα δόλιων τακτικών για να φέρουν επιπλέον μετρητά και να συγκαλύψουν αυτές τις ενέργειες από τον έξω κόσμο. Τέτοιες ενέργειες είναι σχεδόν πάντα άμεση συνέπεια της υπερηφάνειας και αυτό ασφαλώς φαίνεται να συνέβη και στην περίπτωση της Parmalat⁸⁵.

---

⁸⁵ Mulki J, Jaramillo F (2011) Ethical reputation and value received: customer perceptions, *International Journal of Bank Marketing* Vol. 29 No. 5, 2011. New York: Free Press, pp. 1-47. Provis C (2010) Virtuous Decision Making for Business Ethics *Chris Journal of Business Ethics* (2010) 91:3–16, DOI 10.1007/s10551-010-0564-4

4. Συμπεράσματα

Οι παραπονημένες οικονομικές καταστάσεις είναι οι σκόπιμα λανθασμένοι χειρισμοί, οι διατυπώσεις ή οι παραλείψεις στις καταστάσεις ώστε να παραπλανηθούν οι ερμηνευτές αυτών. Τα όρια της απάτης και του λάθους είναι τόσο δυσδιάκριτα, ώστε να μην μπορούμε στην πραγματικότητα να τα ξεχωρίσουμε. Παρά την αρχική αντίληψη που επικρατεί ότι σημαντική απειλή για την απάτη προέρχεται μόνο από το εξωτερικό περιβάλλον μιας επιχείρησης, σήμερα καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως και οι εσωτερικοί παράγοντες είναι εξίσου σημαντικοί. Ως εξωτερικός παράγοντας μπορεί να θεωρηθεί η επιθυμία των ανώτερων στελεχών να δημοσιεύσουν αποτελέσματα που να ικανοποιούν ή να υπερβαίνουν τις προσδοκίες των αγορών, η άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο, οι αντιμονοπωλιακές ρυθμίσεις, οι συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων, ο ανταγωνισμός του κλάδου, ο δανεισμός από πιστωτικά ιδρύματα.

Οι ελεγκτές προστατεύουν το κοινό από τους τύπους καταχρήσεων που έχουν παρατηρηθεί στο παρελθόν. Παρόλο που οι οικονομικές καταστάσεις είναι ευθύνη της διοίκησης, οι μέτοχοι προσλαμβάνουν ελεγκτές για την προστασία των συμφερόντων τους και για να προσθέσουν αξιοπιστία στις οικονομικές πληροφορίες που παρέχουν οι επιχειρήσεις. Για να είναι αξιόπιστες, οι ελεγκτές χρειάζονται τόσο τεχνογνωσία όσο και ακεραιότητα. Η εμπειρογνωμοσύνη διαβεβαιώνει εάν υπάρχει παρατυπία στον τομέα των χρηματοοικονομικών στοιχείων, ο οποίος έχει την ικανότητα να το ανακαλύψει. Η ακεραιότητα διασφαλίζει ότι οι ελεγκτές θα αποκαλύψουν τυχόν παρατυπίες που ενδέχεται να εντοπίσουν. Αυτές οι δύο ιδιότητες είναι

απαραίτητες. Η ακεραιότητα εξαφανίζεται όταν οι ελεγκτές ξεχνούν ότι η πρώτη πρωτεριάτητα ενός επαγγελματία είναι η ικανοποίηση των πελατών και του ενδιαφερόμενου κοινού.

Η ακεραιότητα είναι εξαιρετικά σημαντική για μια επιτυχημένη σταδιοδρομία στον τομέα των επιχειρήσεων, των οικονομικών και της λογιστικής και ελεγκτικής μακροπρόθεσμα. Κάποιοι πιστεύουν ότι ο κόσμος της οικονομίας στερείται ηθικών παραμέτρων. Το επιχειρηματικό περιβάλλον σε μεγάλο μέρος του κόσμου, εξελίσσεται από την αποκάλυψη αρκετών οικονομικών σκανδάλων τα τελευταία χρόνια. Η αισιοδοξία της στροφής του αιώνα αντικαταστάθηκε από σκεπτικισμό και δυσπιστία.

Η δεοντολογία (διατήρηση δίκαιων και αληθινών δηλώσεων) αποτελεί βασικό στοιχείο της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Για τους μετόχους, για να εμπιστεύονται μια εταιρεία με χρήματα, πρέπει να αισθάνονται σίγουροι για την οικονομική πληροφόρηση της εταιρείας. Η οικονομική πληροφόρηση παρουσιάζει όλα τα δεδομένα που σχετίζονται με την τρέχουσα, την ιστορική και την προβλεπόμενη υγεία της οικονομικής οντότητας, που σημαίνει ότι οι επενδυτές και οι μέτοχοι βασίζονται στα διαθέσιμα οικονομικά στοιχεία για τη λήψη ενημερωμένων και επιλεκτικών αποφάσεων. Για να βοηθήσουν τους φορείς να συμμορφώνονται με τους κανονισμούς των επιχειρήσεων και να διατηρούν την οικονομική πληροφόρηση, οι μέτοχοι μπορούν να εμπιστεύονται τους υφιστάμενους οργανισμούς που έχουν σχεδιαστεί για να παρακολουθούν διάφορες πτυχές του λογιστικού κόσμου. Στις ΗΠΑ, οι κύριοι οργανισμοί είναι η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC), το Συμβούλιο Χρηματοοικονομικών Λογιστικών Προτύπων (FASB) και η Επιτροπή Λογιστικής Εποπτείας της Δημόσιας Εταιρείας (PCAOB). Αυτά τα τρία όργανα από κοινού εξασφαλίζουν ότι η χρηματοοικονομική πληροφόρηση είναι δίκαιη, αξιόπιστη και διαθέσιμη σε όλους τους επενδυτές. Η ιδιαίτερη σημασία της δεοντολογίας στις

επιχειρήσεις και στη χρηματοοικονομική πληροφόρηση είναι η διασφάλιση της εμπιστοσύνης των πολιτών και των επενδυτών στις εταιρείες. Χωρίς ισχυρό κώδικα δεοντολογίας και τήρηση αυτού του κώδικα, οι πολίτες ενδέχεται να μην είναι σίγουροι ότι οι επενδύσεις τους είναι ασφαλείς. Οι επαγγελματίες λογιστές πρέπει να έχουν ισχυρή δεοντολογική και ηθική αιτιολογία επειδή οι αποφάσεις τους σχετικά με τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση μπορούν να έχουν σοβαρές συνέπειες τόσο για τα άτομα όσο και για τις επιχειρήσεις και ολόκληρα έθνη. Η δεοντολογία στο επιχειρηματικό περιβάλλον είναι κάτι περισσότερο από απλά ζητήματα που σχετίζονται με τη λογιστική. επειδή οι δεοντολογικές πρακτικές μπορούν και θα διασχίσουν τα όρια από την επιχειρηματική πρακτική σε αυτό που μια επιχείρηση μπορεί να ζητήσει από τους επαγγελματίες της λογιστικής να κάνουν στην οικονομική καταγραφή.

Οι περισσότερες από τις απάτες προήλθαν από τις ανήθικες λογιστικές πρακτικές που θεσπίστηκαν στα υψηλότερα επίπεδα των εταιρειών, αλλά πραγματοποιήθηκαν στις πρακτικές χρηματοοικονομικής πληροφόρησης των δημόσιων λογιστικών εταιρειών. Τον Δεκέμβριο του 2001, η Enron, η οποία χρησιμοποιείται για να είναι μια από τις κορυφαίες εταιρείες ενέργειας στον κόσμο μια φορά, κατέθεσε η μεγαλύτερη χρεοκοπία στην ιστορία των ΗΠΑ, χρησιμοποιώντας τους λογαριασμούς συνταξιοδότησης χιλιάδων Αμερικανών εργατών, για να εμπλουτίσει αυτούς που βρίσκονται στα υψηλότερα επίπεδα της εταιρείας. Χρησιμοποιώντας χιλιάδες εταιρικές σχέσεις για την απόκτηση σχεδόν χρέους ύψους 1 δισεκατομμυρίου δολαρίων και την αύξηση των κερδών, η εταιρεία είχε εξαπατήσει τους μετόχους των δισεκατομμυρίων. Λόγω αυτών των σκανδάλων, ο Πρόεδρος Μπους και το Κογκρέσο αναγκάστηκαν να πάρουν σκληρή στάση υπό τη μορφή του νόμου Sarbanes-Oxley τον Ιούλιο του 2002.

Όταν η ηθική βρίσκεται σε πτώση, ο κοινός άνθρωπος στρέφεται φυσικά στην κυβέρνηση για καθοδήγηση. Διάφορες κρίσεις στην ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών οδήγησαν στη δημιουργία πολλών κανονιστικών οργάνων και νόμων. Οι σχετικές επιχειρήσεις στις ΗΠΑ, συνεργάζονται στενά για να εξασφαλίσουν ότι η οικονομική λογιστική είναι ειλικρινής. Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, η FASB και η PCAOB είναι ανεξάρτητες οντότητες, αλλά εργάζονται συχνά σε συνεργασία σε ορισμένους τομείς, όπως η εποπτεία και η υποβολή εκθέσεων. Ενώ τα τρία αυτά όργανα συνεργάζονται, βασίζονται στη συνεργασία από τις εταιρείες-μέλη και από τη συμμετοχή "καταγγελιών" σε εταιρείες και πολίτες. Καθώς απεικονίζεται η κατάρρευση του Enron, υπήρχαν συστημικές αποτυχίες στις ομάδες παρακολούθησης ιδιωτικού τομέα. Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και η PCAOB πρέπει να συνεργαστούν στενά και να συμπεριλάβουν τον τρόπο να επιταχύνουν τις ποινικές υποθέσεις.

Η Enron ήταν ένα μεγάλο σύμβολο του ευρέως διαδεδομένου προβλήματος στην εταιριοκρατική Αμερική καθώς η άνοδό της ήταν τόσο θεαματική όσο και η πτώση της. Η Enron, η οποία ιδρύθηκε το 1985, όταν η Intertorec αγόρασε το φυσικό αέριο του Χιούστον, σύντομα λειτουργούσε κυρίως από τα στελέχη του φυσικού αερίου του Χιούστον, με τον Ken Lay ως CEO. Το 1990, προσλήφθηκαν τόσο ο Jeffrey Skilling όσο και ο Andy Fastow. Το 1996, ο Skilling έγινε Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος. Η μετεωρική άνοδος τόσο φήμη και την χρηματιστηριακή αξία ήρθε από, με την Enron να ονομασθεί ως μία από τις πιο αξιόλογες εταιρείες περιουσίας το 2001 και κορύφωσης των τιμών των μετοχών του σε \$ 90,56 ανά μετοχή, όπως στις 23 Αυγούστου, 2000. Μεγάλο μέρος της επιτυχίας της εταιρείας πιστώθηκε την οικονομική μαγεία της Fastow. Ωστόσο, η πτώση της εταιρείας ήταν κοντά, ενώ η Skilling παραιτήθηκε τον Αύγουστο του 2001. Ακολούθησε διαγραφή ύψους 1,2 δισεκατομμυρίων

δολαρίων και η έναρξη μιας έρευνας SEC τον Οκτώβριο. Μέχρι τον Δεκέμβριο, η Enron κήρυξε πτώχευση και η τιμή της μετοχής ήταν \$ 26 ανά μετοχή.

Εάν η Enron ήταν μια μοναδική περίπτωση, η ανησυχία θα είχε εξαφανιστεί γρήγορα και η εμπιστοσύνη στις κεφαλαιαγορές θα είχε ξεπεραστεί, αλλά δεν έγινε έτσι. Πριν από την Enron, υπήρχαν εταιρείες όπως η Sunbeam - που δεν ήταν σημαντικές από μόνες τους, αλλά είχαν προειδοποιήσει για το τι θα επακολουθούσε. Μετά την Enron, οι αποκαλύψεις συνεχίζονταν. Η WorldCom επωφελήθηκε από την κεφαλαιοποίηση των εξόδων. Ενώ η Enron προσπαθούσε να ξεπεράσει τις ρυθμιστικές αρχές της λογιστικής και της κεφαλαιαγοράς, η WorldCom έκανε λογιστικά σφάλματα. Μια ανησυχητική πτυχή πολλών από αυτά τα σκάνδαλα είναι η συμπαιγνία μεταξύ πολλών στελεχών.

Μια σημαντική παρατήρηση είναι ότι όλα αυτά τα σκάνδαλα δεν μπορούν να αποδοθούν σε έναν μόνο παράγοντα. Το καθένα ήταν διαφορετικό. Ως εκ τούτου, μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η λύση δεν είναι εύκολο να βρεθεί. Δεν υπάρχει ενιαία λογιστική πρακτική που να καθιστά αυτές τις οντότητες ευάλωτες σε εκτελεστικές υπερβολές.

Αυτό που είχαν αυτά τα παραπάνω σκάνδαλα ως κοινό παράγοντα, ήταν μια κουλτούρα που ήταν διαδεδομένη στις επιχειρήσεις. Ο εταιρικός πολιτισμός επέτρεπε το ψέμα στους μετόχους και τις αγορές. Επίσης, οι ελεγκτές είχαν κλείσει τα μάτια με την εστίασή τους μόνο στις συμβουλευτικές υπηρεσίες. Οι ελεγκτές έπεσαν σε αυτή τη θέση (πιθανώς όχι επειδή ήταν ανίκανοι ή ανήθικοι) λόγω της κουλτούρας στις μεγάλες λογιστικές επιχειρήσεις. Ο Andersen, ο ελεγκτής της Enron, είναι ένα κλασικό παράδειγμα. Υπήρχαν καλοί ελεγκτές που ανατράπηκαν σε έναν οικονομικό αγώνα που οδήγησε σε αδικαιολόγητη εστίαση στην παραγωγή εσόδων. Μια ελεγκτική εταιρεία με τη μεγαλύτερη φήμη όσον αφορά την ικανότητα και την ακεραιότητα

διακυβεύεται από τις αξίες της, καθώς αυτός ήταν ο μόνος τρόπος που οι εταίροι της θεωρούσαν ότι είναι οικονομικά ανταγωνιστικοί.

Η έκρηξη της «οικονομίας της φούσκας» ήταν ένας σημαντικός λόγος για να βγουν στο φως αυτές οι οικονομικές καταχρήσεις. Όταν όλα έμοιαζαν λαμπρά, κανείς δεν αμφισβήτησε τις οικονομικές εκθέσεις των εταιρειών. Στο λογιστικό έλεγχο συζητήθηκε η έλλειψη συνάφειας της ιστορικής κοστολόγησης και ακόμη και το βασικό παραδοσιακό λογιστικό πλαίσιο. Η νέα, αυτή «οικονομία της φούσκας» δεν μπορούσε να διαρκέσει για πάντα. Όταν δεν κράτησε, οι επενδυτές άρχισαν να ρωτούν δύσκολες ερωτήσεις. Για πολλές από τις ερωτήσεις, δεν υπήρχαν απαντήσεις - μόνο αρνήσεις και αποκρύψεις.

Η παθητικότητα των εταιρικών συμβουλίων συνέσφεραν επίσης στις παραπάνω καταστάσεις. Αυτό επιδεινώθηκε από τον αυξανόμενο αριθμό σύνθετων χρηματοοικονομικών συναλλαγών, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν πέρα από την κατανόηση των μελών του διοικητικού συμβουλίου, τα οποία είχαν αποκτήσει την εμπειρία τους πριν από την ίδρυση τέτοιων μέσων. Ακόμη και ένας πρώην διευθυντής λογιστών, ο οποίος ήταν επικεφαλής της επιτροπής ελέγχου της Enron, ένας άνθρωπος με άριστη ακεραιότητα, δυσκολευόταν να κατανοήσει τις συνέπειες των οικονομικών ελιγμών της εταιρείας.

Η πρώτη προφανής αντίδραση είναι να δοθεί έμφαση στην δεοντολογία στα προγράμματα σπουδών των επιχειρήσεων και της λογιστικής. Οι εκπαιδευτικοί σε μια τάξη επιχειρηματικής ηθικής δεν μπορούν να αποτρέψουν κάποιον που έχει την τάση να διαπράττει απάτες. Αλλά είναι επίσης αλήθεια ότι οι περισσότεροι δράστες δεν ξεκίνησαν από παιδιά να διαπράττουν απάτες. Απλά κατέληξαν σε μια ολισθηρή εξέλιξη της ζωής.

Επίσης, η πιο απογοητευτική πτυχή για τα περισσότερα από τα σκάνδαλα είναι ο αριθμός των ανθρώπων που (αν και όχι προσωπικά εμπλεκόμενοι) γνώριζαν τι συνέβαινε και δεν έκαναν τίποτα. Εξαιρέσεις από τον κανόνα είναι κάποιες θαρραλέοι άνθρωποι, πολλοί από τους οποίους ήταν προϊόντα πανεπιστημιακών λογιστικών προγραμμάτων. Έτσι, η εστίαση των τάξεων ηθικής θα πρέπει να είναι η αναγνώριση και η ανάλυση των καταστάσεων που μπορούν να οδηγήσουν σε συμβιβασμό στα ιδανικά και τις αξίες και στην προώθηση της αναφοράς ακατάλληλης συμπεριφοράς. Είναι εύκολο να μπει κανείς σε μια ακαδημαϊκή τάξη ηθικής και να δώσει την απάντηση που θέλει ο εκπαιδευτής. Είναι εντελώς διαφορετικό πράγμα το να βάλει τον εαυτό του σε μια περίπτωση με αντιφατικές πιέσεις και να καθορίσεις την κατάλληλη ενέργεια όταν η δεοντολογία είναι μόνο ένας από τους πολλούς παράγοντες που επηρεάζουν την απόφασή σου. Το λογιστικό επάγγελμα βρίσκεται στη μέση ενός δύσκολου καιρού. Μια φήμη αξιοπιστίας που αποκτήθηκε με τα χρόνια και τις δεκαετίες μπορεί να χαθεί σε μια μέρα.

5. Βιβλιογραφία

Αγγλική

Alford, R., Bourdieu, P. and Coleman, J. (1993). Social Theory for a Changing Society. *Contemporary Sociology*, 22(2), p.157.

Amat, O., Gowthorpe, C. and Perramon, J. (2005). Manipulation of Earnings Reports in Spain - Some Evidence. *SSRN Electronic Journal*.

Atrill, P. and McLaney, E. (2019). *Accounting and finance for non-specialists*. Harlow, England: Pearson.

Badaracco, Jr. Joseph L. (1995) *Business Ethics Roles and Responsibilities* (Irwin, Chicago).

Banmhart, Raymond C.: 'How Ethical Are Businessmen?', *Harvard Business Review* 39 (1961), 6-8, 10-19, 156-176

Bean, D. and Bernardi, R. (2007). Ethics Education in our Colleges and Universities: A Positive Role for Accounting Practitioners. *Journal of Academic Ethics*, 5(1), pp.59-75.

Bentham, J., Goldworth, A. and Rosen, F. (1997). *Deontology*. Oxford: Clarendon Press.

Brown, A. (2009). Therapeutic Cloning: The Ethical Road to Regulation Part I: Arguments For and Against & Regulations. *Human Reproduction & Genetic Ethics*, 15(2), pp.75-86.

Brunk, K. H. (2010). Exploring origins of ethical company/brand perceptions—reply to Shea and Cohn’s commentaries. *Journal of Business Research*, 63(12), 1364–1367.

Bryman, A. & Bell, E. (2007) *Business research methods* (2nd ed.). New York, NY: Oxford University Press Inc.

Carvalho, M., Silva, N., Klein, C. and Oliveira, G. (2010). Aplicação do EuroSCORE na cirurgia de revascularização miocárdica em hospitais públicos do Rio de Janeiro. *Revista Brasileira de Cirurgia Cardiovascular*, 25(2), pp.209-217.

Cox, P. and Friedman, B. (2009). The Team Boat Exercise: Enhancing Team Communication Midsemester. *Business Communication Quarterly*, 72(2), pp.230-236.

Davis M, Andersen M, Curtis M (2001) Measuring Ethical Ideology in Business Ethics: A Critical Analysis of the Ethics Position Questionnaire, *Journal of Business Ethics* 32: 35–53, 2001.

Duska, R., Kury, K. and Duska, B. (2018). *Accounting ethics*. Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Elango B, Paul K, Kundu S, Paudel S (2010) Organizational Ethics, Individual Ethics, and Ethical Intentions in International Decision-Making, *Journal of Business Ethics* (2010) 97:543–561, DOI 10.1007/s10551-010-0524-z.

Fassin Y, Rossem A, Buelens M (2011) Small-Business Owner-Managers’ Perceptions of Business Ethics and CSR-Related Concepts.

Figueiredo, A. and Guilhem, D. (2008). Ética Moral. Revista Internacional Interdisciplinar INTERthesis, 5(1), p.29.

Frederick, R. (1999). A companion to business ethics. Malden, Mass.: Blackwell Publishers.

Frost, C. and Pownall, G. (1994). Accounting Disclosure Practices in the United States and the United Kingdom. Journal of Accounting Research, 32(1), p.75.

Ghosh D, Zaher A (2011) Business, ethics, and profit: Are they compatible under corporate governance in our global economy?, Global Finance Journal 22 (2011) 72– 79.

Graham, G. (2011). Theories of ethics. New York: Routledge.

KANT, I. (2019). GROUNDWORK FOR THE METAPHYSICS OF MORALS. [S.l.]: OXFORD UNIV PRESS.

Ketz, J. (2006). Accounting ethics. London: Routledge.

Kohlberg, L. (1981). The meaning and measurement of moral development. Worcester, Mass.: Clark University Press.

Krishna A, Dangayach G.S. , Jain R (2011) Business Ethics: A Sustainability Approach, Social and Behavioral Sciences 25 (2011) 281 – 286.

McPhail, K. (2013). Accounting ethics. London: SAGE.

Mulki J, Jaramillo F (2011) Ethical reputation and value received: customer perceptions, International Journal of Bank Marketing Vol. 29 No. 5, 2011. New York: Free Press, pp. 1-47.

Provis C (2010) Virtuous Decision Making for Business Ethics Chris Journal of Business Ethics (2010) 91:3–16, DOI 10.1007/s10551-010-0564-4

Murthy, C. (2010). Business Ethics. New Delhi: Himalaya Pub. House.

Roth, J. (2007). Ethics, Revised Edition. Ipswich: Salem Press.

Shaw, W. (2017). Business ethics. Boston, MA: Cengage Learning.

Ελληνική

Αργύρη Ε. (2018). Η λογιστική μέσα από τα μάτια του φιλοσόφου του 20ού αιώνα Michel Foucault, διπλωματική εργασία που υπεβλήθη στο Παν/μιο Αιγαίου.

Βατικιώτης, Λ. (2010). Ποιος θα ελέγξει τους ελεγκτές; (Επίκαιρα, 2-8/9/2010), 04-09-2010. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <https://leonidasvatikiotis.wordpress.com/2010/09/04>.

Γεροντίδου Ρ.,(2019) Η ΗΘΙΚΗ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ, διπλωματική εργασία υποβληθείσα στο ΑΠΘ

Καλλιοντζάκη Δ.,(2015) ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ, Διπλωματική Εργασία υποβληθείσα στο Παν/μιο Πειραιώς,

Καραμανώλη, Ε. (2012). Στον Κορυδαλλό ο Λαυρεντιάδης, Εφημερίδα Η Καθημερινή, 18-12-2012. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.kathimerini.gr/476041/article/epikairothta/ellada/ston-korydallo-o-layrentiadhs>.

Κατή, Κ. (2012). ΛΑΥΡΕΝΤΗΣ ΛΑΥΡΕΝΤΙΑΔΗΣ .....Η ΑΝΟΔΟΣ ΚΑΙ Η ΠΤΩΣΗ...πως στήθηκε το κόλπο grosso στην Proton Bank, Η Εφημερίδα των Συντακτών, 19-12-2012. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.laimitomos.com/λαυρεντησλαυρεντιαδης-η-ανοδος-και/>.

Κατραμάδου, Δ. (2002). Χειρότερο σκάνδαλο και από την Enron, 27-06-2002. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.kathimerini.gr/122631/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/xeirotero-skandalokai-aro-thn-enron>.

Κοτσίρης Λ.,(1991) Περιεχόμενο των Ελληνικών Κωδίκων Δεοντολογίας, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών, Η διαφήμιση και οι Κώδικες Δεοντολογίας, 8ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων Εμπορικών, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα,

Λιβαδά Χρ.,(2005) Κώδικες Δεοντολογίας του χρηματοοικονομικού τομέα. Νομική φύση και λειτουργία, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

Μαντάς, Θ. (2017). Το οικονομικό έγκλημα και πως αντιμετωπίζεται, 17-05-2017. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.insider.gr/apopseis/vlogs/48164/oikonomikoegeklima-kai-pos-antimetopizetai>.

Μπάμπης, Μ. (2017). Το αδιαφανές κουαρτέτο των ελεγκτικών εταιρειών, 05-07-2017. Ανακτήθηκε από τον ιστότοπο <http://www.efsyn.gr/arthro/adiafaneskoyarteto-ton-elegktikon-etaireion>.

Μπαμπινιώτης Γ., (2008). Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας, εκδόσεις Κέντρο Λεξιλογίας, Αθήνα

Νικολαΐδης, Η. (2012). Η άνοδος και η πτώση του Λαυρέντη Λαυρεντιάδη, Εφημερίδα Το Βήμα, 02-02-2012. από τον ιστότοπο <http://www.tovima.gr/vimagazino/views/article/?aid=441496>.

Παράρτημα 1^ο

Κώδικας Ορκωτών Λογιστών

Ο Ελληνικός κώδικας χωρίζεται σε τρία μεγάλα κεφάλαια τα οποία είναι τα παρακάτω:

Οι Γενικές διατάξεις.

Τα καθήκοντα, τα δικαιώματα, οι υποχρεώσεις και ο τρόπος άσκησης του επαγγέλματος.

Οι μεταβατικές και οι τελικές διατάξεις.

Οι Γενικές Διατάξεις

Σκοπός

Ο παρών Κώδικας έχει ως σκοπό τη διασφάλιση της ποιότητας και της διαφάνειας των παρεχομένων υπηρεσιών από τους Λογιστές και Φοροτεχνικούς για την προστασία τόσο του ηθικού και επαγγελματικού κύρους τους και των νόμιμων δικαιωμάτων κάθε Φυσικού ή Νομικού Προσώπου που χρησιμοποιεί υποχρεωτικά ή προαιρετικά τις υπηρεσίες τους, όσο και του δημοσίου συμφέροντος.

Άρθρο 2

Πεδίο και Έκταση Εφαρμογής

1. Οι διατάξεις του παρόντος εφαρμόζονται σε όλους ανεξαιρέτως τους Λογιστές και Φοροτεχνικούς, ελεύθερους επαγγελματίες ή μισθωτούς, μέλη ή μη του Οικονομικού

Επιμελητηρίου (ΟΕΕ), οι οποίοι υποχρεούνται να τηρούν τους γενικούς και ειδικούς κανόνες και αρχές που προβλέπονται στον παρόντα κώδικα καθώς επίσης και όλες τις υποχρεώσεις που απορρέουν από διατάξεις άλλων νόμων, προεδρικών διαταγμάτων, υπουργικών αποφάσεων και σχετικών εγκυκλίων.

2. Θέματα που δεν αναφέρονται στον παρόντα Κώδικα συμπληρώνονται με τον ισχύοντα Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (International Federation of Accountants).

Άρθρο 3

Θεμελιώδεις Αρχές Ασκήσεως Επαγγέλματος

Ο Λογιστής Φοροτεχνικός πρέπει να συμμορφώνεται με τις ακόλουθες θεμελιώδεις αρχές:

1. Ακεραιότητα - να είναι ευθύς και ειλικρινής σε όλες τις επαγγελματικές και επιχειρηματικές σχέσεις.
2. Αντικειμενικότητα - να μην επιτρέπει την προκατάληψη, τη σύγκρουση συμφερόντων ή την καταχρηστική επιρροή άλλων, την σύμπτωση στο ίδιο πρόσωπο των ιδιοτήτων ελέγχοντος και ελεγχομένου, που αναιρεί την επαγγελματική ή εμπορική κρίση.
3. Επαγγελματική επάρκεια και δέουσα προσοχή - να καταβάλει κάθε προσπάθεια για τη διατήρηση των επαγγελματικών γνώσεων και δεξιοτήτων στο επίπεδο που απαιτείται για να διασφαλιστεί ότι ο πελάτης ή ο εργοδότης λαμβάνει τις κατάλληλες επαγγελματικές υπηρεσίες, μέσω συνεχούς επιμόρφωσης με βάση τις τρέχουσες εξελίξεις στην νομοθεσία, την πράξη και τις τεχνικές.

4. Εχεμύθεια - να τηρεί την εμπιστευτικότητα των πληροφοριών που αποκτήθηκαν ως αποτέλεσμα των επαγγελματικών και επιχειρηματικών σχέσεων και συνεπώς, να μην αποκαλύπτει οποιαδήποτε τέτοια πληροφορία σε τρίτους χωρίς την κατάλληλη και ειδική αρμοδιότητα και αν δεν υπάρχει νομικό ή επαγγελματικό δικαίωμα ή υποχρέωση να γνωστοποιήσει, να μη χρησιμοποιεί τις πληροφορίες για προσωπικό όφελος ή για όφελος τρίτων.
5. Επαγγελματική συμπεριφορά - να συμμορφώνεται με τους σχετικούς νόμους και κανονισμούς και να αποφεύγει κάθε ενέργεια που απαξιώνει το επάγγελμα.
6. Κοινωνική υπευθυνότητα - να ασκεί την επαγγελματική του δραστηριότητα με αξιοπιστία και κοινωνική υπευθυνότητα απέναντι στο επάγγελμα, τον πελάτη και το κοινωνικό σύνολο.

Άρθρο 4

Εννοιολογικοί προσδιορισμοί

Ο Λογιστής Φοροτεχνικός απαιτείται κατά την άσκηση του επαγγέλματός του να εντοπίζει και να αξιολογεί τους κινδύνους με βάση τις θεμελιώδεις αρχές, την ισχύουσα νομοθεσία και τις διατάξεις του παρόντος και να προβαίνει στις κατάλληλες ενέργειες για την εξάλειψη ή μείωσή τους σε νομίμως αποδεκτά επίπεδα.

Κίνδυνοι και ενέργειες

A. Κίνδυνοι: ενδέχεται να δημιουργηθούν από ένα ευρύ φάσμα σχέσεων και περιστάσεων.

Μια σχέση ή περίπτωση δημιουργεί κίνδυνο όταν μπορεί να διακυβεύσει, ή θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι θα διακυβεύσει τη συμμόρφωση του Λογιστή Φοροτεχνικού με τις θεμελιώδεις αρχές.

Μια περίπτωση ή μία σχέση μπορεί να δημιουργήσει περισσότερους από έναν κινδύνους που μπορεί να επηρεάσουν τη συμμόρφωση με περισσότερες από μία θεμελιώδεις αρχές.

Οι κίνδυνοι εμπίπτουν σε μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες κατηγορίες:

1. Κίνδυνος προσωπικού συμφέροντος: ο κίνδυνος ότι ένα οικονομικό ή άλλο συμφέρον θα επηρεάσει ανάρμοστα μία απόφαση ή τη συμπεριφορά του Λογιστή Φοροτεχνικού.
2. Κίνδυνος αυτοαξιολόγησης: ο κίνδυνος ότι ο Λογιστής Φοροτεχνικός δε θα αξιολογήσει σωστά τα αποτελέσματα των ενεργειών του ή άλλου ατόμου του γραφείου του.
3. Κίνδυνος υπεράσπισης: ο κίνδυνος να διακυβεύεται η αντικειμενικότητα του Λογιστή Φοροτεχνικού όταν αυτός υπερασπίζεται τον πελάτη ή τον εργοδότη του.
4. Κίνδυνος εξοικείωσης: ο κίνδυνος που οφείλεται στη μακρά και στενή σχέση του Λογιστή Φοροτεχνικού με τον πελάτη ή εργοδότη, η οποία μπορεί να οδηγήσει στον επηρεασμό της αντικειμενικότητάς του στην άσκηση των καθηκόντων του.
5. Κίνδυνος εκφοβισμού: ο κίνδυνος ότι ο Λογιστής Φοροτεχνικός θα αποθαρρύνεται από το να ενεργεί αντικειμενικά, λόγω πιέσεων.

B. Ενέργειες: είναι τα μέτρα που μπορεί να εξαλείψουν τους κινδύνους ή να τους μειώσουν σε ένα αποδεκτό επίπεδο και εμπίπτουν σε δύο γενικές κατηγορίες:

1. Ενέργειες που δημιουργούνται από τον επαγγελματισμό, τις νομοθετικές διατάξεις ή κανονισμούς, δηλαδή:

- εκπαίδευση, κατάρτιση και εμπειρία για την είσοδο στο επάγγελμα,

- συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη,
- κανονισμοί εταιρικής διακυβέρνησης,
- επαγγελματικά πρότυπα επαγγελματική ή κανονιστική παρακολούθηση και πειθαρχικές διαδικασίες,
- εξωτερική αξιολόγηση από ένα νομικά αρμόδιο τρίτο μέρος των εκθέσεων, των αποδόσεων, των επικοινωνιών ή των πληροφοριών που παράγονται από έναν επαγγελματία Λογιστή Φοροτεχνικό.

2. Ενέργειες στο εργασιακό περιβάλλον.

- αποτελεσματικά συστήματα κοινοποίησης που λειτουργούν στον οργανισμό, στο επάγγελμα ή σε μια ρυθμιστική αρχή, τα οποία επιτρέπουν στους συναδέλφους, τους εργοδότες και τους πελάτες να επιστήσουν την προσοχή σε αντιεπαγγελματική ή ανήθικη συμπεριφορά,
- η υποχρεωτική καταγγελία των αντιδεοντολογικών συμπεριφορών.

Γ. Επίλυση ηθικού διλήμματος Ο Λογιστής Φοροτεχνικός μπορεί να κληθεί να επιλύσει μια σύγκρουση με τις θεμελιώδεις αρχές. Για να το πραγματοποιήσει αυτό πρέπει να στηριχθεί στα κάτωθι:

- τα ουσιώδη πραγματικά περιστατικά,
- τα ηθικά ζητήματα που εμπλέκονται,
- τις θεμελιώδεις αρχές που συνδέονται με το εν λόγω θέμα,
- τις βεβαιωμένες εσωτερικές διαδικασίες και
- τους εναλλακτικούς τρόπους δράσης.

Αφού εξετάσει τους σχετικούς παράγοντες και αξιολογώντας το βάρος των συνεπειών κάθε πιθανής πορείας δράσης, ο Λογιστής Φοροτεχνικός καθορίζει την κατάλληλη δράση. Εάν το θέμα παραμένει ανεπίλυτο, ο Λογιστής Φοροτεχνικός μπορεί να διεξάγει διαβουλεύσεις με άλλα αρμόδια πρόσωπα εντός της επιχείρησης ή του οργανισμού για να βοηθήσει στην επίλυση. Τέλος δύναται να επικοινωνήσει με την Κεντρική Υπηρεσία του Οικονομικού Επιμελητηρίου που είναι αρμόδιος φορέας εποπτείας της τήρησης του παρόντος Κώδικα Δεοντολογίας.

Άρθρο 5

Ορισμοί

Για την εφαρμογή του παρόντος, οι παρακάτω όροι χρησιμοποιούνται με τις προσδιοριζόμενες έννοιες:

Μέλη του Οικονομικού Επιμελητηρίου είναι αυτά που ορίζονται στο Ν. 1100/1980, όπως ισχύει.

Λογιστές Φοροτεχνικοί είναι όσοι έχουν λάβει επαγγελματική ταυτότητα από το Οικονομικό Επιμελητήριο με βάση τις ισχύουσες διατάξεις.

Πελάτης είναι κάθε Φυσικό ή Νομικό Πρόσωπο που αναθέτει σε Λογιστή Φοροτεχνικό, μισθωτό ή ελεύθερο επαγγελματία να του προσφέρει τις υπηρεσίες του είτε σε σταθερή σχέση (τήρηση ή επίβλεψη βιβλίων) για ορισμένο ή αόριστο χρονικό διάστημα, είτε εκτάκτως (διάφορες φορολογικές, λογιστικές ή οικονομικές γενικά εργασίες), στα πλαίσια των εκτελουμένων από αυτόν εργασιών.

Βοηθός είναι κάθε τρίτος ο οποίος μπορεί να έχει σχέση με τις εκτελούμενες εργασίες από το Λογιστή Φοροτεχνικό, που εγγράφως του έχουν ανατεθεί.

Νόμιμη αμοιβή Λογιστή-φοροτεχνικού είναι κάθε αμοιβή η οποία προκύπτει:

- 1) ύστερα από νόμιμα ανατεθειμένη εργασία, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, βάσει ιδιαίτερης συμφωνίας των δύο πλευρών,
- 2) για τους παρέχοντες τις υπηρεσίες τους με υπαλληλική σχέση, βάσει της εργατικής νομοθεσίας σε συνδυασμό με τις συλλογικές ή ατομικές συμβάσεις εργασίας.

Τα Καθήκοντα, Δικαιώματα και η Άσκηση

Όσον αφορά τα καθήκοντα, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις-άσκηση του επαγγέλματος, τα άρθρα που περιλαμβάνονται σε αυτήν την κατηγορία του κώδικα περιλαμβάνει τα άρθρα που προσδιορίζουν με σαφήνεια τους παράγοντες που ο επαγγελματίας οφείλει να λάβει υπόψη του. Σε αυτά τα άρθρα μέσα, αναλύονται έννοιες όπως ο κίνδυνος, η εμπιστοσύνη, αλλά και πιο γενικές έννοιες όπως το τί γίνεται σε περίπτωση ασθένειας και έλλειψης αντικειμενικότητας.

Άρθρο 6

Αρχές παροχής επαγγελματικών υπηρεσιών

1. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός οφείλει να παρέχει τις επαγγελματικές υπηρεσίες του κατά τρόπο που να διασφαλίζει τη νομιμότητα στην παροχή των υπηρεσιών του αυτών και την εγκυρότητα της εκφραζόμενης απ' αυτόν επαγγελματικής γνώμης. Προς τούτο είναι υποχρεωμένος να τηρεί παράλληλα με τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας και τον παρόντα Κώδικα.
2. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός δικαιούται να χρησιμοποιεί βοηθούς για την παροχή των επαγγελματικών υπηρεσιών του, έχει όμως την ευθύνη για την εργασία που εκτέλεσαν οι βοηθοί

του, τους οποίους υποχρεούται να επιβλέπει και να αναθέτει σ' αυτούς μόνο τις εργασίες που είναι σε θέση να εκτελέσουν ικανοποιητικά.

3. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός πρέπει να αξιολογεί τυχόν κινδύνους που απειλούν τη συμμόρφωση με τις θεμελιώδεις αρχές, όταν γνωρίζει περιστάσεις ή σχέσεις που μπορεί να εμποδίζουν την τήρηση αυτών των θεμελιωδών αρχών.

4. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός λαμβάνει τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά στοιχεία υπόψη κατά την αξιολόγηση της σημασίας του κινδύνου. Εάν ο κίνδυνος είναι πολύ σημαντικός, ο Λογιστής Φοροτεχνικός θα πρέπει να παραιτηθεί από την οποιαδήποτε δέσμευση έχει αναλάβει ή από την επιχείρηση που τον απασχολεί. Εάν ένας Λογιστής Φοροτεχνικός παραβιάσει χωρίς υπαιτιότητα μια διάταξη του παρόντος Κώδικα, ανάλογα με τη φύση και τη σημασία του θέματος, μια τέτοια ακούσια παραβίαση μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν θίγει την τήρηση των θεμελιωδών αρχών που προβλέπονται, εφόσον η παραβίαση εντοπίστηκε, διορθώθηκε αμέσως και εφαρμόστηκαν όλα τα αναγκαία μέτρα διασφάλισης. Όταν ένας Λογιστής Φοροτεχνικός αντιμετωπίζει ιδιαίτερες συνθήκες κατά τις οποίες η εφαρμογή μιας ειδικής διάταξης του Κώδικα θα οδηγούσε σε ανεπιθύμητο αποτέλεσμα ή εναντίον του δημόσιου συμφέροντος, συνιστάται αυτός να συμβουλευεται τις υπηρεσίες του Οικονομικού Επιμελητηρίου που είναι αρμόδιος φορέας εποπτείας της εφαρμογής του παρόντος Κώδικα.

Σε κάθε περίπτωση, ο Λογιστής Φοροτεχνικός οφείλει:

4.1. Να συμπεριφέρεται με αξιοπρέπεια έναντι των αντισυμβαλλομένων μερών, των συναδέλφων και των μελών των θεσμοθετημένων οργάνων.

4.2. Να ασκεί την επαγγελματική του δραστηριότητα χωρίς να θίγει την τιμή και την υπόληψη των συναδέλφων του ή να προκαλεί αμφιβολίες για την επαγγελματική τους ικανότητα ή αξιοπιστία.

4.3. Να παρέχει τις επαγγελματικές υπηρεσίες του με τρόπο αντικειμενικό τηρώντας τη Λογιστική και Φορολογική Νομοθεσία αλλά και κάθε Νόμο που αφορά στο επάγγελμα του Λογιστή Φοροτεχνικού.

4.4. Να μην εγκαταλείπει χωρίς αναίτιο λόγο οποιαδήποτε εργασία του έχει ανατεθεί αφήνοντας εκτεθειμένους συνεργάτες, πελάτες και εργοδότες.

4.5. Να μην παρέχει ανακριβή ή παραπλανητικά στοιχεία και πληροφορίες σε συνεργάτες ή πελάτες του εργοδότη-πελάτη του ή και τρίτους καθώς και στα θεσμικά ή εντεταλμένα Κρατικά Όργανα, Φορείς και Δημόσιες Υπηρεσίες. Εάν η υποχρέωσή του αυτή γίνει αιτία να λυθεί η έμμισθη ή επαγγελματική σχέση του, λόγω άρνησής του έναντι εντολών του εργοδότη ή πελάτη του, είναι υποχρεωμένος να το καταγγείλει άμεσα στο Οικονομικό Επιμελητήριο.

4.6. Να μη δυσφημεί, απειλεί, προσβάλλει συναδέλφους, συνεργάτες, πελάτες ή και τρίτους, να μην ανταγωνίζεται με αθέμιτο τρόπο συναδέλφους και να μην επιδιώκει την προσέλκυση ή διατήρηση εργασιών με μη διαφανή μέσα ή ψευδείς πληροφορίες ως προς τα επαγγελματικά του προσόντα.

4.7. Να τηρεί το επαγγελματικό απόρρητο για τις υποθέσεις που χειρίζεται και αφορούν τον εργοδότη ή πελάτη του ακόμη και αν θεωρεί ότι η παροχή κάποιων πληροφοριών που τους αφορούν δε πρόκειται να τους βλάψει.

4.8. Να μην υπογράφει και να μη διεκπεραιώνει εργασίες οι οποίες δεν καλύπτονται από την επαγγελματική ταυτότητα όπως αυτή χορηγείται από το Οικονομικό Επιμελητήριο, σύμφωνα με τις ισχύουσες κάθε φορά διατάξεις.

4.9. Να εφαρμόζει την εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία, όπως ισχύουν κάθε φορά.

4.10. Να προστατεύει και να σέβεται τις οδηγίες και τις κατευθύνσεις της Δημόσιας Διοίκησης και του Οικονομικού Επιμελητηρίου και να μη συγκαλύπτει καμία παράβαση του παρόντος Κώδικα που περιήλθε από οιονδήποτε και με οποιοδήποτε τρόπο σε γνώση του.

4.11. Να μη δέχεται να προσφέρει υπηρεσίες με αμοιβή ή δωρεάν, σε επαγγελματίες, εταιρείες και ιδιώτες, αν δεν υπάρχει μεταξύ τους υπαλληλική σχέση με όλες τις προϋποθέσεις που ορίζει η εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία ή σύμβαση ανεξάρτητων υπηρεσιών, με την έκδοση του προβλεπόμενου στοιχείου του Κ.Φ.Α.Σ και η οποία προϋποθέτει έναρξη εργασιών σε Δ.Ο.Υ. Εξαιρετικώς, επιτρέπεται η παροχή υπηρεσιών, χωρίς τον ως άνω περιορισμό προς σύζυγο ή προς συγγενή εξ αίματος ή εξ αγχιστείας μέχρι του τρίτου βαθμού, καθώς και προς Λογιστή Φοροτεχνικό ή συνταξιούχο Λογιστή Φοροτεχνικό, εφόσον πρόκειται για προσωπική τους υπόθεση.

4.12. Σε περίπτωση αντικειμενικής αδυναμίας λόγω έκτακτου γεγονότος, σοβαρής ασθένειας ή ανωτέρας βίας, για την κάλυψη των αναγκών των πελατών του και σε συνεργασία μαζί τους, να απευθύνεται σε συνάδελφο Λογιστή Φοροτεχνικό ίδιας τάξης.

5. Σε κάθε περίπτωση, ο Λογιστής Φοροτεχνικός παρέχει τις επαγγελματικές υπηρεσίες του ατομικά μόνο αν η επαγγελματική του ταυτότητα είναι σε ισχύ.

6. Κάθε Λογιστής Φοροτεχνικός σε περίπτωση συνταξιοδότησής του είναι υποχρεωμένος, εντός 3 μηνών από την κατάθεση της αίτησης συνταξιοδότησης, να ενημερώσει το Οικονομικό Επιμελητήριο και να καταθέσει την επαγγελματική του ταυτότητα.

Άρθρο 7

Ανεξαρτησία και Αντικειμενικότητα

1. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός οφείλει πάντοτε να ασκεί το Λογιστικό Φοροτεχνικό έργο κατά τρόπο αντικειμενικό και ανεξάρτητο από κάθε είδους επιρροή.

2. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός που διαπιστώνει σοβαρές παρατυπίες οφείλει να μην αποδεχθεί ή να διακόψει άμεσα τη συγκεκριμένη εργασία, ενώ απαγορεύεται να συμπράττει σε φοροδιαφυγή ανεξαρτήτως ποσού.

3. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός, όταν απειλείται η ανεξαρτησία του και αδυνατεί να παράσχει μία έντιμη και αμερόληπτη γνώμη, οφείλει να μην αποδεχθεί την εργασία ή να σταματήσει μια συνεργασία λόγω παράβασης φορολογικών διατάξεων, παρά την αντίθετη προφορική ή έγγραφη ενημέρωση του πελάτη-εργοδότη του, ενημερώνοντας παράλληλα τις αρμόδιες αρχές για την λήψη των απαιτούμενων μέτρων.

4. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός οφείλει να τηρεί τους ακόλουθους κανόνες ώστε να εξασφαλίζει την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητά του:

4.1. Να μην εκτελεί οιαδήποτε εργασία χωρίς να εκδίδει τα νόμιμα δικαιολογητικά και αποδείξεις.

4.2. Να μην αποφασίζει ο ίδιος σε θέματα μη αρμοδιότητάς του.

- 4.3. Να είναι συνεργάσιμος με τις φορολογικές ή άλλες κρατικές αρχές και να συνδράμει στην ομαλή διεξαγωγή κάθε είδους ελέγχου που δέχεται η Επιχείρηση ή ο Πελάτης του ή ο Εργοδότης του, εκτός των περιπτώσεων αντικειμενικής αδυναμίας.
- 4.4. Να τηρεί αυστηρά τις κείμενες νομοθετικές διατάξεις και αποφάσεις του Οικονομικού Επιμελητηρίου και να φροντίζει για την τήρηση των ασυμβίβαστων σχετικά με το επάγγελμα.
- 4.5. Να καταγγέλλει στην Επιτροπή Τηρήσεως Δεοντολογίας του Οικονομικού Επιμελητηρίου κάθε τρίτο που ενεργεί ενάντια στον παρόντα Κώδικα αλλά και που εξασκεί το επάγγελμα ευκαιριακά χωρίς επαγγελματική ταυτότητα ή παρανόμως.
- 4.6. Να θέτει τη σφραγίδα και την ηλεκτρονική υπογραφή του σε κάθε έντυπο ή έγγραφο που συντάσσει, βάσει των στοιχείων που τέθηκαν υπόψη του.
- 4.7. Να μη δέχεται δώρα ή φιλοξενία σημαντικής αξίας καθώς υπάρχει το ενδεχόμενο να επηρεάσουν την αντικειμενικότητά και την ανεξαρτησία του.
- 4.8. Να μην αποδέχεται πρόταση από επιχειρήσεις στις οποίες είναι υπεύθυνος για την Λογιστική Φοροτεχνική τους κάλυψη, για την συμμετοχή του στο εταιρικό ή μετοχικό κεφάλαιο εταιρειών ή στην διοίκηση επιχειρήσεων καθ' οιονδήποτε τρόπο, καθώς υπάρχει σοβαρό ενδεχόμενο να απολέσει την ανεξαρτησία του και την αντικειμενικότητά του και να υποπέσει σε παραβάσεις του παρόντος Κώδικα.
- 4.9. Να μην αποδέχεται πελάτης του να ορισθεί εγγυητής σε δάνειο που χορηγήθηκε στον ίδιο ή πρόσωπο της οικογένειάς του.

4.10. Να θέτει τις προϋποθέσεις εκείνες, ώστε οι φιλικές ή οικογενειακές σχέσεις που αναπτύσσονται σε βάθος χρόνου να μην επηρεάζουν την ποιότητα των υπηρεσιών του, την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητά του.

5. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός που μετέχει ή πρόκειται να μετάσχει, είτε ως ομόρρυθμος μέλος ή διαχειριστής σε ΟΕ ή ΕΕ ή ΕΠΕ, είτε ως μέλος σε Δ.Σ. Ανωνύμων Εταιρειών, υποχρεούται εντός μηνός να γνωστοποιεί στο Ο.Ε.Ε. οποιαδήποτε μεταβολή αφορά τις ιδιότητές του αυτές, προσκομίζοντας αντίγραφο του τροποποιηθέντος καταστατικού είτε των πρακτικών ΓΣ και ΔΣ των Ανωνύμων Εταιρειών.

6. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός έχει υποχρέωση να μεριμνά ούτως ώστε η παροχή των εκ μέρους του υπηρεσιών να έχει ανεξάρτητο χαρακτήρα και ο ίδιος να λειτουργεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποτρέπονται φαινόμενα μεροληψίας και υποκειμενικότητας κατά την άσκηση των καθηκόντων του.

Άρθρο 8

Εχεμύθεια

1. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός και κάθε υπάλληλος ή συνεργάτης του οφείλει να τηρεί το επαγγελματικό απόρρητο και να μην αποκαλύπτει γεγονότα ή πληροφορίες που περιήλθαν στη γνώση του κατά την εκτέλεση του έργου του, εκτός αν έχει τέτοια υποχρέωση από το νόμο.

2. Απαγορεύεται στον Λογιστή Φοροτεχνικό να κάνει χρήση καθ' οιονδήποτε τρόπο για όφελος δικό του, τρίτων ή ανταγωνιστικών επιχειρήσεων των γεγονότων και των πληροφοριών που περιήλθαν σε γνώση του κατά την εκτέλεση του έργου του, εκτός αν η αποκάλυψη των

γεγονότων και των πληροφοριών είναι αναγκαία για την υπεράσπισή του ενώπιον δικαστικής αρχής ή την υποστήριξη των θέσεών του ενώπιον των Πειθαρχικών Οργάνων του Οικονομικού Επιμελητηρίου.

3. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός οφείλει να τηρεί το επαγγελματικό απόρρητο και μετά τη λήξη της παροχής των επαγγελματικών του υπηρεσιών προς οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο.

4. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός οφείλει να υπενθυμίζει στους βοηθούς και τους συνεργάτες του την υποχρέωση τήρησης του επαγγελματικού απορρήτου.

Άρθρο 9

Ποιοτική επάρκεια Λογιστικών και Φοροτεχνικών εργασιών

1. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός υποχρεούται για κάθε εκτελούμενη απ' αυτόν εργασία να ακολουθεί πιστά ό,τι προβλέπεται από το Π.Δ. 340/1998, όπως αυτό ισχύει κάθε φορά, ό,τι άλλο μελλοντικά ενταχθεί στις υποχρεώσεις του Λογιστή Φοροτεχνικού, καθώς επίσης και ό,τι η εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία ορίζει σαν υποχρεώσεις των επιτηδευματιών ή των ιδιωτών στους οποίους παρέχει τις υπηρεσίες του. Πλημμελής εκτέλεση των καθηκόντων του Λογιστή Φοροτεχνικού επιφέρει τις συνέπειες που προβλέπονται στον παρόντα Κώδικα.

2. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός οφείλει να ενημερώνεται συνεχώς για όλες τις νομοθετικές αλλαγές που αφορούν το επάγγελμά του και γενικότερα να φροντίζει για τη «δια βίου» εκπαίδευσή του και μέσω του Οικονομικού Επιμελητηρίου παρακολουθώντας τα τακτικά αναγκαία σεμινάρια που αυτό διοργανώνει, ώστε να διασφαλίζει τον εργοδότη του ή τους πελάτες του μέσω υψηλού επιπέδου παρεχομένων υπηρεσιών.

3. Σε περίπτωση που ζητήσει τις υπηρεσίες του πελάτη τον οποίο δεν μπορεί να εξυπηρετήσει λόγω φόρτου εργασίας ή λόγω έλλειψης των προϋποθέσεων που ορίζουν οι νόμοι, οφείλει να τον παραπέμψει σε συνάδελφο που έχει τα νόμιμα προσόντα ή να επιλέξει από λίστα συναδέλφων που υπάρχει στο ΟΕΕ και έχουν τα νόμιμα προσόντα.

Άρθρο 10

Ευθύνη και Υποχρεώσεις του παρέχοντος υπηρεσίες Λογιστή Φοροτεχνικού

1. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός ευθύνεται για κάθε περιουσιακή ή ηθική ζημία που προκάλεσε με υπαίτια πράξη ή παράλειψή του κατά την παροχή των υπηρεσιών στον πελάτη ή εργοδότη του, κατά τις κείμενες διατάξεις.

2. Ο αποδέκτης των υπηρεσιών φέρει το βάρος της απόδειξης της ύπαρξης υπαιτιότητας.

Για την εκτίμηση της έλλειψης υπαιτιότητας λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές συνθήκες, ιδίως:

- το διαθέσιμο χρονικό περιθώριο μέχρι τη λήξη της καταληκτικής ημερομηνίας,
- η πληρότητα των στοιχείων που παρέδωσε ο ζημιωθείς,
- ο εύλογος απαιτούμενος χρόνος για αντίστοιχη υπηρεσία λαμβάνοντας υπόψη τον ιδιαίτερο φόρτο κάποιων χρονικών περιόδων,
- η αξία της παρεχόμενης υπηρεσίας,
- η ελευθερία δράσης που δόθηκε στο Λογιστή Φοροτεχνικό στο πλαίσιο της ανατεθείσας εργασίας και

- το αν ο ζημιωθής ανήκει σε κατηγορία μειονεκτούντων ή ευπρόσβλητων προσώπων.

3. Η ύπαρξη ή δυνατότητα τελειότερης υπηρεσίας κατά το χρόνο παροχής της υπηρεσίας ή μεταγενέστερα δε θεμελιώνει άνευ ετέρου υπαιτιότητα.

4. Εάν η υπηρεσία δεν παρασχεθεί για λόγους που αφορούν τον παρέχοντα υπηρεσίες, τότε ο πελάτης δικαιούται να λάβει ό,τι κατέβαλε ως αντίτιμο για τη μη παρασχεθείσα υπηρεσία.

5. Σε περίπτωση που δεν επιθυμεί τη συνέχιση της συνεργασίας με πελάτη του πρέπει να τον ειδοποιήσει εγγράφως ή με οποιοδήποτε άλλο πρόσφορο τρόπο(fax ή mail) και να του παρασχεθεί εύλογος χρόνος, ο οποίος δε μπορεί να υπερβαίνει τους δύο μήνες, να βρει άλλο συνεργάτη ανάλογα με την κατηγορία των βιβλίων του Κώδικα Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών (Κ.Φ.Α.Σ.) που τηρεί.

6. Σε περιπτώσεις που ο πελάτης δε συμμορφώνεται με τις έγγραφες ή προφορικές υποδείξεις του ή παραβαίνει ηθελημένα τη φορολογική νομοθεσία η μη συνέχιση της συνεργασίας μπορεί να γίνει χωρίς την τήρηση της προηγούμενης προθεσμίας.

7. Σε περίπτωση λύσης της συνεργασίας με πελάτη, για οποιονδήποτε λόγο, οφείλει να παραδώσει με πρωτόκολλο παράδοσης παραλαβής όλα τα έγγραφα και τα στοιχεία του πελάτη του στο συνάδελφο του που θα συνεχίσει την παροχή υπηρεσιών, μετά από έγγραφη εντολή του πελάτη ή σχετικό έγγραφο αίτημα του συναδέλφου. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός υποχρεούται να μην αναλάβει τη συνέχιση της παροχής υπηρεσιών στον πελάτη εάν στο ως άνω πρωτόκολλο δεν αναφέρεται ρητά ότι έχουν εξοφληθεί, με οποιονδήποτε συμφωνημένο τρόπο, οι αμοιβές για τις υπηρεσίες που ήδη παρασχέθηκαν.

Άρθρο 11

Διαφήμιση - Αθέμιτος Ανταγωνισμός

1. Επιτρέπεται η με κάθε μέσο προβολή, δημοσιοποίηση και προώθηση της επαγγελματικής δραστηριότητας των νόμιμα ασκούντων το επάγγελμα Λογιστή Φοροτεχνικού είτε ατομικά είτε με οποιαδήποτε εταιρική μορφή στο μέτρο και το βαθμό που καθορίζεται στο παρόν και με τρόπο που δεν υποβαθμίζει το Λογιστικό Φοροτεχνικό επάγγελμα.

2. Επιτρέπεται ιδίως η δημοσίευση και κυκλοφορία επαγγελματικών καταχωρήσεων, έντυπα ή ηλεκτρονικά, στις εφημερίδες ή τα περιοδικά, με στοιχεία επικοινωνίας και αναφορά είτε σε ιδιαίτερο τομέα δραστηριότητας είτε σε νόμιμα αξιολογημένη κατηγορία.

3. Οποιαδήποτε τέτοια προβολή ή δημοσιοποίηση των υπηρεσιών των Λογιστών Φοροτεχνικών που παρέχονται είτε ατομικά είτε με οποιαδήποτε εταιρική μορφή δεν πρέπει:

α. να είναι αθέμιτη,

β. να είναι ανακριβής, αναληθής ή παραπλανητική,

γ. να περιέχει αναφορές ή συγκρίσεις με άλλους Λογιστές Φοροτεχνικούς σχετικά με την ποιότητα των υπηρεσιών ή την αμοιβή ή τη μέθοδο αμοιβής ή να δημιουργεί αμφιβολίες σχετικά με την επαγγελματική επάρκειά τους και

δ. να περιέχει ονόματα πελατών εκτός εάν υπάρχει ρητή έγγραφη συναίνεσή τους προς τούτο.

Άρθρο 12

Σχέσεις με συναδέλφους, Ελεγκτικούς Φορείς και λοιπούς Φορείς του Δημοσίου

1. Ο Λογιστής Φοροτεχνικός οφείλει να συμπεριφέρεται με ευγένεια, ειλικρίνεια και εκτίμηση έναντι όλων των συναδέλφων του, είτε αυτοί είναι παρόντες είτε είναι απόντες και να προασπίζει τα νόμιμα δικαιώματά τους που απορρέουν από την άσκηση των καθηκόντων τους.

2. Οι ασκούντες το επάγγελμα του Λογιστή Φοροτεχνικού έχουν υποχρέωση να σέβονται τους υπαλλήλους των υπηρεσιών και των υπουργείων με τους οποίους συναλλάσσονται και τους Δημόσιους Λειτουργούς, ανεξαρτήτως βαθμίδος. Την ίδια υποχρέωση έχουν προς τους Λογιστές Φοροτεχνικούς και οι εκπρόσωποι της Δημόσιας Διοίκησης όπως επιβάλλεται από τη νομοθεσία που τους διέπει. Κάθε παράβαση της αρχής αυτής από οποιοδήποτε μέρος, ελέγχεται και από το Οικονομικό Επιμελητήριο. Αν η παράβαση έγινε από Λογιστή Φοροτεχνικό, η Επιτροπή Τηρήσεως Δεοντολογίας του Οικονομικού Επιμελητηρίου αποφασίζει την επιβολή διοικητικών κυρώσεων. Αν έγινε από δημόσιο υπάλληλο ή δημόσιο λειτουργό, η Επιτροπή Τηρήσεως Δεοντολογίας αναφέρει το γεγονός τούτο εγγράφως στην Κεντρική Διοίκηση του Ο.Ε.Ε, προκειμένου να επιληφθεί και να προβεί στις δέουσες ενέργειες.

3. Στην περίπτωση που ο Λογιστής Φοροτεχνικός χρησιμοποιεί συνάδελφό του τακτικά ή έκτακτα ή για τη διεκπεραίωση όλων ή ορισμένων εργασιών του γραφείου του πρέπει:

- να συμπεριφέρεται προς αυτόν συναδελφικά και με ισοτιμία,
- να συνεργάζεται μαζί του με συναδελφικότητα, ευγένεια και κατανόηση, να μη θίγει την επαγγελματική και ατομική του αξιοπρέπεια και να μην τον απασχολεί σε μη Λογιστικά ή Φοροτεχνικά καθήκοντα,
- να καταβάλλει έγκαιρα τη συμφωνημένη αμοιβή,
- να προβάλλει την εργασία του συναδέλφου του προς τον πελάτη, τις δημόσιες υπηρεσίες και προς τους τρίτους.

Άρθρο 13

Προστασία του κύρους του ΟΕΕ

1. Δεν επιτρέπεται στον Λογιστή Φοροτεχνικό η δια δηλώσεων προφορικών ή εγγράφων, υποβάθμιση του επιστημονικού και επαγγελματικού κύρους του ΟΕΕ.

Ως υποβάθμιση του επιστημονικού και επαγγελματικού κύρους του ΟΕΕ θεωρείται από μέρος Λογιστή Φοροτεχνικού:

- η τήρηση ή ο ισχυρισμός τήρησης Φορολογικών ή Λογιστικών αρχών και προτύπων διαφορετικών από τις προβλεπόμενες από τη Εθνική Νομοθεσία ρυθμίσεις,
- οι επανειλημμένες παρεκκλίσεις από αποφάσεις και οδηγίες του ΟΕΕ,
- η ανάρμοστη συμπεριφορά κατά οργάνων του ΟΕΕ εκδηλούμενη με τη χρησιμοποίηση απρεπών εκφράσεων ή ειρωνικών σχολίων, σε βάρος αποφάσεων και ενεργειών που εμπίπτουν στις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα των οργάνων αυτών.
- η απρεπής συμπεριφορά κατά δημόσιου ή ιδιωτικού Ελεγκτικού Φορέα.

2. Δεν εμπίπτει στον ανωτέρω περιορισμό η εμπιστευτική αναφορά προς το ΟΕΕ κάθε Λογιστή Φοροτεχνικού, όταν διαπιστώνει αξιόποινες πράξεις ή παραβάσεις του παρόντος Κώδικα από συναδέλφους ή τρίτους.

Άρθρο 14

Τήρηση του παρόντος Κώδικα – Κυρώσεις

Με δεδομένη και αναγνωρισμένη την ανάγκη πιστής εφαρμογής του παρόντα κώδικα από όλους ανεξαιρέτως του Λογιστές Φοροτεχνικούς, είτε αυτοί είναι ελεύθεροι επαγγελματίες, είτε απασχολούνται ως μισθωτοί στον ιδιωτικό ή δημόσιο τομέα, είτε είναι μέλη του ΟΕΕ, είτε όχι, το ΟΕΕ είναι αρμόδιο για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων. Για τη διαδικασία, τα όργανα και τον τρόπο επιβολής κυρώσεων εφαρμόζονται οι διατάξεις του π.δ. 277/1986 και του άρθρου 11 του Ν. 1100/1980 για όλους ανεξαιρέτως τους υπαγόμενους στις διατάξεις του παρόντος Λογιστές Φοροτεχνικούς.

Στο πλαίσιο αυτό το Οικονομικό Επιμελητήριο έχει την αρμοδιότητα να επιβάλλει διοικητικές κυρώσεις στους υπαγόμενους στις διατάξεις του παρόντος Λογιστές Φοροτεχνικούς.

Άρθρο 15

Διοικητικές Κυρώσεις

1. Η παράβαση των διατάξεων του παρόντος Κώδικα επισύρει πέραν των κυρώσεων και ποινών που προβλέπονται από την ισχύουσα νομοθεσία και τις παρακάτω κυρώσεις:

- έγγραφη επίπληξη,
- χρηματική ποινή ή πρόστιμο έως 3.000 ευρώ. Το παραπάνω πρόστιμο ή χρηματική ποινή μπορεί να αυξομειώνεται με απόφαση της Κεντρικής Διοίκησης του ΟΕΕ.

Τα ποσά των παραπάνω κυρώσεων θεωρούνται έσοδα του ΟΕΕ και εισπράττονται κατά τη διαδικασία είσπραξης των δημοσίων εσόδων.

- προσωρινή αφαίρεση της επαγγελματικής ταυτότητας για χρονικό διάστημα έως έξι μηνών και

- οριστική αφαίρεση της επαγγελματικής ταυτότητας, εφόσον έχει παραβιάσει καθ' υποτροπή τον παρόντα Κώδικα και του έχουν επιβληθεί κυρώσεις.

2. Η διαδικασία επιβολής διοικητικών κυρώσεων κινείται είτε αυτεπάγγελα από την Επιτροπή Τηρήσεως Δεοντολογίας που συνιστάται με το άρθρο 16 της παρούσας, είτε κατόπιν καταγγελίας Λογιστή Φοροτεχνικού ή Ελεγκτικού Φορέα ή τρίτου.

3. Κάθε Λογιστής Φοροτεχνικός ή οποιοσδήποτε Ελεγκτικός Φορέας ή τρίτος υποχρεούται να καταγγείλει γραπτώς προς την Επιτροπή Τηρήσεως Δεοντολογίας του Οικονομικού Επιμελητηρίου κάθε παράβαση του παρόντος Κώδικα που έχει υποπέσει στην αντίληψή του, αναφέροντας ρητά το ονοματεπώνυμο του Λογιστή Φοροτεχνικού ή την επωνυμία του Φορέα που υπέπεσε στην παράβαση, καθώς και τα περιελθόντα σε γνώση του αποδεικτικά στοιχεία. Η αναφορά είναι απόρρητη και γνωστοποιείται από την Επιτροπή Τηρήσεως Δεοντολογίας μόνο στον αναφερόμενο Λογιστή Φοροτεχνικό ή Φορέα, ο οποίος και καλείται για παροχή εξηγήσεων πριν αποφασιστεί η τυχόν πειθαρχική δίωξή του.

4. Η διαδικασία επιβολής κυρώσεων αναστέλλεται αν για την ίδια πράξη εκκρεμεί ποινική δίωξη, μετά το τέλος της οποίας, ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα της, συνεχίζεται.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις η διαδικασία επιβολής κυρώσεων δεν αναστέλλεται και τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα με ειδικά προς τούτο αιτιολογημένη απόφασή τους, επιβάλλουν τις κυρώσεις που προβλέπονται στον παρόντα κώδικα, ανεξάρτητα από την άσκηση ή μη ποινικής διαδικασίας ή την πρόοδό της, ιδίως σε περίπτωση διάπραξης παραβάσεων που αφορούν την απόκτηση της επαγγελματικής ταυτότητας ή την αξιολόγησή τους.

5. Οι παραβάσεις του παρόντος Κώδικα παραγράφονται με την πάροδο τριετίας από την τέλεσή τους. Κάθε όμως πράξη διαδικασίας επιβολής διοικητικών κυρώσεων ή η υποβολή εγκλήσεως καθώς και κάθε πράξη ποινικής δίωξης, διακόπτει την παραγραφή.

Άρθρο 16

Όργανα επιβολής Διοικητικών Κυρώσεων

Για την επιβολή των Διοικητικών Κυρώσεων και την εκδίκαση των σχετικών παραβάσεων του παρόντος Κώδικα, με απόφαση της Κεντρικής Διοίκησης του ΟΕΕ, συνιστάται Επιτροπή Τήρησης Δεοντολογίας, αποτελούμενη από πέντε μέλη με τριετή θητεία. Η Επιτροπή συνεδριάζει έγκυρα αν είναι παρόντα τουλάχιστον τρία μέλη της, λαμβάνει τις αποφάσεις της με απλή πλειοψηφία των παρόντων μελών, εκλέγει μεταξύ των μελών της έναν πρόεδρο και επιλαμβάνεται είτε αυτεπάγγελτα είτε κατόπιν καταγγελίας για οποιαδήποτε παράβαση του παρόντος. Η Επιτροπή εισηγείται την άσκηση πειθαρχικής δίωξης στα αρμόδια όργανα, για τις δε παραβάσεις του παρόντος και την διαδικασία επιβολής κυρώσεων, εφαρμόζονται οι διατάξεις του π.δ. 277/1986.

Μεταβατικές και Τελικές Διατάξεις

Οι μεταβατικές και οι τελικές διατάξεις περιλαμβάνουν τα άρθρα που δείχνουν τον τρόπο που οι λογιστές οφείλουν να εφαρμόζουν έννοιες όπως η συμπεριφορά, η εχεμύθεια, οι ηθικές αξίες, οι αποφάσεις και οι ειδικές γνώσεις. Στις παρακάτω γραμμές παρουσιάζονται τα άρθρα τα οποία αναλύουν τα παραπάνω.

Άρθρο 17

Ισχύς προηγούμενων Αποφάσεων και Οδηγιών

Οι μέχρι σήμερα εκδοθέντες Νόμοι και Αποφάσεις σχετικοί με τις προϋποθέσεις ανάληψης και εκτέλεσης πάσης φύσεως Λογιστικών και Φοροτεχνικών εργασιών, ως κανονιστικές διατάξεις, εξακολουθούν να ισχύουν και να εφαρμόζονται υποχρεωτικά από όλους τους Λογιστές Φοροτεχνικούς.

Ως Λογιστική Δεοντολογία ορίζεται το σύνολο των κανόνων που ρυθμίζουν τον τρόπο με τον οποίο οφείλει να συμπεριφέρεται ο λογιστής κατά την άσκηση των επαγγελματικών του καθηκόντων. Αφορά τις ηθικές αξίες και τις αποφάσεις που ισχύουν για την λογιστική, σχετικά με τα ηθικά ζητήματα που ανακύπτουν λόγω των ειδικών γνώσεων που κατέχουν οι επαγγελματίες και πώς η χρήση αυτών των γνώσεων θα πρέπει να διέπεται κατά την παροχή υπηρεσιών στο κοινό.

Βασική αρχή αποτελεί η συμμόρφωση με τους κανόνες δεοντολογίας (ακεραιότητα, αντικειμενικότητα, επαγγελματική ικανότητα, οφειλόμενη επιμέλεια, επαγγελματική συμπεριφορά, εχεμύθεια), όπως αυτοί προβλέπονται από τους κανόνες δεοντολογίας της IFAC, αποφεύγοντας κάθε πράξη που δυσφημεί το επάγγελμα. Για το σκοπό αυτό τηρούνται τα εξής:

Γενικοί κανόνες

I. Καμία πληροφορία σχετικά με την ελεγχόμενη εταιρεία, δεν θα πρέπει να αποκαλυφθεί στο προσωπικό της ελεγχόμενης εταιρείας ή σε τρίτους χωρίς κατάλληλη έγκριση.

II. Οποιαδήποτε πληροφορία περιέλθει σε γνώση μας κατά τη διάρκεια του ελέγχου, θα πρέπει να χειριστεί αυστηρώς εμπιστευτικά.

III. Καμία πληροφορία όσο αφορά τις συναλλαγές του πελάτη, το προσωπικό, την πολιτική εργοδοσίας, τα έσοδα, τα έξοδα, τα κέρδη, ζημιές ή θέματα καθαρής θέσης δεν θα πρέπει να αποκαλύπτεται στο προσωπικό της ελεγχόμενης εταιρείας ή σε τρίτους χωρίς προηγούμενη εξέταση του αιτήματος για παροχή πληροφόρησης.

IV. Πληροφορίες που έχουν να κάνουν με τις ελεγκτικές διαδικασίες που ακολουθούνται δεν θα πρέπει να αποκαλύπτονται στον πελάτη ή στο προσωπικό της ελεγχόμενης εταιρείας αν αυτό αποβεί εις βάρος της αποτελεσματικότητας του ελέγχου.

V. Ο ελεγκτής δεν συζητά την εργασία του μπροστά στο προσωπικό της ελεγχόμενης εταιρείας, εκτός αν γνωρίζει ότι τα άτομα της ελεγχόμενης εταιρείας είναι εξουσιοδοτημένα και γνωρίζουν τα θέματα της εταιρείας.

VI. Όταν είναι απαραίτητο να συζητηθούν θέματα της εταιρείας, με άτομα από το προσωπικό της εταιρείας, ή με δικηγόρους ή με άλλα εξουσιοδοτημένα άτομα, θα πρέπει να υπάρξει μεγάλη προσοχή έτσι ώστε αποδέκτης των πληροφοριών αυτών να είναι άτομο, το οποίο είναι εξουσιοδοτημένο να έχει αυτές τις πληροφορίες.

VII. Οι «Φάκελοι ελέγχου» δεν αφήνονται στα γραφεία του ελεγχόμενου χωρίς να είναι κλειδωμένοι, έτσι ώστε οποιοσδήποτε από το προσωπικό της ελεγχόμενης εταιρείας να έχει πρόσβαση σε αυτά.

VIII. Το προσωπικό της ελεγχόμενης εταιρείας ή τρίτοι δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούν αντίγραφα των «Φύλλων εργασίας», αν αυτό θα έθετε σε κίνδυνο την αποτελεσματικότητα του ελέγχου.

IX. Τα «Φύλλα εργασίας» που τηρούνται σε ηλεκτρονική μορφή, θα πρέπει να προστατεύονται με κωδικό ασφαλείας .

Η παρακολούθηση της εξασφάλισης των δεοντολογικών απαιτήσεων κατά την διενέργεια των υποχρεωτικών ελέγχων και ο προσδιορισμός και η αξιολόγηση της ανεξαρτησίας και της συμμόρφωσης με τις δεοντολογικές απαιτήσεις γίνεται σε όλα τα στάδια του ελέγχου.

Όταν αποδεχόμαστε ένα νέο πελάτη ή μία καινούργια ανάθεση έργου.

Όταν επανεκλεγόμαστε ως Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές.

Όταν υπογράφεται μία έκθεση ελέγχου.

Αποδοχή και διατήρηση πελατών και ελεγκτικών εργασιών

Η πολιτική και οι διαδικασίες για την αποδοχή καινούργιου πελάτη ή καινούργια ανάθεση από ήδη υπάρχον πελάτη, εκθέτονται στο έντυπο αποδοχής και διατήρησης ελεγκτικού έργου και συναφών υπηρεσιών.

Κατά την διαδικασία αποδοχής - αξιολόγησης των υποψήφιων πελατών συμπληρώνεται σχετικό ερωτηματολόγιο, στο οποίο λαμβάνονται υπόψη διάφορα στοιχεία και πληροφορίες για την νέα εταιρεία καθώς επίσης και σχετικό ερωτηματολόγιο επαναξιολόγησης πελατών για να διαπιστωθεί αν έχουν επέλθει αλλαγές που θα επηρέαζαν την αποδοχή και διεκπεραίωση του ελεγκτικού μας έργου.

Σημαντικά θέματα του προαναφερομένου εντύπου περιλαμβάνουν εκτίμηση και αξιολόγηση των κατωτέρω:

I. Εάν υπάρχει θέμα ανεξαρτησίας με ενδεχόμενο πελάτη,

- II. Συμμόρφωση με τους κανονισμούς και την νομοθεσία για «Ξέπλυμα παράνομου χρήματος και χρηματοδότηση της τρομοκρατίας» ,
- III. Οποιοσδήποτε περιορισμός μπαίνει κατά τη διάρκεια του ελέγχου μας από τον ενδεχόμενο πελάτη,
- IV. Εάν υπάρχει επαρκής και κατάλληλη εμπειρία για την ανάθεση του ελεγκτικού έργου,
- V. Εάν έχει ληφθεί υπ' όψη η ακεραιότητα του πελάτη και η ύπαρξη ένδειξης σχετικά με την εντιμότητα της Διοίκησης ή των ιδιοκτητών της οικονομικής μονάδος ή και σχετικές καταγγελίες και δημοσιεύσεις από τον τύπο,
- VI. Εάν η προτεινόμενη ελεγκτική αμοιβή είναι αποδεκτή για το επίπεδο της ελεγκτικής εργασίας,
- VII. Ένδειξη ότι ο ενδεχόμενος πελάτης αλλάζει σε μόνιμη βάση τον ελεγκτή της εταιρείας του,
- VIII. Εξέταση της Έκθεσης Ελέγχου του προηγούμενου ελεγκτή,
- IX. Πιθανή επικοινωνία με τον προηγούμενο ελεγκτή, για να εξακριβώσουμε αν υπάρχει κάποιος λόγος που δεν θα πρέπει να δεχθούμε τον έλεγχο.

Επιφόρτιση ελεγκτή και αναθέσεις ελεγκτικού έργου

Η εκτέλεση του ελεγκτικού μας έργου γίνεται σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό και νομοθετικό καθεστώς, και τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα που εκδίδονται από το Διεθνές Συμβούλιο Ελεγκτικών Προτύπων της IFAC και ελεγκτικές εργασίες αναλαμβάνονται εφόσον υπάρχει η κατάλληλη τεχνική κατάρτιση και εξειδίκευση που απαιτείται. Η εκτέλεση κάθε ελεγκτικού

έργου γίνεται από την ελεγκτική ομάδα του γραφείου. Σχετικά με την εναλλαγή των κύριων ελεγκτικών εταίρων ως συμμετεχόντων σε υποχρεωτικούς ελέγχους η εταιρεία θα εφαρμόζει την νομοθετική πρόβλεψη.

Τυποποίηση των ελεγκτικών διαδικασιών

Υιοθετούνται τα ακόλουθα βήματα έτσι ώστε να εξασφαλιστεί ότι η ανάθεση ελεγκτικού έργου έχει διεξαχθεί και διεκπεραιωθεί με το σωστό τρόπο.

Το εύρος της ελεγκτικής μας εργασίας οριοθετείται στην Επιστολή Ανάθεσης,

Ένας τυποποιημένος σχεδιασμός ελέγχου προετοιμάζεται (planning memorandum),

Λαμβάνεται κατάλληλη ενημέρωση πριν από την εκκίνηση εκτέλεσης του ελεγκτικού έργου,

Ο Σχεδιασμός και η Ολοκλήρωση παρέχει την τυπική ελεγκτική προσέγγιση για όλους του ελέγχους, και επιβλέπεται σε τακτά χρονικά διαστήματα για τυχόν βελτιώσεις.

Για την εκτέλεση των ελεγκτικών διαδικασιών χρησιμοποιούνται ελεγκτικά εγχειρίδια και εργαλεία ελέγχου:

Βασικές ελεγκτικές διαδικασίες (πρόγραμμα ελέγχου) ανά ελεγκτικό αντικείμενο προσαρμοσμένο κάθε φορά στις ανάγκες του συγκεκριμένου ελεγκτικού έργου.

Μηχανογραφική εφαρμογή «MUS selector» για την δειγματοληψία.